

RIKSDAGENS PROTOKOLL

Nr 40

FÖRSTA KAMMAREN

1964

10 december

Debatter m. m.

Torsdagen den 10 december		Sid.
Svar på interpellation av herr Hernelius ang. föreskrifterna om häktning	3	
Om upprustning av alkoholforskningen	6	
Reformering av de gymnasiala skolorna m. m.	10	
Meddelande ang. enkel fråga av herr Jacobsson, Per, ang. bristen å provinsialläkare	66	

Samtliga avgjorda ärenden

Torsdagen den 10 december		
Första lagutskottets utlåtande nr 50, ang. dels ändrad lydelse av 2 § 2:o), 4:o), 11:o), 16:o) och 17:o) lagen om Kungl. Maj:ts regeringsrätt, dels ock ändrad lydelse av 2 § 2:o) och 17:o) samma lag	6	
Andra lagutskottets utlåtande nr 71, om hustrutillägg till folkpension på grund av hustrus egen sjuklighet	6	
— nr 72, ang. ändring i lagen om nykterhetsvård	6	
Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 59, om upprustning av alkoholforskningen	6	
— nr 60, ang. eftervården av alkoholskadade m. fl.	10	

Torsdagen den 10 december

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Justerades protokollet för den 4 innevarande månad.

Ang. föreskrifterna om häktning

Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet KLING, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Hernelius' interpellation angående föreskrifterna om häktning, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Herr Hernelius har, under hänvisning till att utlänning som befinner sig i Sverige kan bli häktad för brott av relativt lindrig beskaffenhet, frågat mig, om jag uppmärksammat de brister som, enligt vad han har funnit, finns i vår processlagstiftning och om jag avser att taga något initiativ för att undanröja dessa brister.

Till svar på interpellationen får jag anföra följande.

Våra domstolar samt åklagar- och polismyndigheter har vissa möjligheter att använda sig av s. k. tvångsmedel mot den som misstänks för brott. De viktigaste av dessa tvångsmedel är anhållande, häktning, reseförbud, kvarstad och beslag. Häktning, som interpellanten särskilt har uppehållit sig vid, kan under vissa förutsättningar tillgripas mot den som är på sannolika skäl misstänkt för brott för vilket är stadgat fängelse i ett år eller däröver. Häktning får emellertid som regel ej ske, om det kan antagas att den misstänkte kommer att dömas endast till böter eller suspension. I anslutning till dessa huvudregler finns en undantagsbestämmelse i rättegångsbalken som interpel-

lanten har citerat. Med stöd av denna bestämmelse kan den som är på sannolika skäl misstänkt för brott häktas, oberoende av brottets beskaffenhet, om han saknar hemvist inom riket och det skäliga kan befaras att han undandrar sig lagföring eller straff genom att bege sig från riket.

Interpellanten finner det ofrånkomligt att tvångsmedel ibland måste tillgripas mot utländska besökare, liksom mot svenska medborgare. Han är däremot tveksam inför fall, där häktning tillgripes vid bagatellbrott och häktningens grunden är — som han tillspetsat uttrycker sig — vederbörandes egen- skap av turist.

Jag vill instämma i interpellantens uppfattning att spörsmålet om häktning i mål om smärre brott får tillmätas allt större betydelse mot bakgrunden av det ökade turistutbytet och utvecklingen mot allmer öppna gränser. Häktning för ett brott, som endast föranleder ett mindre bötesstraff, ter sig onekligen i många fall stötande.

I enlighet med vad som redan har framhållits av interpellanten vill jag först erinra om att vår processordning ger de rättsvårdande organen möjligheter att variera sina åtgärder efter omständigheterna i det särskilda fallet. Självklart är att de mindre ingripande tvångsmedlen om möjligt skall användas i första hand.

Några ingripanden mot utlänningar, bl. a. det fall som har åberopats i interpellationen, föranledde mig att redan i somras överväga, huruvida särskilda lagstiftningsåtgärder kunde anses påkallade. Jag kom emellertid till den slutsatsen, att vi borde ställa oss avvaktande med hänsyn till att ändringar, som har beslutats eller föreslagits i vår processordning, kan komma att

Ang. föreskrifterna om häktning

ändra rättsläget på detta område under den närmaste tiden.

De former av egendomsbrott det här är fråga om avser oftast snatteri eller stöld. Med hänsyn till strafflatituderna för dessa brott är åtalseftergift ofta utsluten, och avgörande genom strafföreläggande kan i allmänhet ej heller förekomma. För brottens beivrande återstår därför vanligtvis endast lagföring inför domstol, vilket aktualiserar användning av tvångsmedel.

Emellertid har riksdagen nyligen beslutat vissa ändringar i åtalsreglerna fr. o. m. den 1 januari 1965, då brottsbalken träder i kraft. Genom de nya reglerna utvidgas möjligheterna att besluta att icke åtala — den nya lagstiftningens motsvarighet till åtalseftergift. Reglerna innebär nämligen att beslut att icke åtala kan avse brott beträffande vilket straffskalan innehåller såväl böter som fängelse. En av förutsättningarna för att sådant beslut skall få meddelas är, att svårare straff än böter uppenbarligen ej skulle komma att ådömas i händelse av lagföring. Enligt hittills gällande regler får åklagare efterge åtal endast i det fall att enbart böter ingår i straffskalan för brottet.

Det spörsmål som har väckts av interpellanten anknyter vidare till de förslag till lagändringar som har framlagts av trafikmålskommittén. I kommitténs betänkande föreslås förenklingar i handläggningen av brottmål. Som ett av motiven för förslagen åberopar kommittén särskilt att trafikförseelse, som utlänning har begått, bör beivras i direkt samband med förseelsen. Kommitténs förslag till regler för förenklad handläggning avser emellertid ej enbart trafikbrotten utan syftar till en förenkling för samtliga mindre brottmål. Även strafföreläggande föreslås få en vidgad användning. Ärendet beredes för närvarande inom justitiedepartementet, och avsikten är att proposition skall föreläggas riksdagen under våren 1965.

Vad särskilt angår trafikbrotten, som med det ökade turistutbytet givetvis

spelar en stor roll, har en konvention angående bestraffningen av sådana brott utarbetats inom Europarådet. Den väntas bli öppen för undertecknande inom kort. Konventionen fastslår principen att den som begår en trafiköverträdelse under tillfällig vistelse i utlandet skall kunna lagföras i sitt hemland. Mellan justitieministerierna i de nordiska länderna har inletts ett samarbete i fråga om den lagstiftning som kräves för de ländernas anslutning till konventionen.

Det finns alltså anledning att räkna med att de ändrade åtalsreglerna och de lagstiftningsåtgärder som redan förberedes kommer att minska behovet av att tillgripa tvångsmedel för att beivra smärre brott som har begåtts av utlänning. På grund härav har jag efter samråd med riksåklagaren kommit till att jag — i första hand i avvaktan på någon tids erfarenheter av hur de nya åtalsreglerna verkar — ej nu bör aktualisera några ytterligare lagstiftningsåtgärder som tager direkt sikte på en omprövning av själva reglerna om tvångsmedel i brottmål. Jag kommer emellertid att följa frågan med uppmärksamhet.

Herr **HERNELIUS** (h):

Herr talman! I svenska informationsmedia möter vi då och då skildringar av hur svenska turister för vad vi kallar bagatellbrott berövas friheten utomlands. En viss kritik har också här hemma riktats mot en sådan rättstillämpning. Mot denna bakgrund är det intressant att uppmärksamheten nu har riktats på att vi själva i vår rättegångsordning inte har det helt bra ställt utan har bestämmelser som nära nog påbjuder något liknande. Jag syftar på den av justitieministern nu citerade och i interpellationen åberopade bestämmelsen i rättegångsbalken 24:2, enligt vilken person, oberoende av brottets beskaffenhet, må häktas om det skäligen kan befaras att han genom att bege sig från riket undandrar sig lagföring eller straff.

Enligt justitierådet Gärdes auktoritativa och sakkunniga kommentar tar bestämmelsen främst sikte på brott, på vilka endast kan följa böter. Man kan ifrågasätta om inte denna bestämmelse har sitt ursprung i föreställningar och tankegångar under en tid då resetrafi-ken inte var så vanlig mellan länderna. Det är kanske, herr talman, betecknande att i kommentaren åberopas särskilt brott begångna av sjömän, trafikbrott respektive smuglingsbrott.

Justitieministern, för vilkens svar jag tackar, säger sig i anledning av några fall redan i somras ha övervägt ändring av gällande bestämmelser. Nu säger han att han i fortsättningen vill följa frågan med uppmärksamhet — och det är mycket tacknämligt — men han vill icke ta initiativ till några nya lagstiftningsåtgärder i avvaktan på vissa ändrade bestämmelser.

Vad statsrådet och chefen för justitiedepartementet syftar på är väsentligen tre saker, vilket framgår av svaret. Det är först ändring av reglerna beträffande åtalseftergift, vilken skall komma i den nya brottsbalken. Dessa ändringar innebär att åtalseftergift skall kunna medges även när fängelse ingår i latituden. Den andra saken, som åberopas, är ett betänkande från en kommitté, vars förslag är under prövning i justitiedepartementet, rörande vissa förenklingar främst beträffande trafikbrott. Proposition här om kan eventuellt komma att framläggas redan vid nästa års riksdag, säger justitieministern. Han hänvisar för det tredje ävenledes till en konvention, som förberedes inom Europarådet, enligt vilken lagföring och straff under vissa förhållanden skulle äga rum i vederbörandes hemland. Jag skall ta dessa tre punkter var för sig.

Det må ursäktas, herr talman, om jag inte tillmäter konventionen något större värde i sammanhanget. Det säger sig självt att intresset för lagföring i vederbörandes hemland och möjligheterna till bevisning och utredning i många

Ang. föreskrifterna om häktning av de länder, som kommer att underteckna konventionen, måste vara skärligen ringa.

Trafikmålskommitténs förslag innebär i många sammanhang en avgjord förbättring ur denna synpunkt, om förslagen genomföres; ur andra synpunkter kan det möjligen vara för tidigt att ta ställning till kommitténs förslag. Enligt kommittén skulle man, även då fängelse finns i strafflatituden men endast böter i speciella fall är aktuellt, åstadkomma ett mycket snabbt förfarande. Så snart det är fråga om bevisning och den misstänkte alltså inte medger åklagarens syn på saken, är dock ej heller denna väg framkomlig. För sådana fall kvarstår det som önskvärt, att en i lagen reglerad möjlighet finns att ställa säkerhet för böter.

Den tredje möjligheten, utvidgning av åtalseftergifterna, är kanske inte avsedd för sådana här fall och ej heller lämpad, åtminstone inte i fråga om egendomsbrotten. Statistiken visar ju att tyvärr ett mycket stort antal egendomsbrott särskilt i snabbköpsbutikerna förövas av turister från länder där sådana butiker icke är vanliga; dylika stölder förekommer särskilt i Stockholm. Användning av åtalseftergift i flertalet sådana fall skulle kanske öka brottsfrekvensen i stället för att minska den.

De fall det här väsentligen gäller, herr talman, är bötesfallen, där situationen blir bekymmersam eftersom häktning bör undvikas. Om saken är erkänd eller eljest nöjaktigt kan utredas utan att vederbörande är närvarande, finns det ju inte skäl att tillgripa häktning. Och om han flyr gör det ju inte så mycket; han undandrar sig inte lagföring och straff. För bötesbetalningen är det kanske inte så angeläget att han finns här då han dömes — efter huvudförhandlingen kan han ju i alla fall ge sig i väg om inte särskilda åtgärder vidtagits. Är det fråga om nordiska medborgare gäller ju en särskild konvention. Men det är naturligtvis önskvärt att säkerhet kan stäl-

Om upprustning av alkoholforskningen

las för böterna eller att beräknat belopp deponeras innan vederbörande ger sig i väg.

De verkligt besvärliga fallen uppstår väl då bötesstraff kan antagas följa och utlänning behöver närvara vid huvudförhandling. Här kan reseförbud tillgripas, men dels är det ineffektivt, dels medför det, om utlänningen måste lämna sitt pass, i viss mån samma börda för honom som en häktning, låt vara att förhållandena i övrigt blir något gynnsammare. Ineffektiviteten kunde möjligen avhjälpas genom ställande av borgen i sådana fall.

Vad beträffar ställande av säkerhet för böter finns visserligen i 26 kap. 3—4 rättegångsbalken regler om tagande i förvar, men man kan inte bortse från att rättstillämpningen — vari dessa bestämmelser ej utnyttjas i någon nämnvärd utsträckning — såvitt jag har mig bekant främst använder reglerna för tryggande av egendom som skall förverkas och inte för att säkerställa böter. Dessutom borde väl, herr talman, en initiativrätt från den misstänktes sida föreligga, bl. a. för att fria sig från häktning, genom att ställa säkerhet för böter. Något sådant tar inte 26 kap. rättegångsbalken sikte på. Man kan också ifrågasätta, såsom framhålles i interpellationen, om institutet med hänsyn till kontroll och administrativa synpunkter är riktigt tillfredsställande utformat i vad det gäller åklagares och i vissa fall polismans omhändertagande av annan tillhörig egendom.

Så vill jag säga, herr talman, att tanken på ställande av borgen, ehuru främmande för svensk rätt, väl inte helt bör överges. Jag medger att detta institut har vissa nackdelar och att dess användande kan gynna ekonomiskt bättre situerade. Det kan dock just för en utlänning, som kommer i klammeri med svensk rättvisa, vara av visst värde.

Herr talman! Syftet med denna interpellation har varit att minska antalet fall av inhumanitära häktningar och frihetsberövanden i Sverige. Jag är glad

över att justitieministern i allt stort delar de synpunkter som har framkommit i interpellationen och att han alltså vill följa frågan med största uppmärksamhet. Kanske har redan — det är dock en djärv förhoppning, herr talman — den diskussion som har uppstått om en del rättsfall och som kanske kan komma även efter denna debatt bidra till att avhjälpas eventuella missförhållanden.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Föredrogs och bordlades ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 40.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 50, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 2:o), 4:o), 11:o), 16:o) och 17:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt, till den del propositionen ännu icke av riksdagen behandlats, dels ock Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 2:o) och 17:o) samma lag.

Vad utskottet i detta utlåtande hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 71, i anledning av väckt motion om hustrutillägg till folkpension på grund av hustrus egen sjuklighet; och

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 27 juli 1954 (nr 579) om nykterhetsvård.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om upprustning av alkoholforskningen

Föredrogs ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 59, i anledning av väckta motioner om upprustning av alkoholforskningen.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 356, av herr *Lundström m. fl.*, och II: 417, av herr *Ohlin m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning angående snar upprustning av alkoholforskningen, varvid en fullständig plan för denna upprustning borde utarbetas (innehållande bland annat förslag till inrättande av ett forskningsställe även utom stockholmsregionen såsom alternativ) och erforderlig kostnadsberäkning verkställas.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att de likalydande motionerna I: 356 och II: 417 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herr *Eric Gustaf Peterson*, fru *Hamrin-Thorell* samt herrar *Carlsson* i Huskvarna, *Hamrin* i Kalmar och *Magnusson* i Nennesholm, vilka ansett, att utskottet bort på anförda skäl hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna nr I: 356 och II: 417 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning av frågan om en upprustning av alkoholforskningen.

Herr **PETERSON, ERIC GUSTAF**, (fp):

Herr talman! Alkoholfrågan spelar fortfarande en oerhörd roll i samhällslivet. Utan överdrift kan man påstå att den är en av våra viktigaste sociala frågor. Alkoholskadorna är vidsträckta och utgör en synnerligen allvarlig både ekonomisk och social belastning på samhällslivet, och härtill kommer de svåra personliga följderna både för de alkoholskadade och deras anhöriga.

Det framhålles i de motioner som nu behandlas, att alkoholskadornas art och omfattning är relativt väl utforskade både ur medicinska och sociala synpunkter, men att bl. a. de viktiga socialpsykologiska och sociologiska synpunkterna i forskningsarbetet är klart otillfredsställande tillgodosedda.

Om upprustning av alkoholforskningen

Forskningen har hittills främst ägnat sig åt sådana viktiga problem som alkoholtoleransen, alkoholomsättningen och alkoholtillvänjningen. Allt detta är ytterst värdefullt men dock av typen grundforskning och inte alls inriktat på vad man kan kalla målforskning eller åtgärdsforskning, en forskning som leder fram till rätta behandlingsmetoder för alkoholsjuka människor. Bristen på sådan forskning har resulterat i en betydande osäkerhet beträffande de åtgärder samhället bör vidtaga vid bekämpandet av alkoholmissbruket.

Utskottet, som har behandlat motionerna mycket grundligt och i en positiv anda, skriver bl. a.: »Statsmakterna bör vara beredda till betydande ansträngningar när det gäller att åstadkomma en alkoholforskning, som i större utsträckning än hittills varit möjligt kan taga upp sådana spörsmål som rör orsakerna till och möjligheterna att förebygga alkoholism. Även forskningen beträffande behandlingsmetoder o. d. bör ägnas uppmärksamhet.» Utskottets majoritet vill dock inte vara med om att frågan om en breddning av alkoholforskningen utreds.

Statens medicinska forskningsråds nämnd för alkoholforskning säger i sin redogörelse bl. a. följande: »Nämnden för alkoholforskning finner det angeläget, att det sålunda med rådets stöd påbörjade forskningsarbetet inom alkoholforskningens område kan fortsättas och fullföljas. Det är emellertid väsentligt, att härutöver nya projekt kan tas upp till behandling. Nämnden vill därvid särskilt betona behovet av att den kliniska alkoholforskningen uppmärksammas. Alkoholsjukdomarna med alla dess medicinska samt sociala och ekonomiska konsekvenser ägnas enligt nämndens mening i forskningsavseende fortfarande alltför liten uppmärksamhet i förhållande till betydelsen. Nämnden har även kännedom om ett flertal projekt inom hithörande fält, som kan komma att bli aktuella för bearbetning under de närmaste åren. Ökade anslag

Om upprustning av alkoholforskningen

bör därför ställas till förfogande för forskning inom alkoholfrågans område.»

I det här citerade nämnduttalandet finns, såvitt jag förstår, ett starkt stöd för bifall till reservationen.

Motionärerna och reservanterna anser att en noggrann plan för en upprustning av alkoholforskningen snarast bör komma till stånd — en plan som syftar till en ordentlig breddning av denna forskning — och vill därför ha en utredning angående snar upprustning av alkoholforskningen. De vill ha en rätt fördelning av samhällets forskningsanslag, där prioritet ges åt sådan forskning som rör människans ställning i det snabbt föränderliga samhället. Det sista är ett citat från ett uttalande av hans excellens statsministern.

Jag yrkar, herr talman, bifall till reservationen.

Häri instämde herr *Carlsson, Eric*, (cp).

Herr **MÖLLER** (s):

Herr talman! Dessa motioner tillhör de många som numera varje år brukar inlämnas till riksdagen gällande forskning på skilda områden. Denna gång gäller det alkoholforskning.

Det är självfallet ett vitalt intresse att vidga denna forskning. Alkoholism är en uråldrig företeelse i människans historia, vars skadeverkningar ingen tidsepok och inget samhälle någonsin kommit till rätta med. Det är ett samhällsintresse av betydande mått om man kan komma till rotträdarna av dessa problem och se vad som kan göras för att lindra och bekämpa alkoholskadeverkningarna. Så långt är självfallet alla ense, och det kan inte råda delade meningar beträffande syftet med motionerna.

Motionärerna begärde ursprungligen en fullständig plan för upprustning av alkoholforskningen och hemställde vidare att man skulle utreda inrättande av ett nytt fullständigt forskningsställe på

annan plats än Stockholm. Dessutom begärdes en fullständig kostnadsberäkning. De båda senare kraven har reservanterna frångått, och kvar står kravet på en fullständig plan för upprustning av alkoholforskningen.

Jag vill härtill säga, att det på detta område finns ett kompetent organ som verkar med vetenskaplig expertis och övrig sakkunskap. Det är medicinska forskningsrådet som är huvudman på detta fält. Under det sorterar nämnden för alkoholforskning, vars verksamhet utvecklats i god takt och som får ökade anslag till sitt förfogande. I motionen angavs att anslagen till alkoholforskning understiger 150 000 kronor om året. Denna siffra är icke korrekt. Rätta siffrorna för de senaste budgetåren är 200 000, 225 000 och 275 000 kronor. Den sistnämnda siffran skall emellertid rätteligen räknas upp med ungefär 70 000 kronor till cirka 350 000 kronor, vilket belopp gäller för innevarande budgetår. En höjning är begärd till 390 000 kronor, och enligt vad det har meddelats bedömer man utsikterna som gynnsamma vad beträffar denna propå.

Man kan alltså notera, vilket också nämnden för alkoholforskning konstaterar, att det sker en klart positiv utveckling, att intresset för alkoholforskning är stigande. Det ligger säkerligen mycket i vad reservanterna och motionärerna anför om att forskningen ännu är otillräcklig och att den är för litet differentierad. Reservanterna önskar en forskning som är mera inriktad på mål och åtgärder, och det ligger åtskilligt också häri. Då är emellertid att observera att nämnden för alkoholforskning själv framhåller — som herr Peterson nyss nämnde — att alkoholsjukdomarna med alla deras medicinska, sociala och ekonomiska konsekvenser har ägnats så liten uppmärksamhet. Nämnden tillfogar att den har kännedom om en rad forskningsprojekt som kan bli aktuella inom de närmaste åren. Här spelar självfallet de ekonomiska resurserna in men också de personella. Vi önskar så

mycken forskning på skilda områden, men vi har alltför otillräcklig personal med det folkunderlag vi har i vårt land.

Nämndens uttalande visar att nämnden har problemen klart fixerade och är inställd på att bredda denna forskning på ett sätt som även reservanterna siktar till och önskar.

Jag erinrar också om den nya verksamhet som inletts för halvtannat år sedan vid S:t Görans sjukhus i Stockholm och varom berättas i utlåtandet på sid. 3. Det är ett lagarbete mellan olika forskare från skilda discipliner, mellan ett forskningslaboratorium, en psykiatrisk klinik, en medicinsk klinik och samhällsvetenskapliga forskare. Här arbetar en arbetsgrupp som angriper problemen just på ett mera konkret, mål- och åtgärdsinriktat sätt. En väsentlig förutsättning för att det arbetet skall bära frukt är naturligtvis att vårdplatser ställs till förfogande på välutrustade sjukhusavdelningar, men sådana frågor får behandlas i annat sammanhang, och vi räknar med att de skall få gynnsam behandling.

Det är ännu för tidigt att bedöma värdet av arbetet på S:t Göran, men vi har rätt att se på det med tillförsikt, följa det och söka stimulera att dess resultat ökas.

Med tanke på den verksamhet som är i gång och som kan väntas utvecklat den närmaste tiden har utskottet icke ansett sig kunna tillstyrka en särskild utredning om en fullständig forskningsplan. Utskottet förutsätter att frågorna ägnas fortsatt och ökad uppmärksamhet, och jag antar att även denna debatt skall bidra härtill.

Med den motiveringen hemställer jag om bifall till utskottets förslag.

Herr PETERSON, ERIC GUSTAF,
(fp):

Herr talman! Givetvis måste man i alla hänseenden beakta de resurser som samhället har, men om man utgår ifrån att det knappast finns någon folksjuk-

Om upprustning av alkoholforskningen
dom, som skapar så mycket lidande och elände som alkoholismen, måste man väl vara medveten om att här räcker inte en normal ökning av de resurser som ställts till denna forsknings förfogande. Därför menar vi att samhället måste tillskapa resurser och förutsättningar som stimulerar till sådan forskning som vi nu diskuterar.

Vi vet t. ex. i dag inte varför man super, varför man började, varför man fortsätter och varför man inte kan sluta. Vi vet inte vad det är som skapar alkoholism. Är det trivsel eller är det vantrivsel, är det trygghet eller otrygghet, är det rikedom eller fattigdom? Finns det kroppsliga eller själsliga konstitutioner, som predestinerar vissa människor till att bli alkoholister?

Det är så oerhört mycket som vi måste — och snart — ha reda på, så att vi kan behandla dessa människor på rätt sätt.

Jag läste i en tidning för en tid sedan att 10—15 personer varje år dör i fyllericeller hos polisen. Vi har inte kommit längre med den akuta alkoholistbehandlingen än att vi placerar dessa arma människor på en hård träbrits på en polisstation, och när de går därifrån får de ett fylleriätal och kanske ett åläggande att uppsöka kommunens nykterhetsnämnd. Det är inte tillfredsställande. Här måste ske krafttag, och det är det som motionärerna och reservanterna har menat. Det intresse som dessa frågor har tilldragit sig måste betyda att man hädanefter kan förvänta att ökade anslag ställs till förfogande för denna forskning.

Herr MÖLLER (s):

Herr talman! Herr Peterson argumenterar för ökade anslag och säger att alltför få forskare sysselsätts på detta område. Detta kan man instämma i. När det gäller ökade anslag har man anledning att instämma i de förhoppningar som herr Peterson och reservanterna uttalar.

Ang. reformering av de gymnasiala skolorna m. m.

Frågan gäller emellertid i dag inte ökade anslag — det är en fråga som får behandlas i särskild ordning. Nu gäller det om riksdagen skall begära en fullständig forskningsplan, vilket är något helt annat. Beträffande denna forskningsplan har utskottet icke övertygats om att tillräckliga skäl föreligger att begära en sådan. Jag har icke stärkts i tron på reservanternas förslag genom herr Petersons anförande. Jag yrkar alltjämt bifall till utskottets hemställan.

Herr **PETERSON, ERIC GUSTAF**,
(fp):

Herr talman! Jag vill bara till herr Möller säga, att en plan är en förut-sättning för ökade anslag. Man kan ju inte begära anslag till något som man inte har en utarbetad plan för.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr förste vice talman-nen, som för en stund övertagit ledning-en av kammarens förhandlingar, jämlikt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna den-na proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Peterson, Eric Gustaf*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstnings-proposition:

Den, som bifaller vad allmänna bered-ningsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 59, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositio-nen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Peterson, Eric Gustaf*, begärde rösträkning, verkställ-des nu votering medelst omröstningsap-parat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 94;

Nej — 29.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av allmän-na beredningsutskottets utlåtande nr 60, i anledning av väckta motioner angående eftervärden av alkoholskadade m. fl., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. reformering av de gymnasiala skolorna m. m.

Föredrogs ånyo särskilda utskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reforme-ring av de gymnasiala skolorna m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 171, vilken hänvi-sats till särskilda utskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt ut-drag av statsrådsprotokollet över eckle-siastikärenden för den 16 oktober 1964, föreslagit riksdagen att i överensstäm-melse med vad departementschefen för-ordat

1. besluta, att från och med den 1 juli 1966 skulle finnas en kommunal gymnasia-skola, benämnd gymnasium, vilken byggde på grundskolan samt gäve en vidgad och fördjupad allmän och i viss utsträckning målinriktad utbildning lämpad som grund för studier vid uni-

Ang. reformering av de gymnasiala skolorna m. m.

versitet och högskolor och för omedelbar yrkesutövning;

2. besluta, att med utgången av juni 1966 nuvarande ställiga och kommunala allmänna gymnasier så ock tekniska gymnasier och kommunala handelsgymnasier skulle upphöra och att den 1 juli 1966 ännu ej avslutade lärokurser inom dessa gymnasier skulle fullföljas inom ramen för det nya gymnasiet;

3. godkänna av departementschefen angivna grunder och riktlinjer för det nya gymnasiets organisation och verksamhet, innebärande

a) att i gymnasiet skulle finnas fem huvudstudievägar, från och med årskurs 2 benämnda humanistisk, samhällsvetenskaplig, ekonomisk, naturvetenskaplig och teknisk linje, med de grenar och varianter Kungl. Maj:t bestämde,

b) att gymnasiets huvudstudievägar skulle vara treåriga utom den tekniska, som skulle vara fyraårig med en avgångsetapp efter tre årskurser,

c) att vid gymnasiet finge förekomma påbyggnadskurser enligt av departementschefen förordade grunder,

d) att läsåret i gymnasiet skulle omfatta 39 veckor samt timplanen upptaga 34 veckotimmar i årskurs 1, 32 i årskurs 2, 30 i årskurs 3 samt 35 i årskurs 4 på den tekniska linjen, med möjlighet att i vissa ämnen företaga gruppuppdelning eller meddela frivillig undervisning enligt av departementschefen förordade grunder,

e) att den enskilde elevens studieprogram skulle kunna varieras genom tillval av frivilliga ämnen eller bortval av vissa ämnen enligt av departementschefen förordade grunder,

f) att klasser och grupper samt förlängd undervisning och stödundervisning skulle anordnas enligt av departementschefen förordade grunder samt

g) att gymnasiet i övrigt skulle i sina huvuddrag få den utformning och det innehåll, som departementschefen i skilda hänseenden förordat;

4. besluta, att från och med den 1 juli 1966 skulle finnas en kommunal gymnasial skola, benämnd fackskola, vilken byggde på grundskolan och gäve dels en vidgad och fördjupad allmän utbildning, dels en yrkesinriktad utbildning;

5. godkänna av departementschefen angivna grunder och riktlinjer för fackskolans organisation och verksamhet, innebärande

a) att i fackskolan skulle finnas tre linjer, benämnda social, ekonomisk och teknisk linje, med de grenar och varianter Kungl. Maj:t bestämde,

b) att fackskolan skulle vara tvåårig,

c) att läsåret i fackskolan skulle omfatta 39 veckor samt timplanen upptaga 35 veckotimmar i vardera årskursen, med möjlighet att i vissa ämnen företaga gruppuppdelning eller meddela frivillig undervisning enligt av departementschefen förordade grunder,

d) att klasser och grupper skulle anordnas enligt av departementschefen förordade grunder samt

e) att fackskolan i övrigt skulle i sina huvuddrag få den utformning och det innehåll, som departementschefen i skilda hänseenden förordat;

6. godkänna av departementschefen förordade grunder för behörighet till studier vid universitet och högskolor efter avslutad studiegång i gymnasiet;

7. godkänna av departementschefen förordade riktpunkter och planeringsprinciper för de gymnasiala skolornas utbyggnad under 1960-talet;

8. godkänna av departementschefen angivna riktlinjer för övergången till det nya gymnasiet och införandet av fackskolan samt därmed sammanhängande åtgärder;

9. godkänna att på gymnasiet tills vidare skulle bibehållas teknisk specialkurs och ettårig handelsgymnasiekurs för studenter;

10. besluta, att i gymnasiet och fackskolan skulle finnas skoledare, lärare och andra befattningshavare i enlighet

Ang. reformering av de gymnasiala skolorna m. m.

med av departementschefen angivna riktlinjer samt godkänna av departementschefen förordnade grunder för befattningshavarnas anställnings- och tjänstgöringsförhållanden;

11. godkänna av departementschefen angivna riktlinjer för folkhögskolans fortsatta verksamhet;

12. besluta om inrättande av en till skolöverstyrelsen knuten gymnasieinspektion med sammansättning och uppgifter enligt av departementschefen förordade grunder;

13. besluta, att centralt skulle anordnas en verksamhet för konstruktion, utprövning, framställning och distribution av prov för hela skolväsendet i enlighet med av departementschefen angivna riktlinjer;

14. godkänna den i propositionen redovisade överenskommelsen angående anställnings- och avlöningsvillkor m. m. för skolledare och lärare vid kommunala gymnasier och fackskolor m. fl.;

15. godkänna av departementschefen förordade grunder för statsbidrag till

a) driftkostnader för gymnasiet, fackskolan och yrkesskolan,

b) undervisningsmateriel för gymnasiet och fackskolan,

c) byggnadsarbeten för gymnasiet, fackskolan och sjöbefälsskolorna;

16. godkänna av departementschefen förordade grunder för fördelning mellan staten och kommunerna av kostnader för studiedagar m. m.;

17. godkänna av departementschefen angivna riktlinjer för statligt stöd till privata gymnasier och fackskolor;

18. godkänna av departementschefen förordade grunder för statsbidrag till rektorslöner vid kommunala allmänna gymnasier för budgetåren 1961/66;

19. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga av förslagen betingade ändringar i avlönings- och pensionsförfattningar, som utfärdats med stöd av riksdagens beslut;

20. bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen angivna grunder och riktlinjer utfärda de bestämmelser och andra föreskrifter, fatta de beslut samt i övrigt vidtaga de åtgärder, som fördrades för den av departementschefen förordade reformeringen av de gymnasiala skolorna;

21. antaga inom ecklesiastikdepartementet upprättat förslag till lag om ändring i skollagen den 6 juni 1962 (nr 319).

I samband härmed hade utskottet behandlat följande till utskottet hänvisade motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Gösta Jacobsson* (I: 841) och den andra inom andra kammaren av herr *Palm* (II: 1038), i vilka anhållits, att riksdagen måtte medgiva ordinarie lärare vid realskolor, som bildade skolenheter tillsammans med kommunalt eller statligt allmänt gymnasium, samma överflyttningsmöjligheter som föreslagits för motsvarande lärare vid kommunalt gymnasium och vid högre allmänt läroverk;

dels en inom första kammaren av fru *Myrdal* väckt motion (I: 842), vari hemställdes, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att gymnasier och fackskolor måtte beredas möjlighet att anställa lärar- och biblioteksassistenter i anslutning till genomförandet av gymnasierereformen och det definitiva genomförandet av den nya fackskolan;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Eskilsson* och *Isacson* (I: 844) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Nilsson* i Bästekille och *Darlin* (II: 1047), i vilka föreslagits, att riksdagen skulle besluta, att ett agrartekniskt alternativ skulle inrättas inom gymnasiet tekniska linje;

Ang. reformering av de gymnasiala skolorna m. m.

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Hjorth m. fl.* (I: 845) och den andra inom andra kammaren av herr *Fredriks-son m. fl.* (II: 1055), i vilka yrkats, att riksdagen skulle besluta att jämväl på byggnads- och eltekniska alternativen skulle få förekomma sådan linjevariation som enligt propositionen föreslagits för maskin- och kemitekniska alternativen på gymnasiet tekniska linje;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Schött m. fl.* (I: 846) och den andra inom andra kammaren av herr *Allard m. fl.* (II: 1044), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta att ämnet gymnastik på gymnasiet samtliga linjer i enlighet med gymnasieutredningens förslag skulle tilldelas 8 veckotimmar (3 + 3 + 2) samt att ämnet gymnastik inom fackskolans samtliga linjer i enlighet med fackskoleutredningens förslag skulle tilldelas 5 veckotimmar (3 + 2);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Stefanson m. fl.* (I: 847) och den andra inom andra kammaren av herr *Anderson i Sundsvall m. fl.* (II: 1045), i vilka anhållits, att riksdagen måtte besluta att vid gymnasiet tekniska linje skulle anordnas speciellt utbildningsalternativ, som hade anknytning till branschområde inom näringslivet;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Arvidson* (I: 848) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedin m. fl.* (II: 1058), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta, att ämnesbenämningen »religionskunskap» skulle utbytas mot benämningen »kristendomskunskap» i gymnasium och fackskola;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* (I: 849) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.* (II: 1059), i vilka föreslagits, att riksdagen skulle besluta

I. att med justering av Kungl. Maj:ts förslag den kvantitativa utvecklingen av undervisningen skulle inriktas på en kapacitet år 1970 av 35 % av en årskull i gymnasiet och 25 % i fackskolan;

II. att 0,5 veckotimme inom historieundervisningen skulle anslås för undervisning i kyrkohistoria;

III. att hos Kungl. Maj:t begära skyndsamt undersökning av möjligheterna till ytterligare förstärkning av religionskunskapens ställning i den gymnasiala undervisningen;

IV. att minimiantalet för grupp skulle vara fem; samt

att riksdagen i övrigt skulle beakta vad i motionerna anförts;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Helleblad* (I: 850) och den andra inom andra kammaren av herr *Zetterberg m. fl.* (II: 1073), i vilka yrkats, att riksdagen i samband med beslutet om de gymnasiala skolorna skulle uttala, att de synpunkter på undervisningen i ämnet samhällskunskap i gymnasium och fackskola, som i motionerna framförts, borde vinna närmare beaktande och att studiet i ämnet därvid borde få den utformningen, att de fria och frivilliga ideella organisationernas roll i svenskt samhällsliv uppmärksammades, att de internationella aspekterna på ämnet konkretiserades genom övning i analys och bedömning av samhällsstrukturen i olika länder i enlighet med vad i motionerna anförts samt att eleverna fort-löpande borde orienteras om utvecklingstendenserna inom svenskt samhällsarbete beträffande viktiga frågeställningar, som vore föremål för debatt och överväganden;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kamaren av fru *Hultell* (I: 851) samt den andra inom andra kammaren av herr *Wennerfors* och fröken *Karlsson* (II: 1072), i vilka hemställts, att riksdagen måtte uttala, att övergångsbestämmelserna för lärare borde utformas så, att lärare vid statlig

Ang. reformering av de gymnasiala skolorna m. m.

realskola, som bildade skolenhet med gymnasium, jämställdes med lärare vid de s. k. avvecklings-skolorna samt att ämneslärarinnor anställda vid högre allmänna läroverk jämställdes med ämneslärarinnor vid de s. k. avvecklings-skolorna;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Gösta Jacobsson* och *Weibull* (I: 852) samt den andra inom andra kammaren av herr *Nilsson* i Svalöv och fröken *Karlsson* (II: 1066), i vilka yrkats, att riksdagen skulle besluta, att vid tekniska gymnasiet i Hälsingborg skulle finnas en speciell livsmedelsteknisk linje;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Thorsten Larsson* och *Svanström* (I: 853) samt den andra inom andra kammaren av herr *Mattsson m. fl.* (II: 1063), i vilka hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhölla,

I. att de föreslagna övergångsordningarna för lärare måtte kompletteras så att för dels ordinarie lärare vid allmän realskola, vilken utgjorde skolenhet tillsammans med statligt eller kommunalt gymnasium, dels ordinarie lärare som utnämnts vid realskoledelen av högre allmänt läroverk skulle gälla samma övergångsvillkor som för ordinarie lärare vid statligt gymnasium eller högre allmänt läroverk;

II. att ordinarie ämneslärarinna vid högre allmänt läroverk måtte beredas möjlighet att överföras till ordinarie tjänst vid fackskola, yrkesskola eller grundskola på samma villkor som föreslagits för ordinarie ämneslärarinna vid avvecklings-skola;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundström m. fl.* (I: 854) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 1071), i vilka anhållits,

I. att riksdagen måtte besluta,

1. att undervisningen i historia på humanistisk och samhällsvetenskaplig linje skulle utökas med 1/2 veckotimme, vilken tid skulle tagas från timmar till förfogande, för att möjliggöra en utförligare behandling av 1800- och 1900-talens kyrkohistoria, innefattande bland annat de religiösa folkrörelserna och frikyrkornas utveckling, kristligt sociala rörelser, religionsfrihetsfrågan, missionen och den moderna ekumeniska rörelsen för kyrkornas enande;

2. att i samarbetsnämnden skulle ingå förutom i propositionen föreslagna företrädare och befattningshavare även representanter för målsmännen;

3. att samarbetsnämnden vid handläggning av disciplinärenden, som avsåge elev, regelmässigt skulle höra denne och dennes föräldrar;

4. att minimitalet elever för upprättande av grupp skulle vara fem utom vid anordnande av tekniska och ekonomiska alternativ, då grupp skulle kunna anordnas för minst åtta elever, samt vid upprättande av gren inom teknisk fackskola, då grupp skulle kunna anordnas för minst tolv elever;

5. att det lägsta medelvärde som vore allmänt behörighetskrav för studier vid universitet och högskolor skulle fastställas gemensamt av Kungl. Maj:t och riksdagen;

6. att övergångsbestämmelser skulle utarbetas för lärare vid allmänna realskolor, innebärande möjlighet till övergång till fackskolor;

7. att övergångsbestämmelser skulle utarbetas för rektorer vid allmänna realskolor;

8. att inrätta en hel kuratorstjänst per skolanläggning på 800—1 000 elever vid gymnasium och fackskola;

II. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte giva till känna vad i motionerna anförts angående

1. målsättningen att giva en för alla gällande rätt till utbildning på det gymnasiala skolstadiet både i vad avsåge de

Ang. reformering av de gymnasiala skolorna m. m.

gymnasiala skolformernas samlade utbyggnad och i vad avsåge fördelningen av intagningar mellan gymnasium och fackskola;

2. gymnasiestadiets personlighetsfostrande uppgifter;

3. önskvärdheten att bryta könsrolls-föreställningarnas betydelse för valet av gymnasial studieväg;

4. de övergångssvårigheter, som uppstode för lärare i tekniska ämnen vid de nuvarande tekniska gymnasierna;

5. vikten av att förlängd undervisning med koncentrationsläsning anordnades på ett mycket stort antal gymnasieorter;

6. vikten av att skolledningarna stimulerade till bildande av elevråd och att skolledningen kontinuerligt höll kontakt med elevråden och elevrådets representanter i frågor som gällde skolans inre liv;

III. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära skyndsamt utredning om och förslag angående införande av fria läroböcker i fackskola och i gymnasium; samt

IV. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära, att utförlig redogörelse för inom närmaste femårsperiod aktuella investeringsbehov för hela det allmänna skolväsendet snarast måtte lämnas riksdagen;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fröken *Mattson m. fl.* (I: 855) och den andra inom andra kammaren av herr *Nordgren m. fl.* (II: 1068), i vilka yrkats, att riksdagen skulle besluta, att slöjd (textilkunskap) skulle införas som alternativ till musik och teckning inom gymnasiet samt att textilkunskap skulle införas som självständig estetisk variant;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fröken *Mattson m. fl.* (I: 856) och den andra inom andra kammaren av herr *Nordgren m. fl.* (II: 1069), i vilka hemställdes, att riksdagen måtte besluta ut-

tala, att kretsen av ämnen för frivillig undervisning utanför schemat i det nya gymnasiet borde vidgas att omfatta även praktisk-estetiska ämnen såsom hem- och familjekunskap, textilkunskap samt slöjd;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Myrdal m. fl.* (I: 857) och den andra inom andra kammaren av herr *Kellgren m. fl.* (II: 1061), i vilka hemställdes, att riksdagen måtte uttala, att elever i fackskolor borde beredas möjlighet — under dagtid eller kvällstid — att erhålla frivillig undervisning i ett eller flera ämnen enligt läroplanen för det treåriga gymnasiet;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ottosson m. fl.* (I: 858) och den andra inom andra kammaren av herr *Nordgren m. fl.* (II: 1067), i vilka föreslagits, att riksdagen skulle besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att skolöverstyrelsen måtte inrätta träteknisk gren vid ett eller flera gymnasier med maskinteknisk linje oavsett om dessa gymnasier i övrigt erbjöde samtliga reguljära utbildningsalternativ;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Fritz Persson m. fl.* (I: 859) och den andra inom andra kammaren av herr *Fagerlund m. fl.* (II: 1054), i vilka hemställdes, att riksdagen måtte besluta, att statsbidrag till byggnadsarbeten för gymnasium, vilka påbörjats tidigast den 1 juli 1963, skulle efter Kungl. Maj:ts särskilda prövning kunna utgå enligt de regler, som vore avsedda att i övrigt träda i kraft den 1 juli 1966;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Erik Filip Petersson m. fl.* (I: 860) och den andra inom andra kammaren av herr *Gustafsson* i *Borås m. fl.* (II: 1056), i vilka yrkats, att riksdagen skulle besluta att propositionens benämning »religionskunskap» skulle utbytas mot be-

Ang. reformering av de gymnasiala skolorna m. m.

nämningen »kristendoms- och religionskunskap»;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Erik Filip Petersson m. fl.* (I: 861) och den andra inom andra kammaren av herr *Nelander m. fl.* (II: 1065), i vilka hemställts, att religionskunskapsämnet på gymnasiets humanistiska, samhällsvetenskapliga och naturvetenskapliga linjer måtte erhålla 4 veckotimmar — på övriga linjer av gymnasium och fackskola i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fröken *Stenberg m. fl.* (I: 862) och den andra inom andra kammaren av herr *Nordstrandh m. fl.* (II: 1070), i vilka anhållits, att riksdagen måtte besluta, dels att minimitalet för upprättande av grupp i grekiska skulle vara tre, dels att grekiska skulle kunna väljas också av de elever, som icke önskade läsa latin;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Söderberg m. fl.* (I: 863) och den andra inom andra kammaren av herr *Enskog m. fl.* (II: 1052), i vilka föreslagits, att riksdagen skulle

1. under punkt 5 godkänna av departementschefen angivna grunder och riktlinjer för fackskolans organisation och verksamhet med den ändringen, att fackskolor skulle på kommunalt initiativ, där särskilda skäl föreläge och efter allsidig prövning, kunna inrättas även på andra orter än där gymnasier funnes; och

2. under punkt 7 godkänna av departementschefen förordade riktpunkter och planeringsprinciper för de gymnasiala skolornas utbyggnad under 1960-talet, med den ändringen, att skolor med praktisk utbildning (yrkesskolor) skulle på kommunalt initiativ, där särskilda skäl föreläge och efter allsidig prövning, kunna inrättas även på andra orter än där gymnasier funnes;

dels en inom första kammaren av herr *Wallmark* väckt motion (I: 864), vari hemställts, att riksdagen måtte besluta, att den tekniska utbildningen vid gymnasierna skulle organiseras så, att de två sista årskurserna i princip skulle centraliseras till skolenheter med fullständig teknisk utbildning;

dels en inom första kammaren av herr *Wallmark m. fl.* väckt motion (I: 865), vari anhållits, att riksdagen i enlighet med vad i motionen anförts måtte besluta, att kemi på naturvetenskaplig linje skulle hava 7,5 veckotimmar, varvid förstärkningen skulle åstadkommas genom att matematik avstode 1 veckotimme;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Virgin m. fl.* (I: 866) och den andra inom andra kammaren av herr *Nelander m. fl.* (II: 1064), i vilka yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle giva till känna,

1. att i de gymnasiala skolornas målsättning det måtte komma till uttryck, att dessa skolor i likhet med grundskolan ville fostra sina elever till respekt för sanning och rätt, för människans egenvärde och människolivets okränkbarhet;

2. att i enlighet med i motionerna angivna riktlinjer och i överensstämmelse med vad som beslutats för grundskolan undervisningen i religionskunskap skulle få sin tyngdpunkt i undervisningen om kristendomen;

3. att huvudansvaret för lärarutbildningen i ämnet skulle förläggas till de teologiska fakulteterna; och

4. att ifrågavarande skolor skulle åläggas att anordna gemensamma samlingar, så att varje elev finge deltaga i dessa minst halva antalet veckodagar, samt att dessa samlingar skulle utformas så, att de gäve utrymme till variation och förnyelse och anknöte till traditionen i svensk skola;

Ang. reformering av de gymnasiala skolorna m. m.

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Virgin m. fl.* (I: 867) och den andra inom andra kammaren av herr *Heckscher m. fl.* (II: 1057), i vilka hemställts, att riksdagen måtte

A. beträffande gymnasier och fackskolor gemensamt

I. besluta,

1. att såsom kompetensvillkor för rektorsbefattning skulle gälla, att sökande vore behörig att innehava ordinarie befattning som lärare vid gymnasium eller fackskola, dock att nuvarande innehavare av rektorsbefattning vid gymnasium alltid skulle anses äga erforderlig behörighet;

2. att delningstalet för elevantalet i klasserna skulle vara 25, dock att tills vidare delningstalet skulle utgöra högst 30;

3. att nuvarande absoluta betygsättning skulle bibehållas liksom nuvarande betygskala;

4. att vad gällde statsbidrag till första uppsättningen stadigvarande undervisningsmateriel i sådant materiel skulle inräknas även böcker å elevbibliotek;

5. att i samarbetsnämnden skulle ingå en representant för målsmännen;

6. att vad avsåge flyttning till högre klass det nuvarande gymnasiets bestämmelser skulle i tillämpliga delar gälla;

II. i skrivelse till Kungl. Maj:t

1. hemställa, att Kungl. Maj:t efter företagen utredning för riksdagen snarast måtte framlägga förslag om tidsplan för nedbringande av delningstalet för klasserna från 30 till 25;

2. hemställa, att Kungl. Maj:t måtte tillsätta en utredning med uppgift att belysa för- och nackdelar med en betygsättning på absolut respektive relativ grundval inom gymnasier och fackskolor;

3. vad gällde beräkningen av statsbidrag till driftkostnader giva till känna vad i motionerna anförts;

B. beträffande gymnasier

I. besluta,

1. att jämsides med 3-åriga gymnasier skulle för de humanistiska, samhällsvetenskapliga och naturvetenskapliga linjerna inrättas 4-åriga gymnasier;

2. att för den ekonomiska linjen skulle inrättas en fjärde årskurs efter mönster av vad som gällde för den tekniska linjen;

3. att avgörande för inträde i gymnasium skulle vara enbart betygen i kommunikations- och orienteringsämnen, varvid betygen i svenska, moderna språk och matematik skulle fördubblas;

4. att studentexamen skulle bibehållas, grundad på ett examinationsförfarande och bibehållen censorsinstitution i enlighet med vad i motionerna anförts;

II. i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, att enligt riksdagens mening

1. antalet veckotimmar i religionskunskap borde vara på de humanistiska, samhällsvetenskapliga och naturvetenskapliga linjerna 5 samt på de ekonomiska och tekniska linjerna 2;

2. på de ekonomiska och tekniska linjerna borde bedrivas undervisning i konst- och musikhistoria under 2 veckotimmar;

3. på de naturvetenskapliga och tekniska linjerna borde bedrivas undervisning i geografi (naturgeografi) under 2 veckotimmar;

4. de för samhällskunskap anslagna timmarna första terminen av första årskursen borde användas till koncentrationsläsning av främmande länders kulturgeografi under ledning av kulturgeografiskt skolad lärare;

5. antalet moderna språk borde begränsas till engelska, tyska, franska, spanska, ryska och finska, sistnämnda dock ej som begynnelsepråk;

6. antalet veckotimmar på den humanistiska linjen för vart och ett av A-, B- och C-språken borde ökas med 1,

Ang. reformering av de gymnasiala skolorna m. m.

möjliggjort genom att ämnet allmän språkkunskap slopades;

7. B-språket borde vara obligatoriskt för vederbörande elever;

8. tidningsstudium borde bedrivas på alla linjer inom ramen för timmar till förfogande;

9. antalet veckotimmar i gymnastik på de tekniska och ekonomiska linjerna borde utökas med 1;

10. kursinnehållet i religionskunskap, svenska språket, naturkunskap, samhällskunskap och historia borde ändras på sätt framginge av motionerna;

C. beträffande fackskolan**I. besluta,**

1. att fristående fackskolor skulle kunna upprättas;

2. att sådana skolformer, som i fråga om innehåll och mål nära motsvarade den föreslagna fackskolan — praktiska kommunala realskolor och kommunala flickskolor — skulle bibehållas till dess fackskola upprättades på orten;

II. i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, att enligt riksdagens mening antalet veckotimmar i gymnastik på den tekniska linjen borde utökas med 1; samt

D. i övrigt beakta vad i motionerna anförts;

dels en inom andra kammaren av herr *Dickson m. fl.* väckt motion (II: 1046), vari hemstälts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte uttala som sin mening, att begreppet »gudsfruktan», borde upptagas bland de värden, som skolan skulle skänka sina elever, i detta fall i gymnasiet;

dels en inom andra kammaren av fröken *Bergegren* och fru *Hörnlund* väckt motion (II: 1048), vari anhållits, att riksdagen måtte besluta

1. att avslå propositionen nr 171, i vad den avsåg införandet av religionskunskap såsom obligatoriskt ämne på gymnasiets tekniska och ekonomiska linjer, utökning av antalet veckotimmar med 1/2 veckotimme för samma ämne

på gymnasiets samtliga linjer samt av dessa förslag betingade minskningar av timantalet för vissa i propositionen angivna ämnen, samt

2. att gymnasieutredningens förslag i berörda hänseenden i stället skulle följas;

dels en inom andra kammaren av herr *Broberg m. fl.* väckt motion (II: 1049),

dels en inom andra kammaren av herr *Dickson m. fl.* väckt motion (II: 1050),

dels en inom andra kammaren av herr *Dickson m. fl.* väckt motion (II: 1051),

dels en inom andra kammaren av fru *Eriksson* i Stockholm *m. fl.* väckt motion (II: 1053),

dels en inom andra kammaren av herr *Hermansson m. fl.* väckt motion (II: 1060), vari hemstälts, att riksdagen måtte besluta,

1. att fördelningen av eleverna på gymnasium och fackskola icke skulle fastläsas vid proportionen 30:20 utan göras beroende av antalet förstahandsökande till vardera skolformen;

2. att ett enhetligt namn på de gymnasiala skolformerna skulle fastställas att gälla från den tidpunkt, då reformerna trädde i kraft den 1 juli 1966;

3. att ämnet religionskunskap skulle givas karaktären av tillvalsämne på samtliga linjer inom de gymnasiala skolorna;

4. att enligt fackskoleutredningens förslag som nybörjarspråk i fackskolan skulle finnas tyska, franska, ryska, spanska och italienska;

5. att i stället för den föreslagna fackinspektionen skulle inrättas en konsulentorganisation av till en början minst motsvarande omfattning;

6. att alla elever i de gymnasiala skolformerna skulle erhålla läroböcker och övrig undervisningsmateriel gratis;

7. att uttala sig för en sådan kostnadsfördelning i samband med genomförandet av de föreslagna reformerna, att

Ang. reformering av de gymnasiala skolorna m. m.

kommunerna icke belastades med ytterligare kostnader för skolväsendet;

8. att i övrigt beakta de i motionen framförda synpunkterna vid den slutliga utformningen av de gymnasiala skolformerna;

dels ock en inom andra kammaren av herrar *Kellgren* och *Lindkvist* väckt motion (II: 1062).

Vidare hade till behandling av särskilda utskottet hänvisats följande till allmänna beredningsutskottet tidigare hänvisade motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Adolfsson* och *Lager* (I: 56) samt den andra inom andra kammaren av fru *Ryding* och herr *Holmberg* (II: 73), i vilka hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamma åtgärder för upprättandet av ett samhällsägt förlag för skolböcker och annan undervisnings- och förbrukningsmateriel för grundskolan och de gymnasiala skolformerna;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Lars Larsson* och *Tage Johansson* (I: 315) samt den andra inom andra kammaren av herr *Arvidson m. fl.* (II: 413), i vilka föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa om skyndsamt utredning av frågan om upprättandet av ett statligt skolboks förlag.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

1. att motionerna I: 854 och II: 1071, i vad de avsåge gymnasiestadiets personlighetsfostrande uppgifter, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

2. att motionerna I: 866 och II: 1064, i vad de avsåge de gymnasiala skolornas målsättning, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

3. att motionen II: 1046 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

4. att motionen II: 1050 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

5. att motionen II: 1051 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

6. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen II: 1060, i vad den avsåge enhetligt namn för gymnasiala skolor, besluta, att från och med den 1 juli 1966 skulle finnas en kommunal gymnasial skola, benämnd gymnasium, vilken byggde på grundskolan samt gäve en vidgad och fördjupad allmän och i viss utsträckning målinriktad utbildning lämpad som grund för studier vid universitet och högskolor och för omedelbar yrkesutövning;

7. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag, besluta, att med utgången av juni 1966 nuvarande statliga och kommunala allmänna gymnasier så ock tekniska gymnasier och kommunala handelsgymnasier skulle upphöra och att den 1 juli 1966 ännu ej avslutade lärokurser inom dessa gymnasier skulle fullföljas inom ramen för det nya gymnasiet;

8. att motionerna I: 855 och II: 1068, i vad de avsåge estetisk variant, icke måtte av riksdagen bifallas;

9. att motionerna I: 862 och II: 1070, i vad de avsåge valmöjlighet beträffande ämnet grekiska, icke måtte av riksdagen bifallas;

10. att motionerna I: 848 och II: 1058 icke måtte av riksdagen bifallas;

11. att motionerna I: 860 och II: 1056 icke måtte av riksdagen bifallas;

12. att motionerna I: 867 och II: 1057, i vad de avsåge antalet veckotimmar i religionskunskap, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

13. att motionerna I: 861 och II: 1065 icke måtte av riksdagen bifallas;

14. att motionerna I: 849 och II: 1059, i vad de avsåge undersökning av möjligheterna till förstärkning av religionskunskapens ställning, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

15. att motionen II: 1048 icke måtte av riksdagen bifallas;

16. att motionerna I: 866 och II: 1064, i vad de avsåge undervisningen i reli-

Ang. reformering av de gymnasiala skolorna m. m.

gionskunskap, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

17. att motionerna I: 849 och II: 1059 samt I: 854 och II: 1071, samtliga motioner i vad de avsåge undervisningen i kyrkohistoria, icke måtte av riksdagen bifallas;

18. att motionerna I: 867 och II: 1057, i vad de avsåge kursinnehållet i vissa ämnen, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

19. att motionerna I: 867 och II: 1057, i vad de avsåge obligatoriskt B-språk, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

20. att motionerna I: 867 och II: 1057, i vad de avsåge antalet moderna språk i gymnasiet, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

21. att motionerna I: 867 och II: 1057, i vad de avsåge allmän språkkunskap, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

22. att motionerna I: 850 och II: 1073 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

23. att motionerna I: 867 och II: 1057, i vad de avsåge koncentrationsläsning av kulturgeografi, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

24. att motionerna I: 867 och II: 1057, i vad de avsåge naturgeografi, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

25. att motionen II: 1053 icke måtte av riksdagen bifallas;

26. att motionerna I: 865 och II: 1049 icke måtte av riksdagen bifallas;

27. att motionerna I: 867 och II: 1057, i vad de avsåge konst- och musikhistoria, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

28. att motionerna I: 846 och II: 1044 samt I: 867 och II: 1057, samtliga motioner i vad de avsåge ämnet gymnastik i gymnasiet, icke måtte av riksdagen bifallas;

29. att motionerna I: 855 och II: 1068, i vad de avsåge ämnet slöjd, icke måtte av riksdagen bifallas;

30. att motionerna I: 867 och II: 1057, i vad de avsåge tidningsstudium, icke

måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

31. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag, godkänna, att i gymnasiet skulle finnas fem huvudstudievägar, från och med årskurs 2 benämnda humanistisk, samhällsvetenskaplig, ekonomisk, naturvetenskaplig och teknisk linje, med de grenar och varianter Kungl. Maj:t bestämde;

32. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 844 och II: 1047, I: 845 och II: 1055, I: 847 och II: 1045, I: 852 och II: 1066 samt I: 858 och II: 1067, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i utlåtandet anfört beträffande differentieringen på gymnasiets tekniska linje;

33. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 867 och II: 1057, såvitt motionerna avsåge gymnasiets ekonomiska linje, godkänna, att gymnasiets huvudstudievägar skulle vara treåriga utom den tekniska, som skulle vara fyraårig med en avgångsetapp efter tre årskurser;

34. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag, godkänna, att vid gymnasiet finge förekomma påbyggnadskurser enligt av departementschefen förordade grunder;

35. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag, godkänna, att läsåret i gymnasiet skulle omfatta 39 veckor samt timplanen upptaga 34 veckotimmar i årskurs 1, 32 i årskurs 2, 30 i årskurs 3 samt 35 i årskurs 4 på den tekniska linjen, med möjlighet att i vissa ämnen företaga gruppuppdelning eller meddela frivillig undervisning enligt av departementschefen förordade grunder;

36. att motionen II: 1060, i vad den avsåge ämnet religionskunskap, icke måtte av riksdagen bifallas;

37. att motionerna I: 856 och II: 1069 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

38. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag

Ang. reformering av de gymnasiala skolorna m. m.

å motionerna I: 867 och II: 1057, såvitt de avsåge inrättande av fyraåriga humanistiska, samhällsvetenskapliga och naturvetenskapliga linjer, godkänna, att den enskilde elevens studieprogram skulle kunna varieras genom tillval av frivilliga ämnen eller bortval av vissa ämnen enligt av departementschefen förordade grunder;

39. att motionerna I: 854 och II: 1071, i vad de avsåge förlängd undervisning, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

40. att motionerna I: 867 och II: 1057, i vad de avsåge principbeslut om elevantalet i klasserna, icke måtte av riksdagen bifallas;

41. att motionerna I: 867 och II: 1057, i vad de avsåge förslag om tidsplan för nedbringande av delningstalet för klasserna, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

42. att motionerna I: 862 och II: 1070, i vad de avsåge minimiantalet elever för upprättande av grupp i grekiska, icke måtte av riksdagen bifallas;

43. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom med bifall till motionerna I: 854 och II: 1071 samt med avslag å motionerna I: 849 och II: 1059, samtliga motioner i vad de avsåge minimiantalet elever för upprättande av grupp, godkänna, att klasser och grupper samt förlängd undervisning och stödundervisning finge anordnas enligt av departementschefen förordade grunder med den ändring, som föranleddes av vad utskottet i utlåtandet anförde;

44. att motionerna I: 866 och II: 1064, i vad de avsåge gemensam samling, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

45. att motionerna I: 867 och II: 1057, i vad de avsåge inträde i gymnasium, icke måtte av riksdagen bifallas;

46. att motionerna I: 867 och II: 1057, i vad de avsåge absolut betygssättning, icke måtte av riksdagen bifallas;

47. att motionerna I: 867 och II: 1057, i vad de avsåge utredning rörande be-

tygsättning, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

48. att motionerna I: 867 och II: 1057, i vad de avsåge flyttningsbestämmelser, icke måtte av riksdagen bifallas;

49. att motionerna I: 854 och II: 1071, i vad de avsåge elevråd, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

50. att motionerna I: 854 och II: 1071 samt I: 867 och II: 1057, samtliga motioner i vad de avsåge målsmannarepresentation i samarbetsnämnden, icke måtte av riksdagen bifallas;

51. att motionerna I: 854 och II: 1071, i vad de avsåge handläggning av disciplinärenden, icke måtte av riksdagen bifallas;

52. att motionerna I: 867 och II: 1057, i vad de avsåge studentexamen, icke måtte av riksdagen bifallas;

53. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag, godkänna, att gymnasiet i övrigt finge i sina huvuddrag den utformning och det innehåll, som departementschefen i skilda hänseenden förordade;

54. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag, besluta, att från och med den 1 juli 1966 skulle finnas en kommunal gymnasial skola, benämnd fackskola, vilken byggde på grundskolan och gäve dels en vidgad och fördjupad allmän utbildning, dels en yrkesinriktad utbildning;

55. att motionen II: 1060, i vad den avsåge nybörjarspråk i fackskolan, icke måtte av riksdagen bifallas;

56. att motionerna I: 867 och II: 1057 samt I: 846 och II: 1044, samtliga motioner i vad de avsåge gymnastik i fackskolan, icke måtte av riksdagen bifallas;

57. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag, godkänna,

a) att i fackskolan skulle finnas tre linjer, benämnda social, ekonomisk och teknisk linje, med de grenar och varianter Kungl. Maj:t bestämde,

b) att fackskolan skulle vara tvåårig,

c) att läsåret i fackskolan skulle omfatta 39 veckor samt timplanen upp-

Ang. reformering av de gymnasiala skolorna m. m.

taga 35 veckotimmar i vardera årskursen, med möjlighet att i vissa ämnen företaga gruppuppdelning eller meddela frivillig undervisning enligt av departementschefen förordade grunder,

d) att klasser och grupper skulle anordnas enligt av departementschefen förordade grunder, samt

e) att fackskolan i övrigt skulle få i sina huvuddrag den utformning och det innehåll, som departementschefen i skilda hänseenden förordat;

58. att motionerna I: 854 och II: 1071, i vad de avsåge behörighet till studier vid universitet och högskolor, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

59. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag, godkänna av departementschefen förordade grunder för behörighet till studier vid universitet och högskolor efter avslutad studiegång i gymnasiet;

60. att motionen I: 864 icke måtte av riksdagen bifallas;

61. att motionerna I: 849 och II: 1059 samt I: 854 och II: 1071, samtliga motioner i vad de avsåge den kvantitativa omfattningen av gymnasium och fackskola, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

62. att motionerna I: 854 och II: 1071, i vad de avsåge proportionen mellan gymnasium och fackskola, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

63. att motionen II: 1060, i vad den avsåge proportionen mellan gymnasium och fackskola, icke måtte av riksdagen bifallas;

64. att motionerna I: 854 och II: 1071, i vad de avsåge könsrollsföreställningarnas betydelse för valet av studieväg, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

65. att motionerna I: 863 och II: 1052 icke måtte av riksdagen bifallas;

66. att motionerna I: 867 och II: 1057, i vad de avsåge bibehållande av praktisk kommunal realskola och kommunal flickskola, icke måtte av riksdagen bifallas;

67. att motionerna I: 867 och II: 1057,

i vad de avsåge upprättande av fristående fackskolor, icke måtte av riksdagen bifallas;

68. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 857 och II: 1061, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i utlåtandet anfört;

69. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag, godkänna av departementschefen förordade riktpunkter och planeringsprinciper för de gymnasiala skolornas utbyggnad under 1960-talet;

70. att motionerna I: 854 och II: 1071 i vad de avsåge övergångssvårigheter för lärare vid de nuvarande tekniska gymnasierna, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

71. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag, godkänna av departementschefen angivna riktlinjer för övergången till det nya gymnasiet och införandet av fackskolan samt därmed sammanhängande åtgärder;

72. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag, godkänna, att på gymnasiet tills vidare skulle bibehållas teknisk specialkurs och ettårig handelsgymnasiekurs för studenter;

73. att motionerna I: 841 och II: 1038 icke måtte av riksdagen bifallas;

74. att motionerna I: 851 och II: 1072 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

75. att motionerna I: 853 och II: 1063 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

76. att motionerna I: 854 och II: 1071, i vad de avsåge övergångsbestämmelser för lärare vid allmänna realskolor, icke måtte av riksdagen bifallas;

77. att motionerna I: 854 och II: 1071, i vad de avsåge övergångsbestämmelser för rektorer vid allmänna realskolor, icke måtte av riksdagen bifallas;

78. att motionerna I: 867 och II: 1057, i vad de avsåge kompetensvillkor för rektorsbefattning, icke måtte av riksdagen bifallas;

79. att motionerna I: 866 och II: 1064, i vad de avsåge lärarutbildning i reli-

Ang. reformering av de gymnasiala skolorna m. m.

gionskunskap, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

80. att motionen II: 1062 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

81. att riksdagen måtte i anledning av motionen I: 842 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i utlåtandet anfört rörande lärarassistenterna;

82. att motionerna I: 854 och II: 1071, i vad de avsåge kuratorstjänst, icke måtte av riksdagen bifallas;

83. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag besluta, att i gymnasiet och fackskolan skulle finnas skolledare, lärare och andra befattningshavare i enlighet med av departementschefen angivna riktlinjer samt godkänna av departementschefen förordade grunder för befattningshavarnas anställnings- och tjänstgöringsförhållanden;

84. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag godkänna av departementschefen angivna riktlinjer för folkhögskolans fortsatta verksamhet;

85. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen II: 1060, såvitt nu vore i fråga, besluta om inrättande av en till skolöverstyrelsen knuten gymnasieinspektion med sammansättning och uppgifter enligt av departementschefen förordade grunder;

86. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag, besluta att centralt skulle anordnas en verksamhet för konstruktion, utprövning, framställning och distribution av prov för hela skolväsendet i enlighet med av departementschefen angivna riktlinjer;

87. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag, godkänna den i propositionen redovisade överenskomsten angående anställnings- och avlöningsvillkor m. m. för skolledare och lärare vid kommunala gymnasier och fackskolor m. fl.;

88. att motionerna I: 867 och II: 1057, i vad de avsåge beräkningen av statsbidrag till driftkostnader, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

89. att motionen II: 1060, i vad den avsåge kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

90. att motionerna I: 854 och II: 1071, i vad de avsåge redogörelse för investeringsbehovet, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

91. att motionerna I: 867 och II: 1057, i vad de avsåge statsbidrag till första uppsättningen stadigvarande undervisningsmateriel, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

92. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 859 och II: 1054, godkänna av departementschefen förordade grunder för statsbidrag till

a) driftkostnader för gymnasiet, fackskolan och yrkesskolan,

b) undervisningsmateriel för gymnasiet och fackskolan,

c) byggnadsarbeten för gymnasiet, fackskolan och sjöbefälsskolorna;

93. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag,

a) godkänna av departementschefen förordade grunder för fördelning mellan staten och kommunerna av kostnader för studiedagar m. m.,

b) godkänna av departementschefen angivna riktlinjer för statligt stöd till privata gymnasier och fackskolor,

c) godkänna av departementschefen förordade grunder för statsbidrag till rektorslöner vid kommunala allmänna gymnasier för budgetåren 1961/66,

d) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga av förslagen betingade ändringar i avlönings- och pensionsförordningar, som utfärdats med stöd av riksdagens beslut;

94. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 854 och II: 1071, såvitt de avsåge utredning om fria läroböcker, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i utlåtandet anfört;

95. att motionen II: 1060, i vad den avsåge läroböcker och undervisningsmateriel, icke måtte av riksdagen bifallas;

Ang. reformering av de gymnasiala skolorna m. m.

96. att motionerna I: 56 och II: 73 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

97. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 315 och II: 413, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i utlåtandet anfört rörande utredning av frågan om samhällsägt bokförlag m. m.;

98. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag, bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen angivna grunder och riktlinjer utfärda de bestämmelser och andra föreskrifter, fatta de beslut samt i övrigt vidtaga de åtgärder, som fordrades för den av departementschefen förordade reformeringen av de gymnasiala skolorna;

99. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag, antaga vid propositionen fogat, inom ecklesiastikdepartementet upprättat förslag till lag om ändring i skollagen den 6 juni 1962 (nr 319).

I sitt yttrande hade utskottet å sid. 205 och 206 i det tryckta utlåtandet anfört bland annat följande:

»Även utskottet anser GU:s förslag ändamålsenligt. Enligt utskottets uppfattning kommer den nya ämnesavgränsningen att vara till stor fördel såväl för historieämnet som för undervisningen i religionskunskap. Utskottet finner emellertid liksom departementschefen, att denna integration av kyrkohistoriskt stoff med historieämnet bör klarare framgå av kursplanerna. Detta innebär också, att det utrymme som tidsmässigt anslås inom historieämnets ram åt kyrkohistoriskt stoff inte bör vara för knappt tilltaget. Å andra sidan är det utskottets uppfattning, att någon preciserad kvantitativ avgränsning mellan de olika momenten inom historieämnet varken kan eller bör göras. Undervisningen bör nämligen inom detta ämne — liksom inom en rad andra — vara integrerad, vilket innebär att de historiska händelser, företeelser och problem

som uppmärksammas i undervisningen oftast skall behandlas från flera olika synpunkter, sociala, ekonomiska, kulturhistoriska och allmänhistoriska.»

Å sid. 206 i det tryckta utlåtandet hade utskottet yttrat bland annat:

»Utskottet vill framhålla, att historieämnet enligt propositionen på de flesta linjerna får en förstärkt ställning. GU har funnit detta angeläget med hänsyn till historieämnets breddning. På de humanistiska och samhällsvetenskapliga linjerna får ämnet totalt åtta veckotimmar. Jämfört med närmast motsvarande utbildningsvägar inom det nuvarande gymnasiet innebär detta i vissa fall inte bara en relativ utan också en absolut ökning av timtalet. Bland de ämnen, som GU har föreslagit till tematiskt studium inom historieämnet, ingår flera av dem som enligt motionerna I: 854 och II: 1071 borde tagas upp till behandling inom historieämnet. Det anförda visar enligt utskottets mening att nu ifrågasvarande yrkanden i motionerna I: 849 och II: 1059 samt I: 854 och II: 1071 blir väl tillgodosedda redan inom det föreliggande förslaget. Motionerna bör — såvitt nu är i fråga — icke föranleda någon riksdagens åtgärd.»

Reservationer och särskilda yttranden hade avgivits

1) vid punkten 9

a) av fröken *Ljungberg* samt herrarna *Källqvist*, *Nyman*, *Kaijser*, *Källstad*, *Nordstrandh* och *Nordgren*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationer visade, samt att utskottet bort under 9 hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 862 och II: 1070, besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna, att grekiska borde kunna väljas också av de elever, som icke önskade läsa latin;

b) av fru *Myrdal*, beträffande alternativa lösningar för studium av latin och grekiska;

Ang. reformering av de gymnasiala skolorna m. m.

2) vid *punkten 12* av fröken *Ljungberg* samt herrar *Kaijser*, *Nordstrandh* och *Nordgren*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 12 hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 867 och II: 1057, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, att enligt riksdagens mening antalet veckotimmar i religionskunskap borde vara på de humanistiska, samhällsvetenskapliga och naturvetenskapliga linjerna fem samt på de ekonomiska och tekniska linjerna två;

3) vid *punkten 14* av herrar *Källqvist*, *Torsten Andersson*, *Nyman*, *Källstad*, *Wahlund* och *Larsson* i Umeå, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den avfattning, denna reservation visade, samt att utskottet bort under 14 hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 849 och II: 1059, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t begära prövning av möjligheterna till ytterligare förstärkning av religionskunskapens ställning;

4) vid *punkten 17*

a) av herrar *Källqvist*, *Torsten Andersson*, *Nyman*, *Källstad*, *Wahlund* och *Larsson* i Umeå, vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort erhålla den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 17 hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 849 och II: 1059 samt motionerna I: 854 och II: 1071, samtliga motioner i vad de avsåge undervisningen i kyrkohistoria, besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, att undervisningen i historia på humanistisk och samhällsvetenskaplig linje borde utökas med en halv veckotimme, vilken tid skulle tagas från timmar till förfogande, för att möjliggöra en utförligare behandling av 1800- och 1900-talens kyrkohistoria, innefattande bland annat de religiösa folkrörelserna och frikyrkornas utveckling, kristligt-sociala rörel-

ser, religionsfrihetsfrågan, missionen och den moderna ekumeniska rörelsen för kyrkornas enande;

b) av fröken *Ljungberg* samt herrar *Kaijser*, *Nordstrandh* och *Nordgren*, vilka med instämmande i utskottets hemställan under *punkten 17* ansett, att

dels det stycke i utskottets yttrande, som på sid. 205 i det tryckta utlåtandet började med orden »Även utskottet» och på sid. 206 slutade med »och allmänhistoriska» bort hava följande lydelse:

»Utskottet kan icke finna GU:s förslag rörande det kyrkohistoriska stoffet riktigt och ändamålsenligt. Kyrkohistoriskt stoff har alltid behandlats i historieundervisningen. En integrering av kyrkohistoriskt stoff i historieundervisningen är ur historieämnets egen synvinkel nödvändig och önskvärd. En historieundervisning, som inte ger plats för en del kyrkohistoriskt stoff, framför allt från äldre tider och speciellt från medeltiden, blir falsk och missvisande. En sådan integrering ger emellertid inte möjlighet till reducering av det timtal som skall tilldelas religionsundervisningen. En mera avsevärd del av det historiska stoffet kan nämligen inte uteslutas ur religionsundervisningen. Lika väl som framställningen av historien blir oriktig utan visst kyrkohistoriskt stoff, blir framställningen av kristendomen orimlig, om inte undervisningen behandlar idéinnehåll och historiska former samtidigt och i anknytning till varandra.»

dels ock det stycke i utskottets yttrande, som på sid. 206 i det tryckta utlåtandet började med orden »Utskottet vill» och slutade med »riksdagens åtgärd» bort hava följande lydelse:

»Utskottet kan under hänvisning till vad ovan sagts icke dela den i dessa motioner framförda uppfattningen, att ytterligare kyrkohistoriskt stoff skall behandlas inom historieämnets ram, och motionerna I: 849 och II: 1059 samt I: 854 och II: 1071 bör — såvitt nu är

Ang. reformering av de gymnasiala skolorna m. m.

i fråga — enligt utskottets mening icke föranleda någon riksdagens åtgärd.»;

5) vid *punkten 18* av fröken *Ljungberg* samt herrar *Kaijser*, *Nordstrandh* och *Nordgren*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del lyda så, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 18 hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 867 och II: 1057, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanternas anförda rörande kursinnehållet i religionskunskap, svenska, naturkunskap, samhällskunskap och historia;

6) vid *punkten 21* av fröken *Ljungberg* samt herrar *Kaijser*, *Nordstrandh* och *Nordgren*, vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort erhålla den avfattning, reservationen visade, samt att utskottet bort under 21 hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 867 och II: 1057, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanternas anförda rörande ämnet allmän språkkunskap;

7) vid *punkten 23* av fröken *Ljungberg* samt herrar *Kaijser*, *Nordstrandh* och *Nordgren*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del ha den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 23 hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 867 och II: 1057, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanternas anförda rörande undervisning i kulturgeografi;

8) vid *punkten 24* av fröken *Ljungberg*, samt herrar *Kaijser*, *Nordstrandh* och *Nordgren*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den i reservationen angivna lydelsen, samt att utskottet bort under 24 hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 867 och II: 1057, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vid reservanternas anförda rörande naturgeografi;

9) vid *punkten 26* av fröken *Ljungberg* samt herrar *Nyman*, *Larsson* i

Umeå och *Nordstrandh*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i angiven del lyda så, som reservationen visade, samt att utskottet bort under 26 hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 865 och II: 1049, besluta, att i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, att ämnet kemi på gymnasiet naturvetenskapliga linje borde hava 7,5 veckotimmar, varvid förstärkningen skulle åstadkommas genom att en halv veckotimme toges från ämnet matematik;

10) vid *punkten 27* av fröken *Ljungberg* samt herrar *Kaijser*, *Nordstrandh* och *Nordgren*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den avfattning, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 27 hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 867 och II: 1057, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanternas anförda om undervisning i konst- och musikhistoria på ekonomisk och teknisk linje inom gymnasiet;

11) vid *punkten 28*

a) av herr *Lars Larsson*, angående ämnet gymnastik;

b) av fröken *Ljungberg* samt herrar *Kaijser*, *Nordstrandh* och *Nordgren*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla i reservationen angiven avfattning, samt att utskottet bort under 28 hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 846 och II: 1044 samt I: 867 och II: 1057, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanternas anförda rörande undervisningen i gymnastik på gymnasiet tekniska och ekonomiska linjer;

12) vid *punkten 33*

a) av fru *Myrdal*, som dock ej antytt sin mening;

b) av fröken *Ljungberg* samt herrar *Kaijser*, *Nordstrandh* och *Nordgren*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reserva-

Ang. reformering av de gymnasiala skolorna m. m.

tionen angivits, samt att utskottet bort under 33 hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 867 och II: 1057, i vad de avsåge inrättande av en fjärde årskurs för den ekonomiska linjen, godkänna, att gymnasiets huvudstudievägar skulle vara treåriga utom den ekonomiska och den tekniska, som skulle vara fyraåriga med en avgångsetapp efter tredje årskursen;

c) av herr *Arvidson*, vilken likväl ej antytt sin åsikt;

13) vid *punkten 35* av fröken *Ljungberg*, om en utökning av timplanerna;

14) vid *punkten 38* av fröken *Ljungberg* samt herrar *Kajiser*, *Nordstrandh* och *Nordgren*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 38 hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 867 och II: 1057, såvitt nu vore fråga, besluta, att inom de humanistiska, samhällsvetenskapliga och naturvetenskapliga linjerna även skulle finnas fyraåriga lärokurser samt godkänna, att den enskilde elevens studieprogram skulle kunna varieras genom tillval av frivilliga ämnen eller bortval av vissa ämnen enligt av departementschefen förordade grunder;

15) vid *punkten 40* av fröken *Ljungberg* samt herrar *Kajiser*, *Nordstrandh* och *Nordgren*, vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort hava i reservationen ändrad lydelse, samt att utskottet bort under 40 hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 867 och II: 1057, såvitt nu vore i fråga, besluta, att delningstalet för klass skulle vara 25, dock att tills vidare delningstalet finge utgöra högst 30;

16) vid *punkten 41* av fröken *Ljungberg* samt herrar *Kajiser*, *Nordstrandh* och *Nordgren*, vilka, under återopande av vad i den med 15 betecknade reservationen anförts, ansett, att utskottet

bort under 41 hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 867 och II: 1057, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anført rörande utredning om tidsplan för nedbringande av delningstalet i klasserna;

17) vid *punkten 42* av fröken *Ljungberg* samt herrar *Nyman*, *Kajiser*, *Källstad*, *Nordstrandh* och *Nordgren*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del avfattas så, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 42 hemställa, att riksdagen måtte bifalla motionerna I: 862 och II: 1070 i vad de avsåge att minimiantalet elever för upprättande av grupp i grekiska skulle vara tre;

18) vid *punkten 43* av herr *Näsström*, fru *Myrdal*, herrar *Lars Larsson*, *Georg Pettersson* och *Wirmark*, fru *Ekendahl* samt herrar *Arvidson*, *Lundkvist*, *Johansson* i Trollhättan och *Blidfors*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del lyda så, som denna reservation visade, samt att utskottet bort under 43 hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 849 och II: 1059 samt motionerna I: 854 och II: 1071, samtliga motioner i vad de avsåge minimiantalet elever för upprättande av grupp, godkänna, att klasser och grupper samt förlängd undervisning och stödundervisning finge anordnas enligt av departementschefen förordade grunder;

19) vid *punkten 44* av herr *Källqvist*, fröken *Ljungberg* samt herrar *Torsten Andersson*, *Nyman*, *Kajiser*, *Källstad*, *Wahlund*, *Larsson* i Umeå, *Nordstrandh* och *Nordgren*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 44 hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 866 och II: 1064, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna, vad reservanterna anført rörande gemensam samling;

Ang. reformering av de gymnasiala skolorna m. m.

20) vid *punkten 45* av fröken *Ljungberg* samt herrar *Kajser*, *Nordstrandh* och *Nordgren*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den avfattning, reservationen visade, samt att utskottet bort under 45 hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 867 och II: 1057, såvitt nu vore i fråga, besluta, att avgörande för inträde i gymnasium skulle vara enbart betygen i kommunikations- och orienteringsämnen, varvid betygen i svenska, moderna språk och matematik skulle fördubblas;

21) vid *punkten 46* av fröken *Ljungberg* samt herrar *Kajser*, *Nordstrandh* och *Nordgren*, vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort erhålla den i reservationen angivna lydelsen, samt att utskottet bort under 46 hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 867 och II: 1057, såvitt nu vore i fråga, besluta, att nuvarande absoluta betygsättning skulle bibehållas liksom nuvarande betygskala;

22) vid *punkten 47* av fröken *Ljungberg* samt herrar *Kajser*, *Nordstrandh* och *Nordgren*, vilka ansett, att utskottet bort på anförda skäl under 47 hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 867 och II: 1057, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanternas anförda rörande utredning om betygsättning;

23) vid *punkten 48* av fröken *Ljungberg* samt herrar *Kajser*, *Nordstrandh* och *Nordgren*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 48 hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 867 och II: 1057, såvitt nu vore i fråga, besluta, att i vad avsåge flyttning till högre klass det nuvarande gymnasiets bestämmelser i tillämpliga delar skulle gälla;

24) vid *punkten 50* av herr *Källqvist*, fröken *Ljungberg* samt herrar *Nyman*,

Kajser, *Källstad*, *Wahlund*, *Larsson* i Umeå, *Nordstrandh* och *Nordgren*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 50 hemställa, att riksdagen måtte, »med bifall till motionerna I: 854 och II: 1071 samt i anledning av» motionerna I: 867 och II: 1057, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, besluta, att i samarbetsnämnderna skulle ingå en representant för målsmännen;

25) vid *punkten 52* av fröken *Ljungberg* samt herrar *Kajser*, *Nordstrandh* och *Nordgren*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den avfattning, denna reservation visade, samt att utskottet bort under 52 hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 867 och II: 1057, såvitt nu vore i fråga, besluta, att studentexamen skulle bibehållas, grundad på ett examinationsförfarande och bibehållen censorsinstitution i enlighet med vad som i motionerna anförts;

26) vid *punkten 56* av fröken *Ljungberg* samt herrar *Kajser*, *Nordstrandh* och *Nordgren*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del lyda så, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 56 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 867 och II: 1057 samt I: 846 och II: 1044, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanternas anförda rörande undervisningen i gymnastik på fackskolans tekniska linje;

27) vid *punkten 57 e)* av herr *Kajser*, utan angiven mening;

28) vid *punkten 60* av herr *Kajser*, som ansett, att utskottets yttrande i viss del bort erhålla den avfattning, reservationen visade, samt att utskottet bort under 60 hemställa,

att riksdagen måtte, med bifall till motionen I: 864, besluta, att den tekniska utbildningen vid gymnasier skulle organiseras så, att de två sista

Ang. reformering av de gymnasiala skolorna m. m.

årskurserna i princip skulle centraliseras till skolenheter med fullständig teknisk utbildning;

29) vid punkten 61

a) av herr *Torsten Andersson*,

b) av herr *Källstad*,

c) av herr *Wahlund*,

samtliga utan angiven åsikt;

30) vid punkten 67 av fröken *Ljungberg*, likaledes utan angiven åsikt;

31) vid punkten 78

a) av fröken *Ljungberg*,

b) av herr *Nordstrandh*,

båda ävenledes utan antydd åsikt; samt

32) vid punkten 82 av herrar *Källqvist*, *Nyman*, *Källstad*, *Wahlund*, *Larsson* i Umeå och *Nordstrandh*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 82 hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 854 och II: 1071, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanternas anfört beträffande kuratorstjänster.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Efter 20 år av utredningar och reformer av vårt undervisningsväsen har vi nu kommit fram till reformering av våra gymnasier och skapande av nya fackskolor. Jag vill erinra om den Baggeska utredningen i början av 1940-talet. Jag vill erinra om 1946 års skolkommision o. s. v. Nästa reformeringsetapp kommer såvitt jag kan förstå att gälla våra yrkesskolor, vuxenutbildningen och folkhögskolorna.

Särskilda utskottet har tyvärr haft mycket knapp tid till sitt förfogande, och det har i sin tur gjort att riksdagens ledamöter inte har fått så god tid att studera särskilda utskottets utlåtande, vilket vi beklagar.

I det sammanhanget, herr talman, vill jag framföra ett tack till kamraterna i särskilda utskottet för ett mycket gott och energiskt arbete. Trots att vi

har haft att handlägga ett fyrtiotal motioner och trots att det finns ett trettiotal reservationer i utskottsutlåtandet, vill jag ändå framhålla att det bland majoriteten av utskottets ledamöter inte har varit delade meningar om de väsentliga punkterna i Kungl. Maj:ts proposition nr 171.

Med hänsyn till vad jag nyss nämnde om ledamöternas knappa tid att studera särskilda utskottets hemställan vill jag säga några ord om propositionens huvudsakliga innehåll, som ju är grunden för utskottets arbete. I propositionen föreslår Kungl. Maj:t riksdagen att besluta att från och med den 1 juli 1966 skall finnas en komunal gymnasial skola, benämnd gymnasium, vilken bygges på grundskolan samt ger en vidgad och fördjupad allmän och i viss utsträckning målinriktad utbildning lämpad som grund för studier vid universitet och högskolor och för omedelbar yrkesutbildning, besluta att med utgången av juni 1966 nuvarande statliga och kommunala allmänna gymnasier så ock tekniska gymnasier och kommunala handelsgymnasier skall upphöra och att den 1 juli 1966 ännu ej avslutade lärokurser inom dessa gymnasier skall fullföljas inom ramen för det nya gymnasiet samt godkänna av departementschefen angivna grunder och riktlinjer för det nya gymnasiets organisation och verksamhet.

Jag skall inte nu vidröra alla dessa olika punkter. Då jag vet att en rad av kammarens ledamöter i fortsättningen kommer att behandla detaljpunkter, skall jag än så länge bara framhålla de större, betydelsefullare punkterna.

När utskottet haft att handlägga detta mycket omfattande program har vi naturligtvis haft olika uppfattning på en rad punkter. Det är ingenting märkvärdigt med det — det skulle förvåna mera, om vi inte hade haft det. Jag är ändå glad över att i varje fall utskottets majoritet på de stora och väsentliga punkterna har haft gemensamma uppfattningar. Jag beklagar att våra vän-

Ang. reformering av de gymnasiala skolorna m. m.

ner från högern på en mängd punkter inte har ansett sig kunna biträda majoritetens förslag.

Vi börjar i utlåtandet med att erinra om hur utbildningsväsendet i vårt land under de senaste decennierna genomgripande har förändrats. Vi erinrar om 1950 års principbeslut om införande av enhetsskola och om grundskolereformen 1962. En rad åtgärder har genomförts, varigenom universitets- och högskoleväsendet erhållit förstärkta resurser för utbildning och forskning. Vidare har riktlinjer uppdragits för detta utbildningsväsendes utbyggnad fram till 1970-talets början.

Jag vill i detta sammanhang redan nu framhålla, att för egen del har jag lärt mig av livet att man inte skall ta alltför stor hänsyn till prognoser. Det har många gånger visat sig att prognoser har befunnits vara felaktiga; det är som alla vet mycket svårt att försöka sia om vad framtiden bär i sitt sköte, inte minst på utbildningsväsendets område. Hur många procent av en årskull ungdomar som 1970 och därefter kommer att vilja gå till teoretiska skolor, till praktiska skolor o. s. v. är nu mycket svårt att beräkna med ens någon tillstymmelse av fakta till ledning.

Vad vi emellertid allesammans är överens om är att intresset för utbildning glädjande nog visar sig bli allt större. Vi torde därför få inrikta oss på att kanske främst skapa förutsättningar för att ge våra ungdomar möjligheter till utbildning. På den punkten behöver vi många olika ting — vi behöver framför allt lärare men även skolor av de mest skilda slag.

Vi framhåller vidare i vårt utlåtande, att drygt en fjärdedel av en årskull just nu går till gymnasial utbildning, om man då räknar med flera olika utbildningsvägar. Enligt gymnasieutredningens bedömning skulle vid 1970-talets början omkring hälften av en årskull söka sig till dessa gymnasiala studier. Hur många som kommer att gå till den vanliga yrkesutbildningen är väl också

mycket svårt att försöka sia om. För egen del tror jag att det sammanlagt kommer att bli en mycket stor grupp — det skulle inte förvåna mig, om vi i mitten på 1970-talet är uppe i en sammanlagd siffra av 90 procent av en årskull — som går antingen till gymnasiala eller till yrkesutbildande skolor. Då gäller det för oss att skapa förutsättningar för detta.

Även på den punkten vet vi så litet. Vi äldre som har varit med om flera lågkonjunkturer är inte så absolut säkra att högkonjunkturen kommer att fortsätta allt framgent. Vi som har upplevt ett par sådana deprimerande lågkonjunkturer har en något annan uppfattning än dagens ungdom i det avseendet. Men det betyder inte att vi önskar få en sådan utveckling. Tvärtom: vi hoppas att vi skall få resurser så att vi verkligen kan tillfredsställa dessa ungdomars utbildningsbehov.

Vad gäller lärarfrågan vet vi allesammans, att man har försökt att sätta in alla möjliga resurser för att öka antalet lärare. Det vore en relativt enkel sak, om samhället kunde få ägna sig enbart åt en sådan utbildningsverksamhet, men när vi vet att det råder brist på arbetskraft inom praktiskt taget samtliga yrkeskårer, blir problemställningen annorlunda. Jag tror inte att det finns någon i denna sal, som anser att vi borde ge t. ex. lärarutbildningen prioritet och i stället eftersätta utbildningen av sjukvårdspersonal av olika grader. Vi måste se till alla de olika fälten, och det är naturligtvis riksdagens uppgift att göra detta så långt ske kan.

Vi kan med glädje konstatera att vi när det gäller antalet ungdomar av en årskull, som går till fortsatta studier, har hunnit längre än kanske något annat land i världen, och det är en glädjande utveckling som vi är ödmjukt tacksamma för.

Som alla vet behöver vårt näringsliv personal och icke minst tekniker av alla olika grader. Just det föreliggande utlåtandet behandlar ganska ingående

Ang. reformering av de gymnasiala skolorna m. m.

de nya fackskolorna och likaså den fackliga delen av gymnasiet. Vi tror att vi på detta sätt skall kunna tillfredsställa näringslivets behov av väl utbildade ungdomar på dessa områden. Arbetsmarknadsstyrelsen och andra myndigheter, som har med dessa problem att göra, har särskilt framhållit, att vi måste se till avnämarnas behov i dessa olika avsnitt, och detta har även departementschefen och särskilda utskottet försökt att understryka.

Om skolsystemets struktur kan man uppenbarligen ha olika åsikter — det finns väl knappast något större område här i livet som man inte kan ha olika åsikter om. Enligt föreliggande förslag skulle vi få tre grundformer. Från utskottets sida påvisar vi gymnasiet och fackskolans betydelse, och vi framhåller att yrkesutbildningsberedningen bör så snart som möjligt framlägga sina förslag, så att riksdagen kan fatta beslut även på yrkesutbildningsområdet. Vi tror att dessa tre olika avsnitt är av allra största betydelse. Att vi sedan vill ha en gedigen vuxenutbildning och att vi vill slå vakt om våra folkhögskolor ligger i linje med vår inställning i övrigt.

Vad vuxenutbildningen beträffar är det väl svårt att ange hur stor omfattning den kommer att få, men då vi vet att det föreligger ett alltmer växande intresse för utbildning inte bara bland ungdomar utan även bland mogna människor, som varit ute i produktionen ett eller flera år, kan vi utgå från att vuxenutbildningen även i framtiden kommer att få en ganska stor betydelse.

Inom utskottet har vi ganska ingående diskuterat principerna för den regionala och lokala planeringen. Man önskar ju att på gymnasieorterna skall förläggas såväl fackskolor som yrkesskolor. Jag vet att flera av riksdagens ledamöter är bekymrade för hur det kommer att gå för de mindre orter, som inte har möjligheter att få gymnasium. Man frågar sig om sådana orter har någon möj-

lighet att få fackskola eller att få behålla eller nystarta yrkesskolor. Vi har nog varit överens om att för att ungdomarna skall få de bästa valmöjligheterna bör man på de orter, där man har gymnasium, även inrätta fackskola och yrkesskola. Detta hindrar inte att det finns orter inom landet som saknar gymnasium men som ändå bör få fackskola och kanske framför allt yrkesskola. På denna punkt är vi dess bättre överens, och vi har gett ganska tydligt uttryck härför i vår skrivning.

Om den tekniska gymnasieutbildningen har det rått en ganska livlig diskussion såväl i tidningspressen som inom olika organisationer. Departementschefen har föreslagit, att de tre första årens undervisning bör ske på en plats men att han kan tänka sig att det fjärde året blir förlagt till annan ort. I denna fråga finns det olika uppfattningar även inom riksdagen och inom utskottet. Vi brukar för enkelhetens skull tala om systemen 3 + 1 och 2 + 2. Med det senare menar man att utbildningen under de två sista åren skulle förläggas på andra orter, om man endast har ett mindre gymnasium på den egna orten.

Inom utskottet har vi ansett att riksdagen av hänsyn till ungdomarna själva bör följa departementschefens förslag, som innebär systemet 3 + 1. Det skulle betyda, att de ungdomar, som inte kan fullgöra det fjärde utbildningsåret på den egna hemorten, skulle behöva vistas på annat håll under endast ett år, medan sådana ungdomar om man skulle gå inför systemet 2 + 2, måste vistas på annan ort under två år. Det finns uppenbarligen vissa fördelar även med det senare alternativet, men om man, såsom utskottet har gjort, tar hänsyn till samtliga olika faktorer och inte minst, som redan nämnts, hänsynen till ungdomarna själva, så kommer utskottsmajoriteten fram till att vi bör gå in för systemet 3 + 1.

Som jag redan tidigare nämnt har det försiggått en ganska livlig diskussion inom utskottet om de fristående fack-

Ang. reformering av de gymnasiala skolorna m. m.

skolorna. Vi hoppas att man efter särskild prövning skall kunna inrätta sådana skolor på ett antal orter.

När det gäller huvudmannaskapet vet alla här i kammaren, att Kungl. Maj:t har föreslagit att gymnasiet skall bli en *kommunal* skolform, detta med hänsyn till flera olika faktorer. Man har ansett att gymnasiet är en omedelbar påbyggnad på grundskolan. Enär grundskolan är en kommunal skola, bör man följdriktigt också gå in för att såväl gymnasiet som fackskolan och yrkesskolan i de flesta fall också blir kommunala skolor. Härom har det ju varit vissa överläggningar med kommunförbunden, och man har träffat överenskommelse i denna riktning.

I utskottsutlåtandet berör vi också folkhögskolans ställning i framtiden. Departementschefen framhåller, att det under de närmaste femton åren inte torde vara något större problem att få tillräckligt många elever till folkhögskolorna. Det finns ju ett uppdämt utbildningsbehov. Det finns många ungdomar, som t. ex. endast har en sjuårig folkskola bakom sig och som sedan de varit ute i näringslivet ett antal år kommit underfund med att de behöver bättre kunskaper och bättre allmänbildning. Då står ju folkhögskolan fortfarande till förfogande.

Men hur det sedan kommer att bli är inte lätt att avgöra. För egen del tror jag, som jag flera gånger framhållit från denna talarstol, att man måste höja nivån inom folkhögskolan för att den skall kunna existera även i framtiden. Tidigare ansåg man, att en folkhögskoleutbildning i det närmaste motsvarade en realskoleutbildning. När vi nu har fått grundskolan och när landets samtliga ungdomar har genomgått denna, kan vi säga att grundskolans utbildningsnivå i det närmaste ligger i jämnhöjd med den tidigare realskolans och alltså också i jämnhöjd med folkhögskolans. Det betyder att vi för framtiden måste höja utbildningsnivån i våra folk-

högskolor, om dessa även i framtiden skall ha en verklig uppgift att fylla.

Hur detta skall ske behöver vi kanske inte bekymra oss för i dag, men det stora problemet, som man kan diskutera nästan hur länge som helst, är om det när alla våra ungdomar har genomgått grundskolan kommer att finnas samma önskemål och samma behov att därefter fortsätta i en folkhögskola. För dagen är det ganska svårt att avgöra hur det kommer att bli i detta avseende. Vi vet sedan många år tillbaka att vi har, och troligen också kommer att ha i framtiden, s. k. senväckta begåvningar, som sedan de varit ute i förvärvslivet en tid önskar få en bättre teoretisk utbildning. Det är möjligt att de även framdeles kommer att fylla våra folkhögskolor. Vi har dock, liksom statsutskottet tidigare velat varna för att skapa nya folkhögskolor, då man ändå är så osäker om hur det kommer att bli med våra folkhögskolor i framtiden. Vi tror att det är klokt att avvakta litet på detta område, tills man har funnit melodien för våra folkhögskolor för framtiden.

Vad gäller gymnasiets mål och innehåll kan man också diskutera nästan hur länge som helst. Vi har varit överens om att gymnasiet bör ha en personlighetsutvecklande uppgift. På denna punkt har det inte varit delade meningar, men om hur detta skall ske kan man ha mycket olika uppfattningar. Vi som sysslar med skolfrågor är väl ändå överens om att all vår undervisning bör ha en personlighetsutvecklande uppgift. Sedan kan man diskutera om formerna för att nå detta mål.

Beträffande differentieringen har gymnasieutredningen förordat allmänna principer, som sammanfattningsvis kan sägas innebära att differentieringen bör komma sent och ske gradvis, vara relativt fast samt leda fram till breda sektorer av samhället. Liksom departementschefen anser utskottet, att det är ändamålsenligt att dessa principer

Ang. reformering av de gymnasiala skolorna m. m.

får bilda utgångspunkt för konstruktionen av det nya gymnasiet. Även på denna punkt tror jag att vi kan säga att vi har varit överens.

I nära sammanhang med detta kommer problemet om huruvida det bör vara ett tillvalsgymnasium, som lämnar eleverna större möjligheter än tidigare att göra sina tillval. Jag tror att vi även härvidlag i huvudsak är eniga. Mot de fem linjer som departementschefen har föreslagit har utskottet inte haft någonting att invända. Man har haft diskussioner framför allt beträffande den ekonomiska linjen och även om vissa tekniska linjer, men i stort sett tror jag att vi kan säga, att vi har varit överens på dessa punkter.

Vid remissbehandlingen av gymnasieutredningsbetänkandet framkom det många olika önskemål, framför allt från representanter från näringslivet. De önskade ganska allmänt en ytterligare differentiering av den tekniska linjen. Vi förstår dem så väl, men det finns ju gränser för hur långt man kan gå även på detta område. När det gäller dessa speciella linjer, framför allt den tekniska delen, är det alldeles uppenbart att de som skall ta emot de utbildade eleverna har olika intressen. De menar naturligtvis att eleverna som går till de branscher, som de själva företräder, bör få en så god och bred utbildning som möjligt. Men när vi i utskottet, liksom departementschefen dessförinnan, skulle ta ställning till dessa problem, kunde vi inte undgå att komma ihåg hur många olika branscher det finns i vårt land. Därför har vi ansett att man bör ge en bred allmänbildning som en grund för det hela, och att det sedan kan erbjudas en specialundervisning, som framför allt de större företagen i landet kan ge eleverna, men säkert många mindre företag också.

Om studietidens längd har det i remissvar framkommit olika uppfattningar. Utredningen och departementschefen har ansett att normalstudietiden i

våra gymnasier bör vara tre år. Flera instanser har framhållit, och det framkom också i utskottet, att det gymnasiet kommer att bli en hård skola. Man kommer att kräva mycket av eleverna för att inhämta det vetande som man kräver, på tre år. Det fanns i utskottet företrädare också för den linjen, att man samtidigt som man inrättar denna treåriga skola även borde inrätta en fyraårig.

Departementschefen och även utskottet har ansett att det bör kunna ordnas med enbart en treårig utbildning om man tar hänsyn till alla nya faktorer som har kommit till, alla nya hjälpmedel som undervisningen har fått under de senare åren o. s. v.

Även den ekonomiska linjen har av utskottet föreslagits att bli treårig, under det att man i vissa motioner har ifrågasatt även en fyraårskurs. På den punkten vill utskottet erinra om att vi till för en kort tid sedan endast haft tvåårig utbildning på detta område. Detta gör att man med tillförsikt borde se fram emot den nya anordningen med treårig utbildning.

Vad gäller olika delkurser, ämneskurser o. s. v. har det funnits många olika uppfattningar. Jag vet att flera talare kommer att vidröra dessa ting varför jag inte vidare skall tynga diskussionen i denna del.

I fråga om antalet schemabundna veckotimmar har det också funnits olika uppfattningar. Departementschefen har föreslagit 34, 32 resp. 30 timmar inom de tre olika årskurserna, sammanlagt alltså 96 veckotimmar. I en motion yrkas på en ökning till 100 veckotimmar. Utskottet har inte ansett sig kunna vara med på detta krav.

En fråga som har tillvunnit sig stort intresse landet över har varit religionsundervisningen. Som bekant har det varit många aktioner på det området; jag kanske får erinra om namninsamlingen m. m.

Det förslag som departementschefen

Ang. reformering av de gymnasiala skolorna m. m.

har kommit med innebär ett avsteg från utredningens förslag — i varje fall från majoritetens inom utredningen. Vi tror att det var ett klokt beslut departementschefen fattade med hänsyn till den allmänna opinionen, alldeles oavsett vilken uppfattning man kan ha om religionsundervisningens betydelse i skolorna. Man bör kanske inte glömma att ungdomar i åldern 17, 18 och 19 år i regel är oppositionella människor, och jag tror för min del att det vore oklokt att man skulle tvinga på dem ännu flera timmar i detta ämne. De opinionsundersökningar som har gjorts bland ungdomen själv visar hur det ligger till på detta område.

Utskottet har inte på något sätt velat undervärdera religionsundervisningens betydelse i detta sammanhang. Vi vill emellertid också framhålla, att man där bör ta hänsyn även till andra religioner än den kristna religionen. Skall man få en objektiv undervisning, vilket ju riksdagen önskat sedan flera år tillbaka, så måste man behandla de olika religionerna på ungefär samma sätt och med samma objektivitet — om man alls kan tala om objektivitet i detta sammanhang.

Utskottets majoritet har anslutit sig till departementschefens förslag i fråga om religionsundervisningen, och kan vi i riksdagen få ett något så när enhälligt beslut på denna punkt gör vi säkerligen religionen och religionsundervisningen den största tjänsten.

Det har förekommit olika förslag om ämnesbeteckningen, om ämnet skall heta religionskunskap, om det skall heta kristendomskunskap eller kanske kristendoms- och religionskunskap o. s. v. Jag skall emellertid inte vidare orda om detta.

Att religionsundervisningen har varit en stridsfråga i vårt land är beklagligt ur flera synpunkter. Vi hoppas i varje fall att vi skall få vad vi brukar kalla arbetsro på detta område sedan riksdagen nu fattar sitt beslut på denna punkt.

I detta sammanhang vill vi också erinra om de samlingar som man brukar ha i våra skolor. Även på den punkten förekommer det reservationer. Dessa allmänna samlingar, som i regel förekommer innan undervisningstimmarna börjar varje eller varannan dag, har haft rätt stor betydelse, har man varit överens om, när det gäller att samla det lugn och den arbetsro som man behöver inför dagens uppgifter. Där har meningarna i utskottet gått isär. Departementschefen har framlagt två olika förslag om samling. Det ena gäller allmänna samlingar, från vilka inte ens främmande trosbekännare skulle behöva begära befrielse, och det andra gäller kristna samlingar som kan ske på frivillig grund.

Utskottet har ganska ingående diskuterat dessa problem, och jag för min del tror att det vore klokt om vi kunde följa departementschefen i dessa avsnitt. Det är naturligtvis mycket obehagligt för vissa elever att på grund av sin tro eller av andra skäl behöva begära ledigt från de här samlingarna. Följer vi departementschefens förslag undviks sådant, och de ungdomar som önskar delta i de kristna samlingarna får möjlighet att göra det.

Ett annat viktigt diskussionsämne har varit samhällskunskapen. Vi har i utskottet fått motta framställningar från representanter för det ämnet, lika väl som vi har fått motta en lång rad uppvaktningar av företrädare för andra ämnesgrupper — jag kan särskilt nämna kemi, matematik och gymnastik. Dessa företrädare har på ett lugnt och sympatiskt sätt framfört sina önskemål, och jag är säker på att de övriga ledamöterna i särskilda utskottet i likhet med mig gärna skulle ha tillmötesgått önskemålen, om det funnits tillräckligt många timmar.

Kemiens företrädare gav oss en grundlig orientering om deras ämnes betydelse inte minst för vårt näringslivs möjligheter att konkurrera med näringslivet i andra länder. Matematikens sto-

Ang. reformering av de gymnasiala skolorna m. m.

ra betydelse har vi väl alltid varit medvetna om, och att gymnastiken har stor betydelse för ungdomens fysiska fostran vill väl knappast någon bestrida. Vi har nog varit överens på de punkterna, men samtidigt har vi inte velat förlänga den utbildningstid per vecka som departementschefen har föreslagit, och då har det varit omöjligt att få ihop detta pussel. Alla som har sysslat närmare med sådana saker vet hur svårt det är när man önskat en viss sak men samtidigt måste erkänna att det inte finns möjligheter att förverkliga önskemålet.

Det skulle kanske ta för lång tid att i detalj redogöra för våra diskussioner om de elevvårdande uppgifterna, som såväl gymnasieutredningen som departementschefen och särskilda utskottet har vidrört, men att de är av den allra största betydelse kan vi väl ändå vara överens om. De elevvårdande åtgärderna har ju till syfte att ge varje elev hjälp med hans problem, och de problemen är som bekant tyvärr många. Våra elever kan ibland ha många små bekymmer, och de bör få möjlighet att anförtro sig åt någon person som de har tillit till. I det sammanhanget kommer kuratorerna in i bilden.

Departementschefen har föreslagit att det skall finnas en kurator vid varje större skola, eller rättare sagt en halv kurator — två skolor som ligger i närheten av varandra får dela på en kurator. Det finns motioner om att vi skall gå längre och ge varje skola en hel kurator. Nu vet vi emellertid att det redan råder stor brist på folk inom detta område, och den bristen kommer troligen att bli ännu större i framtiden.

Vad gäller de nya fackskolorna vill jag säga att utskottet förväntar sig mycket av dem. Med sina olika linjer kommer fackskolorna att kunna ge våra ungdomar en utbildning som blir av största värde för deras framtid. Många av oss skulle kanske ha önskat att vi fått dessa skolor för länge sedan, men tiden har inte varit mogen för det. Nu är vi emel-

lertid framme vid den tidpunkten, och det är enbart glädjande att vi nu kan börja inrätta dessa nya fackskolor.

Vad gäller kompetensvärdet av fackskolans utbildning har det funnits olika meningar. Jag skall inte ge mig in på den frågan, men jag tror vi gör klokt i att vänta och se vad man kommer fram till på den punkten. Vi förväntar emellertid mycket av dessa nya fackskolor, och vi hoppas att en mycket stor del av våra ungdomar skall få komma i åtnjutande av undervisning i fackskolorna.

Departementschefen och utredningen har gjort en beräkning enligt vilken omkring år 1970 30 procent av en årskull väntas gå till gymnasiet och 20 procent till fackskolorna. Vi torde göra klokt i att inte ta alltför allvarligt på dessa siffror och betrakta dem som några heliga tal. Det är möjligt att det här kommer att bli ganska stora förskjutningar och framför allt olikheter mellan skilda orter. Vad gäller siffran för gymnasiet, 30 procent av en årskull, vet vi att man på vissa orter, däribland i Stockholm, redan har passerat den siffran. Ett av de bekymmer som framtiden kommer att bära i sitt sköte är just hur vi, om vi inte får fram tillräckligt med lärare, klassrum etc., rättvist skall kunna fördela resurserna mellan olika orter om på en plats 40—60 procent av en årskull går till gymnasiet, medan andra orter i landet halkar efter. Detta kommer nog att bli ett av våra värsta problem i framtiden.

Som vanligt har det också varit diskussion om klassernas storlek. Departementschefen har föreslagit klasser på 30 elever. I motioner har begärts att antalet elever skall sänkas till 25. Alla önskar vi naturligtvis att vi hade resurser att minska klassernas storlek till det angivna lägre talet. Vi måste dock se realistiskt på denna fråga. Vi har för närvarande varken lärare eller skolhusbyggnader tillräckligt för att kunna göra den operationen. Vi vet inte heller i dag när detta kan bli fallet. Det bör dock kanske i detta sammanhang påpe-

Ang. reformering av de gymnasiala skolorna m. m.

kas att Sverige trots allt i fråga om antalet elever i klasserna ligger så gott som bäst till bland alla nationer. Statsutskottets andra avdelning hade för ett par månader sedan förmånen att besöka ryska skolor. Där hade man på jämförbara stadier klasser med 35 till 40 elever. Det är naturligtvis inte någon önskan från vår sida att vi skall få så stora klasser, men jag nämner detta därför att vi måste se realistiskt och objektivt på förhållandena sådana de nu är. Alla hoppas vi väl att så småningom någon gång i framtiden kunna komma i den situation att vi kan vidta en viss sänkning av elevantalet i klasserna. Då vi nu bygger ut gymnasierna, inrättar nya fackskolor, utvecklar grundskolan etc., kräver allt detta naturligtvis många, många nya lärare. Det gör att vi tyvärr inte har anledning att se alltför optimistiskt på möjligheten att sänka elevantalet i klasserna. Utskottet har därför i likhet med departementschefen inte ansett sig kunna föreslå ett lägre elevantal i klasserna.

I fråga om språkundervisningen har det väckts en rad motioner. Jag vet att andra talare kommer att belysa de problemen, varför jag inte nu skall ingå på dem.

Vad gäller disciplinfrågorna har departementschefen föreslagit inrättande av ett nytt organ, s. k. samarbetsnämnder, i skolorna. Han förmenar att man genom samarbetsnämnderna skall kunna komma till rätta med många av de problem som tyvärr nu finns i många skolor. Att man har disciplinproblem i den obligatoriska skolan är kanske inte så märkvärdigt, ty det finns ju barn som inte har större lust att gå i skolan. Det borde dock inte finnas några disciplinproblem i de frivilliga skolorna, där föräldrarna frivilligt har placerat sina barn och där barnen går helt frivilligt. Tyvärr är det dock ett faktum att det finns disciplinproblem även i dessa skolor. För några dagar sedan kunde tidningarna berätta en som jag tycker mycket beklämmande historia. Det av-

slöjades att vid en av våra högre utbildningsanstalter hade förekommit sådan framfart att elever t. o. m. måst flytta därifrån. Något sådant hade man väl ändå inte trott skulle förekomma. Det är tydligt att det brister något hos eleverna. Frågan är hur vi skall kunna avhjälpa dessa besvärligheter. Vi hoppas att samarbetsnämnderna åtminstone i viss grad skall kunna komma till rätta med disciplinproblemen. Jag är övertygad om att alla föräldrar, skolstyrelser, lärare o. s. v. önskar ett gott uppförande av eleverna i skolorna. Tyvärr förekommer inte alltid ett sådant gott uppförande. Jag hoppas nu att samarbetsnämnderna skall komma till rätta med dessa problem. Jag är dock inte alldeles säker på att de kommer att lyckas med uppgiften. Jag tror nämligen att vi i fråga om disciplinen måste börja betydligt tidigare än när barnen kommit upp i dessa skolformer, ja, tidigare än i grundskolan. På den punkten hoppas jag att våra daghem och lekskolor skall göra en betydelsefull insats.

Delade meningar har också förekommit beträffande studiernas avslutning. Departementschefen och utskottet föreslår att den gamla studentexamen skall bort och att gymnasiet skall bli en examensfri skola. På den punkten finns en motion som har motsatt yrkande, men jag skall inte närmare vidröra den frågan.

Om jag skall försöka sammanfatta det hela vill jag säga att vi har behandlat propositionen rätt ingående, trots den knappa tid som stått till vårt förfogande, och att det föreliggande förslaget får anses innebära att vi tar ett stort steg framåt. Även om meningarna skiljer sig när det gäller vissa detaljfrågor tror jag att man i stort kan säga att vi här ånyo tar ett verkligt krafttag för att hjälpa våra ungdomar på utbildningens ibland knaggliga väg.

Statsbidragsfrågorna har självklart ett alldeles speciellt intresse för våra kommuner. Även här vill jag ge departementschefen en eloge för att han tagit

Ang. reformering av de gymnasiala skolorna m. m.

ett verkligt krafttag — våra kommuner bör kunna vara nöjda med det förslag som föreligger; det innebär ett väsentligt steg i rätt riktning.

Vad sedan beträffar tidpunkten för reformens ikraftträdande så hade man som bekant först tänkt sig den 1 juli 1965, men med hänsyn till vissa remiss-svar kom man överens om att föreslå den 1 juli 1966. För egen del tror jag att det var ett klokt beslut. Nu får kommuner och andra tid på sig att förbereda de nya skolorna.

En mycket viktig sak är att kommunerna i och med denna reform får rätt till statsbidrag för skolbyggen, något som de tidigare inte haft för skolor på denna nivå. Jag tror att våra kommuner förstår att rätt uppskatta och värdera detta.

Jag har nu, herr talman, försökt göra en snabb skiss över de väsentliga punkterna i särskilda utskottets förslag. De föreliggande frågorna har sådan omfattning och art att det inte förvånar någon att delade meningar råder på en rad punkter. Men jag vill säga att vi på de flesta, för att inte säga alla de verkligt betydelsefulla punkterna har lyckats skapa en god majoritet, och för det är jag, herr talman, personligen mycket glad och tacksam.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till särskilda utskottets förslag i samtliga punkter, bortsett från punkt 43, där jag naturligtvis yrkar bifall till reservationen nr 18 som avgivits av mig och en rad kamrater i utskottet.

Herr ANDERSSON, TORSTEN, (cp):

Herr talman! Att få vara med om att förbättra och skapa någonting nytt är tvivelsutan det som tjusar i det politiska livet, och jag har för min egen del aldrig starkare haft den känslan än vid arbetet med den gymnasie-reform som vi nu står i begrepp att besluta om. Många gånger har arbetet varit krävande, men det har alltid gett glädje.

En av ledamöterna i gymnasieutred-

ningen sade vid ett tillfälle under en sammanträdespaus: »Tänk om man hade haft ett sådant gymnasium att gå igenom när man var ung — det skulle ha varit ett roligt gymnasium!» Det var en spontan reaktion från en av ledamöterna, och om man har haft ett roligt och nyttigt gymnasium som ledtråd vid sina funderingar i dessa frågor, får man visserligen kanske inte en kalldusch men en ganska hård erinran om att allt mänskligt inte är till alla delar fullkomligt, när man tar del av de många reservationer som åtföljer särskilda utskottets utlåtande. Men jag tror att man i alla fall har den trösten att samtliga som medverkat till denna reform — från utredningen och dess experter till särskilda utskottets ledamöter — har sökt göra sitt bästa. Och jag tror att ansträngningarna burit frukt.

Över huvud taget har arbetet med skolreformen varit stimulerande, och till det har inte minst bidragit den utmärkta ledning och de experter gymnasieutredningen haft till sitt förfogande, inte minst sekretariatet, samt den ledning och det sekretariat vi haft i särskilda utskottet. Jag vill gärna, herr talman, återgälda den vänlighet utskottets ärade ordförande visade ledamöterna då han tackade för gott samarbete. Det tacket går i första hand tillbaka till herr ordföranden.

Gymnasieutredningen har i stort sett haft tillfredsställelsen att se sitt arbete gå relativt oskadat genom den skärself som naturligtvis varit särskilt intensiv i ett ärende som detta. Det bör kanske sägas att Kungl. Maj:t på åtskilliga punkter har förbättrat utredningens förslag, men det måste också kännas som en tillfredsställelse för utredningen att dess arbetsresultat i så betydande utsträckning accepterats vid Kungl. Maj:ts ställningstaganden. För mig personligen är Kungl. Maj:ts förslag vad gäller religionsundervisningen speciellt glädjande då det genom särskilda handlingar blivit så att jag har kommit att

Ang. reformering av de gymnasiala skolorna m. m.

liksom förkroppsliga idén att en större tid skulle utmätas åt religionsundervisningen i gymnasiet.

Det skall kanske därför inte förtyckas mig att vid detta tillfälle utnyttja möjligheten att peka på några av de som jag anser mera framträdande förtjänster som det nya gymnasiet kommer att medföra. Jag tror att det finns anledning att först och främst slå fast att det nya gymnasiet blir en i sanning demokratisk skola. Ett av reformens främsta mål — det har stått klart för oss hela tiden — har varit att bereda samma möjligheter åt all ungdom. Genom att på varje gymnasieort kunna erbjuda såväl allmän som teknisk och ekonomisk gymnasieutbildning ger man all ungdom samma chans att på närmaste gymnasieort inhämta den kunskap han eller hon anser sig behöva.

De undersökningar som gymnasieutredningen har gjort när det gäller elevfrekvensen på gymnasieorterna visar att närheten till gymnasieorten spelar en mycket stor roll. Det tar sig sådana uttryck att man ofta väljer en studieväg vid den närliggande skolan, även om den i och för sig inte motsvarar det behov av utbildning man anser sig ha. Vi har genom det nya gymnasiet försökt råda bot häremot genom att bjuda olika studievägar på samma studieort. Vi tror att detta i och för sig kan ha ett betydande värde.

Jag skulle vilja göra gällande att det nya gymnasiet kan bli en trivsamt skola utan något egentligt plugg, med möjlighet att tillgodose enskilda elevers egna önskemål i mycket stor utsträckning. Det måste med särskild glädje antecknas att det nya gymnasiet kommer att ge eleverna tillfälle att exempelvis odla sina estetiska specialintressen, en möjlighet som det nuvarande gymnasiet inte ger. Dagens gymnasium har blivit alltför stelt i sina former, med alltför få möjligheter till olika utbildning. Det var väl närmast detta som den ärade talesmannen för utskottet hade i tankarna när han yttrade att det nya gym-

nasiet skulle bli ett »roligt gymnasium».

Jag tror att man kan hävda att det nya gymnasiet också blir en till behov och resurser i alla avseenden välanpassad skola. Genom att till samma skolenhet förlägga olika skolor på det gymnasiala stadiet — detta har för utredningen varit en högst väsentligt sak — möjliggör man en utbyggnad av det gymnasiala skolväsendet till glädje för ett antal orter i landet, som hittills inte har kunnat få gymnasieutbildning därför att underlaget inte har varit tillräckligt. Enheterna har blivit alltför små; den nu gällande gymnasieplanen är utbyggd till sista plats.

En samverkan mellan olika skolenheter på det gymnasiala stadiet måste innebära utomordentliga möjligheter att fullt utnyttja såväl lokalresurser som lärar- och utrustningsresurser. Av utredningen framgår med all önskvärd tydlighet att de nya huvudmännen, kommunerna, genom denna så att säga yttre organisation på det gymnasiala stadiet har möjlighet att spara mycket pengar, en sak som måste hälsas med tillfredsställelse inte minst i denna lärarbristens och de i övrigt stora kommunala investeringarnas tid.

Jag tror vidare man kan säga att det nya gymnasiet blir ett smidigt arbetande gymnasium. Det får endast en treårig studieväg, bortsett från den tekniska utbildningen, och det gör att dessa tre år inte behöver utgöra någon extrabelastning på den ungdom som vill skynda fram till en utbildning. Elever som har svårigheter att följa med i den takt som det treåriga gymnasiet förutsätter, har man försökt tillgodose genom möjligheten att välja bort en del ämnen, att mönstra ut dem ur schemat för att kunna ta igen dem efter slutad ordinarie skolgång. Likaså kan den som anser att takten i det treåriga gymnasiet inte tillgodoser hans eller hennes möjligheter att förkovra sig välja till ämnen som ligger inom den egna intressesfären.

Den långt drivna ämnesintegrationen gör det också möjligt för den ambitiöse

Ang. reformering av de gymnasiala skolorna m. m.

läraren att ge sitt ämne väsentligt större friskhet i undervisningen, och därtill kommer att eleven själv får mycket lättare att avgöra olika ämnens sambörighet och att få en bättre överblick över sitt studieområde. Hit hör också möjligheterna till betingsläsning, liksom också det extra provet. Båda dessa saker måste vara ägnade att göra läsningen och skolgången mera spännande och innehållsrik. Det särskilda provet ger utrymme för elevens egen fantasi, och det bör också bli ett tillförlitligt mått beträffande inhämtad kunskapsnivå. Det kommer att utgöra ett led i en strävan som gymnasiet vill göra till sin, nämligen att fostra eleverna till större självständighet och större ansvar.

I sammanhanget bör man hävda att det nya gymnasiet ser som en av sina huvuduppgifter att fostra eleverna till att kunna planlägga sitt arbete och ta eget ansvar, att göra dem just till sådana människor som behövs ute i det praktiska livet. I anslutning därtill vill jag gärna framhålla att det nya gymnasiet i sin undervisning kommer att bli väsentligt mera utåtriktat och kommer att ta väsentligt mera hänsyn till det samhälle det verkar i än vad som tidigare har varit fallet.

När jag minns min egen studietid måste jag med sorg konstatera att när man efter studentexamen trädde ut för att försöka tjäna sitt levebröd hade man högst väsentliga brister just i sin kunskap om den aktuella omvärlden. Det var som om man hade levat i ett andligt internat, där man liksom inte brydde sig om vad som utspelades utanför. När man kom ut i sin praktiska verksamhet stod man frågande inför många fenomen som det egentligen borde ha varit gymnasiets sak att såvitt möjligt förklara.

Det nya gymnasiet blir en skola utan onödiga spänningsmoment, framför allt därför att man avskaffar slutexamen. Vi vet alla hurusom studentexamen för många elever innebär att de helt enkelt

inte kan göra sig själva rättvisa just den dagen när de inhämtade kunskaperna skall mätas. Många har fått gå ut bakvägen därför att de inte kunnat samla sig till den kraftansträngning som var nödvändig den dagen. Nu slipper man det trycket. För att citera en stor man vill jag säga att den gamla studentexamen har förorsakat så mycket blod, svett och tårar att den den bör ha spelat ut sin roll. I det nya gymnasiet kommer de gemensamma proven och den nya fackinspektionen att vara en, såvitt jag kan se, säker borgen för att varje elevs studieförutsättningar och kunskaper kommer att få en riktig och sann mätning. Bara den vinsten tycker jag skulle vara tillräcklig för att motivera examens avskaffande, eftersom examensförfarandet i avgörande ögonblick kan sätta elevens prestationsförmåga ur spel och sålunda omöjliggöra för eleven att få visa vad han eller hon verkligen går för. Detta borttagande av slutexamen innebär också en annan fördel som är rätt väsentlig och som i och för sig utgör ett starkt försvar för den treåriga studiegången. Borttagandet av examen möjliggör att man kan läsa fullt ut till sista dagen i stället för att som nu sker behöva avbryta den egentliga undervisningen flera månader före examen för att eleverna skall få förbereda sig för det slutliga provet.

Det var, herr talman, några synpunkter som jag tycker talar för vad vi nu går att besluta om. Låt mig sedan ta upp några saker som har intresserat mig.

Det har sagts av utskottets ärade ordförande att det är svårt med prognoserna rörande anslutningen. Ja, visst är det svårt. Man kan rent allmänt konstatera att alla prognoser som gjorts i fråga om studiefrekvensen mer eller mindre slagit fel och mer eller mindre överträffats av verkligheten. Det kommr säkerligen också att kunna sägas om gymnasieutredningens prognosförslag. Jag anser emellertid att det ligger närmare verkligheten än prognoser tidigare i allmän-

Ang. reformering av de gymnasiala skolorna m. m.

het har gjort. Jag tror att man har att räkna med en mycket betydande anslutning i framtiden. Därför anser jag att det ligger mycket i det krav som framförts från vårt håll om att man inte borde binda de beräknade gränserna för anslutningen, såsom man nu har gjort. Det har skett en viss uppmjukning, men jag tror att det är angeläget att gå vidare på den vägen, inte minst ur de små gymnasieorternas synvinkel, ty sätter man en skarp gräns för den beräknade anslutningen så kan det hända att man tillgodoser de stora gymnasieorternas behov av utbyggnad, och när man gjort det har man kanske nått gränsen för vad man anser sig orka med. Jag tror därför att det är angeläget att man håller gränsen för utbyggnaden så rörlig att man kan tillgodose angelägna behov på nya och små gymnasieorter.

En angelägen fråga är också storleken på de grupper som skall läsa särskilda ämnen. På små gymnasieorter kommer man att få svårt att nå upp till de gränser som är fastställda. När det gäller gruppindelningen bör man söka få till stånd en uppmjukning som skulle göra det möjligt även för de små orterna att hjuda den specialundervisning som gruppundervisningen ju är avsedd att vara.

Klassernas storlek är också en ur många synpunkter ytterligt angelägen fråga. Jag vill gärna helt ansluta mig till utskottsordförandens mening när han säger att man givetvis inte kan bortse från förhållandena inom vårt undervisningsväsende över huvud taget. Jag anser att innan man ställer bestämda krav på nedskärning av det föreslagna elevantalet i gymnasiet måste man föra in grundskolan i resonemang. Där måste det ju anses vara minst lika angeläget att åstadkomma den nedskärning som vi diskuterat så många gånger.

Bland de reservationer som här föreligger har jag ansett mig böra delta i ett par stycken, som jag skall be att få stanna vid ett ögonblick.

Reservation nr 3 vid punkten 14 rör frågan om kristendomens plats i individens och samhällets liv. Det slog mig, när utskottets ordförande talade om disciplinsvårigheterna — då han hävdade att man måste gå ännu längre ned i årsklasserna med disciplinsträvandena — att det kanske här bakom finns någonting av det som vi talat om när vi hävdat kristendomens betydelse i sammanhanget.

Kristendomen är ju bärare av de mänskliga hänsyn, utan vilka vi inte kan leva samman. Den är bärare av en speciell syn på människovärdet, och den är väl bärare över huvud taget av de intressen som gör att man kan vädja till den enskilda människans innersta förmåga och förstånd i en given situation. Det är väl närmast den möjligheten vi saknar, när vi diskuterar disciplinproblemen, nämligen att komma människan inpå livet och göra klart för eleverna att deras uppträdande inte stämmer med de normer vi har för vår samlevnad. Jag delar helt den uppfattningen att man så tidigt som möjligt på skolestadiet skall diskutera disciplinproblemen. Men man skall i sammanhanget inte glömma den betydelse kristendomen har som bärare av dessa mänskliga motiv.

I denna reservation har tagits upp ett krav som centerpartiet har framfört i en partimotion, nämligen att man hos Kungl. Maj:t skulle »begära prövning om möjligheterna till ytterligare förstärkning av religionskunskapens ställning» i jämförelse med propositionens förslag. Jag skall gärna erkänna därvidlag att centerpartiet liksom övriga partier utom högern oreserverat har slutit upp kring förslaget om timfördelning för religionsundervisningen. Vi vet att detta förslag faller tillbaka på reservationen i gymnasieutredningen, en reservation som ju har tagit en viss plats i debatten efter utredningens förslag. Det hade varit min förhoppning att man skulle ha kunnat samla den kristna opinionen kring detta förslag. Det har inte

Ang. reformering av de gymnasiala skolorna m. m.

visat sig vara möjligt. Tvärtom har en mycket stark opinion kommit till uttryck som kräver ett större utrymme för kristendomsämnet. Kravet på möjlighet att förstärka ämnets roll i framtiden har närmast framsprungit av det skälet att man sålunda kunnat finna att reservationen inte har tillfredsställt den kristna opinionen. När jag hade i uppgift att göra den avvägning som reservationens krav innebar, stod det klart för mig att man inte i någon större utsträckning kunde överskrida det veckotimantal som var fastställt för undervisningen. Jag dristade mig ändå att ta min förstärkning den vägen, därför att jag då inte behövde föra det utomordentligt invecklade och komplicerade resonemang som en ändring av timplanen innebär. När man själv har varit med om att skapa en timplan av det slag som nu föreligger för gymnasiet, får man en djup och bestående respekt för det komplicerade och invecklade program det innebär, och man rör inte på den i första taget.

Jag skulle i detta sammanhang vilja säga att jag tror att det förslag som föreligger från högern och som bygger på den stora opinion som finns i frågan ändå har en betänklig, rent psykologisk brist, nämligen att man sålunda ökar det totala timantalet, vilket för ungdomarna måste innebära en prövning i och för sig som kommer att gå ut över kristendomsämnet som sådant. Vid de undersökningar som gymnasieutredningen har gjort om de olika ämnenas ställning i elevernas egen värld befanns det ju till min och många andras sorg att kristendomsundervisningen praktiskt taget inte kunde räkna med något som helst intresse från elevkåren. Jag skall inte närmare gå in på det. Det är dock ett oomkullrunkeligt faktum, och jag tror att den översyn som vi har begärt inte minst måste syssla med problemet hur man återigen skall kunna göra kristendomsämnet till ett stimulerande och intressant ämne för eleverna. Det är det stora och allt annat över-

skuggande problemet. Så länge man inte har lyckats lösa den frågan anser jag att den påbyggnad av timantalet som sker på bekostnad av ett ökat veckotimantal är ett psykologiskt missgrepp.

Reservation nr 4 sysslar med det kyrkohistoriska stoffet. Vid avvägningen av gymnasieutredningens reservation fanns det anledning att diskutera vilka faktorer det var som påverkade timantalets tillmätning. Man måste naturligtvis först och främst betrakta en allmän minskning av det totala timantalet och vidare det faktum att man kunde föra över det kyrkohistoriska stoffet till det allmänna historieämnet. Då var frågan i vilken grad det skulle vara möjligt att inom historieämnets ram rymma kyrkohistoria. Det är väl möjligt att gymnasieutredningens formuleringar på den här punkten inte ger fullt stöd, och när det här nu sägs att man skall öka ut med en halv veckotimme för historieämnet för att göra det möjligt att verkligen inrymma den erforderliga delen av kyrkohistorien, tror jag att det är ett i och för sig mycket angeläget ärende.

Får jag så till sist, herr talman, bara säga ett par ord om reservation nr 19, som rör de gemensamma samlingarna. Det har på den punkten inte varit möjligt att acceptera departementschefens skrivning, när han faktiskt skriver på det sättet att varje religiöst inslag i de gemensamma samlingarna skulle bli praktiskt taget omöjliggjort. Det är klart att detta kan diskuteras, och den diskussionen är naturligtvis ett problem som man kommer att få brottas med ute i skolorna när det gäller att ta ställning till denna fråga. Vi reseranter har funnit det angeläget att på denna punkt försöka åstadkomma något vidgade möjligheter och därmed införa begreppet »befria» i den mån det kan anses erforderligt. Man borde ge de gemensamma samlingarna ett innehåll som bättre stämmer överens med god och väl prövad tradition i den gamla skolan.

Ang. reformering av de gymnasiala skolorna m. m.

Det är för mig, herr talman, en glädje att kunna yrka bifall till särskilda utskottets utlåtande i alla punkter utom de tre till vilka anslutits reservationerna nr 3, 4 a och 19, till vilka reservationer jag ber att få yrka bifall.

Herr KÄLLQVIST (fp):

Herr talman! Vi skall här i dag behandla Kungl. Maj:ts proposition nr 1964:171 angående reformering av de gymnasiala skolorna. Gymnasieutredningen kallar betänkandet »Ett nytt gymnasium».

Jag vill gärna här helt kort beröra ärendets gång. Den 30 juni 1960 tillkallade departementschefen sakkunniga för att utreda den gymnasiala utbildningens uppgifter, innehåll och organisation. De sakkunniga kallade sig gymnasieutredningen. Deras betänkande överlämnades till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet den 5 juli 1963. Redan dessförinnan hade utredningen presenterat en del speciella utredningar. Den ena av dem kallades »Vägen genom gymnasiet» och den andra »Kraven på gymnasiet». Till huvudbetänkandet har man också sedan fogat några andra utredningar.

Låt mig personligen deklarerera att utredningens arbete måste betecknas som synnerligen allsidigt och kanske mer än vanligt omfattande. Till detta vill jag också lägga att det i betänkandet finns mycket av allmänt intresse, som inte bara vi här i riksdagen skulle kunna ha nytta av att ta del av och inte bara sådant som skolmännen gärna vill studera. Det finns mycket som den stora allmänheten skulle kunna läsa och som framför allt målsmännen skulle kunna ha mycket stor behållning av att ta del av.

Själva uppställningen av utredningens betänkande är också mycket föredömlig. Genom det nya system som används här har man synnerligen lätt att hitta i betänkandet. Man kan hitta sammanfattningar och man kan hitta de

taljresonemang i de olika avsnitten. Härigenom är det mycket lätt att ta ut de detaljer som man önskar få fram.

Betänkandet avlämnades till Kungl. Maj:t den 5 juli 1963, och propositionen kom på riksdagens bord nu i höst — den 27 oktober.

Särskilda utskottet hade alltså mycket kort tid på sig för att behandla ärendet. Det har också framhållits från denna talarstol i dag att så varit fallet. Man skulle kanske ha önskat att man fått propositionen redan på våren, men jag föreställer mig att det var otänkbart på grund av remisstiden som om jag inte minns fel slutade den 15 februari. Om man hade fått propositionen en vecka tidigare på hösten, hade särskilda utskottet haft ytterligare en vecka på sig. Om vi fått den i våras hade utskottet kanske kunnat tillsättas redan då, och i så fall hade medlemmarna haft möjlighet att under längre tid sätta sig in i frågan. De ledamöter av andra avdelningen av statsutskottet som var intresserade av frågan kunde redan förra året få betänkandet som jullektyr. Kanske en del använde sig av denna möjlighet, men de nya medlemmarna av utskottet som inte hade tillträtt hade inte denna möjlighet och detta intresse. Detta gör att särskilda utskottet fått forcera arbetet. Föredragningarna har tagit lång tid, och det måste så ske. De har inkräktat på överläggningarna. Därför beklagar jag att överläggningarna forcerats.

I detta sammanhang vill jag gärna likasom herr Andersson ge en eloge åt utskottets ärade ordförande. Han har varit en fordrande och effektiv arbetsgivare, jag medger det. Till detta vill jag lägga att det rätt en god stämning inom utskottet. Vi har letts av en ordförande som är mer än vanligt erfaren i skolfrågorna. Resultatet av det är kanske att vi inte alltid hunnit med riktigt. Ordföranden kan litet för mycket ibland.

En eloge skulle jag också vilja rikta till sekretariatet som haft att forcera

Ang. reformering av de gymnasiala skolorna m. m.

arbetet oerhört men som åstadkommit ett mycket förnämligt arbete. Skrivningarna kan man alltid resonera om, men vi måste också förstå att ett resonemang på vissa punkter kanske kunna klarlägga en del detaljer.

Gymnasiutredningen kallar som nämnts sitt betänkande »Ett nytt gymnasium». Nåja, det är väl ganska nytt, men det finns mycket av det gamla kvar, och det får vi kanske vara tack samma för. Det mest påfallande för målsmän, allmänhet och studerande är att man får *ett* gymnasium. Det allmänna gymnasiet försvinner, och det nya är så konstruerat att det tekniska gymnasiet och handelsgymnasiet, alltså den merkantila sidan, nu kommer in tillsammans med det övriga. Jag tror det är en mycket stor fördel att de platser där man nu inte har tekniskt gymnasium och handelsgymnasium får möjlighet att ge sina ungdomar en sådan utbildning på hemorten.

Beträffande målsättningen säges det att gymnasiet skall ge en fördjupad allmän utbildning jämte den målinriktade. Man har satt den fördjupade allmänna utbildningen först, och sedan har man tagit den målinriktade. Det ligger kanske någon mening i detta. Den målinriktade utbildningen skall bli grund för studier vid universitet och högskolor, den skall också ge möjlighet för ungdomarna att komma ut i yrkesutövning direkt från gymnasiet. Tidigare har gymnasiet praktiskt taget varit inriktat på att förbereda för högskolestudier. Så är inte fallet längre, och det tror jag är en mycket stor fördel. Nu tar man alltså steget fullt ut beträffande kravet på den fördjupade allmänna utbildningen.

Jag tror också att när reformen börjar genomföras 1966 kommer den att mottas med mycket stort intresse. Inte minst målsmännen har förväntningar och jag hoppas och tror att även ungdomarna kommer att bli intresserade av det nya gymnasiet.

I samband med frågan om det nya gymnasiet har man tagit upp frågan om fackskolorna och deras utformning. Det är alltså två saker som behandlas, dels reformen av det traditionella gymnasiet, dels en klarare utformning av den nya fackskolan. Om båda två använder man nu termen gymnasial utbildning. Jag tror — det är en personlig mening som jag har och i någon mån vill redovisa — att man med detta ändå bara bibringat ungdomarna, målsmännen och allmänheten den uppfattningen att fackskolan nu är kanske mera teoretiskt inriktad än som var fallet när förslaget om fackskolan togs upp i skolberedningen. Ofta rör sig frågan här om ungdomarnas praktiska och teoretiska utbildning.

Man menar alltså att man genom det nya gymnasiet skall kunna få en demokratisk skola — jag tror det var herr Andersson som nämnde det.

Jag vill gärna göra några reflexioner här. Jag tror inte man kan skapa en demokratisk skola genom att mer och mer rikta in syftet på den teoretiska undervisningen. En teoretisk undervisning är naturligtvis nödvändig, men jag tror att man ger demokratien den rätta utformningen om man i stället värdesätter resultatet av all undervisning och ser vad den enskilde kan åstadkomma på den plats där han befinner sig, var den sedan än är i samhället.

Jag har velat göra dessa reflexioner, ty jag tror att vi är inne på en farlig väg. Man kan nämligen få en god utbildning också genom praktisk erfarenhet. Vi skall inte bortse från det. Jag har många gånger tänkt på våra mycket skickliga kommunalmän. Deras utbildning till goda kommunalmän har ofta inte gått den teoretiska vägen utan den praktiska. Jag har haft många tillfällen att beundra den goda utbildning som våra kommunalmän har fått på den praktiska vägen, och jag tror också att man skall värdesätta den både när det gäller ställning och när det gäller ersättning. Det är kanske banalt att i detta

Ang. reformering av de gymnasiala skolorna m. m.

sammanhang resonera om denna sak, men jag har inte kunnat underlåta det, därför att jag tror att man bör diskutera med ungdomarna litet grand på denna punkt.

I detta sammanhang vill jag något beröra fackskolans kompetensvärde. Departementschefen för ett resonemang om den nya skolans möjligheter att ge ungdomarna en viss inriktning på yrkeslivet, men det leder inte fram till något direkt förslag eller något direkt yttrande om vilken kompetens fackskolan skall ge. Jag måste beklaga detta, ty när vi kommer ut och skall informera, som det heter, våra ungdomar om de olika skolorna — man får bara informera, man får inte ge råd, vilket är farligt, men man kan informera så att det blir ett råd, vilket är mindre farligt. Då är det viktigt att man vet något om vad fackskolan har för kompetensvärde, så att man kan säga att den som gått igenom fackskolan har de och de möjligheterna att fortsätta. I fackskoleutredningen finns visserligen en katalog över möjligheterna, men vi har inte fått den fastslagen. Departementschefen säger att han återkommer till den saken.

Jag vill också säga någonting om vad som antydes i fråga om klasslärares utbildning. Frågan har ingående redovisats av fackskoleutredningen. Denna har i sitt betänkande exemplifierat några utbildningsvägar som kan bli den sociala fackskolans avnämare, och där nämns bl. a. vissa klasslärare. Men efter den uppräknningen gör utredningen det uttalandet att mycket talar för att klasslärarna kommer att rekryteras bland studenter. Vi har här resonerat mycket om vad departementschefens resonemang innebär, både vid utskottsöverläggningarna och i utskottets skrivning. Jag vill bara konstatera att såvitt vi kan förstå har departementschefen menat att denna fråga bör lämnas öppen — för egen del skulle jag vilja använda uttrycket »helt öppen» — och utskottet har instämt häri. Det är mycket

viktigt att fastslå detta, och motivet härför är alldeles klart. Vi har för närvarande en särskild utredning, som sysslar med denna fråga. Den kallas LUS. Det är alldeles givet att man inte, när utredning pågår, skall göra antydningar i någon riktning. När frågan sedan kommer upp i samband med att lärarutbildningssakkunnigas betänkande är klart bör man inte kunna åberopa vad som sagts tidigare av departementschefen eller av utskottet beträffande den nedre anknytningen för klasslärarutbildningen.

Vi hoppas att kompetensfrågan så småningom skall lösas. Departementschefen har här lagt fram ett förslag som förefaller mycket intressant. Det skulle uppdragas åt ett särskilt institut att lösa kompetensfrågan inte bara när det gäller fackskolan utan såvitt jag förstår över huvud taget för de olika studievägarna. Om jag finge uttrycka ett önskemål, skulle detta vara att när institutet kommer till, bör man ändå börja med fackskolans problem, ty vi har för närvarande inga råd att ge våra ungdomar när de kommit till det stadiet att de skall välja utbildningsvägar. Det är viktigt att fackskolan får en god ställning. Härtill skall vi försöka bidra ute på fältet. Vad vi beslutar här i riksdagen i denna del betyder nog ytterst litet, men vi bör ha klart för oss att fackskolan har ett utbildningsvärde som det finns anledning att slå vakt om lika väl som att man har anledning att ge den ett tillräckligt kompetensvärde.

Reformeringen av den gymnasiala undervisningen och de gymnasiala skolorna berör många viktiga problem. Det gäller undervisningens innehåll, utformning och organisation; det gäller lärotider, betyg, kompetens och ämnenas ställning. Jag kan inte gå in på de olika frågorna — inte ens på de reservationer som jag varit med om att skriva under. Det är ändå onödigt att upprepa vad som där sagts. Det är bara ett par ting som jag skulle vilja plocka fram ur den rikhaltiga floran.

Ang. reformering av de gymnasiala skolorna m. m.

Beträffande den kvantitativa utvecklingen har departementschefen angett tal som utformas i procentsatser. Även om man måste göra prognoser av något slag, innebär dessa en viss risk. Denna risk är nog störst när det gäller avvägningen mellan gymnasiet och fackskolan. Man har i detta avseende angivit procentsatserna 30 respektive 20. Det kan bli på det sättet — detta har framhållits i utskottets resonemang — att man kommer fram till något som vi har haft tidigare men som vi väl ändå vill komma bort från, nämligen jektet efter betyg och poäng. Det vore olyckligt om man skulle komma tillbaka till dessa tendenser. Riskerna härför är påpekade, och det är möjligt att man kan undgå dem.

Departementschefen och utskottet vill klart understryka att de nyssnämnda procentsatserna är en riktpunkt. Det är inte säkert att allmänheten — kanske inte ens skolmännen — har detta riktigt klart för sig. Men om man gör klart för sig vad det här gäller, har man kanske anledning att hysa den förhoppningen att, om man får tillräckliga resurser i fråga om lärare, lokaler och annat, nämnda procentsatser skulle kunna höjas till år 1970.

Inom utskottet fick vi den upplysningen att det har ljusnat väsentligt på lärarutbildningsfronten. Jag vet inte hur pass initierade kammarens ledamöter är på denna punkt och vill därför nämna att man räknar med att förhållandena i varje fall år 1970 kommer att vara betydligt bättre än de är år 1964. Det är möjligt att så kommer att bli fallet, men än så länge räknar jag väl med att det här gäller bara en förhoppning.

Det är möjligt att man genom att ange dessa procentsatser skulle kunna få den uppfattningen att det här är fråga om en styrning. Att så inte är fallet har dock uttalats så klart att det knappast behöver bli något misstag på denna punkt.

Det kan hända att man i detta sammanhang skulle kunna ta upp frågan

om att anordna en allmän ungdomsskola av en något annan konstruktion. Jag skall dock avstå härifrån.

I gymnasieutredningens betänkande, i propositionen liksom i utskottsutlåtandet har man diskuterat studietidens längd. Vi har tidigare haft ett tre- eller fyraårigt gymnasium, varierande på olika platser. Nu föreslås här ett treårigt gymnasium. Jag föreställer mig att utredningen haft ett mycket svårt avvägningsproblem, när man skulle ta ställning till om man skulle ha enbart ett treårigt gymnasium eller parallellt med ett sådant gymnasium även ett fyraårigt gymnasium. Jag har tidigare uttalat att det varit en mycket skicklig lösning som utredningen valt, när den kommit fram till det förslag som herr Andersson i viss mån har berört. Ett fyraårigt gymnasium parallellt med ett treårigt skulle medföra organisatoriska svårigheter. Det skulle utan tvekan ställa ytterligare krav på lokaler. Dessa krav skulle möjligen kunna tillgodoses, men vad som inte kan lösas är frågan om lärartillgången. Skulle man ha ett fyraårigt gymnasium vid sidan av ett treårigt, skulle återverkningarna bli att man måste ytterligare inskränka möjligheterna att vinna tillträde till gymnasieutbildningen, och det är något som vi är mycket rädda för. I sammanhanget vill jag säga att jag böjer mig för departementschefens resonemang om klasser med 30 elever. Skulle man sänka elevantalet, skulle det betyda ett behov av flera lärare och därmed färre möjligheter för ungdomar att komma in på gymnasium. Man bör också komma ihåg att man nu gör experiment, som kanske i någon mån kan ändra uppfattningen om vad som är lämplig klasstorlek. När man nu löser frågan genom att ge eleverna möjlighet till en mindre studiegång — de får då möjlighet att välja bort vissa ämnen — tycker jag att detta är ur psykologisk synpunkt värdefullt för eleverna. Denna anhopning av ämnen som eleven skall läsa på samma gång innebär för

Ang. reformering av de gymnasiala skolorna m. m.

många en hård påfrestning, och denna påfrestning kan elimineras genom att vissa ämnen tas bort och eleverna får koncentrera sig på ett mindre antal ämnen. Jag tror för min del att eleverna då kommer att koncentrera sig på de ämnen som de har svårt för — det vore kanske en bra lösning — och spara de andra ämnena, till dess att de klarat av de svåra ämnena. Dessa elever kan sedan få möjlighet till förlängd undervisning, kanske under det fjärde året, och samma möjlighet har eleven om han varit borta ett år och kommer tillbaka till skolan — såvitt jag fattat förslaget rätt. Denna möjlighet innebär en god lösning på problemet för eleverna och föräldrarna. Om vi fått det fyraåriga gymnasiet, skulle jag tro att föräldraambitionerna tagit sig uttryck däri att man önskat att ens barn skulle gå det fyraåriga gymnasiet, inte därför att barnet passar för en längre studiegång utan kanske därför att det då kan öka sina betygspoäng och därigenom får möjligheter att fortsätta på universitet och högskolor. Detta var väl inte meningen med det fyraåriga gymnasiet, utan meningen är väl att hjälpa de elever som vill ha ett något lugnare tempo när det gäller studierna för att komma fram till ett slutresultat.

När det sedan gäller de särskilda ämnena vill jag beröra en grupp av dem, nämligen de estetiska ämnena. Jag beklagar att dessa fått en mer symbolisk ställning med liten verklighet bakom möjligheterna att få en estetisk utbildning. Det var precis likadant när det gällde grundskolan. Man sade då i utredningen, att eleverna kunde syssla med de estetiska ämnena på fritid. Men detta kan ju gälla även franska och engelska. Det är stor skillnad att lära sig ämnena under skolans ledning. Jag har sett i ett uttalande av generaldirektören och chefen för skolöverstyrelsen att han snuddat vid tanken på att man också i gymnasiet skulle kunna klara dessa estetiska ämnen på fritid. Jag förstår inte den uppdelningen över hu-

vud taget. Skolan har mycket större möjligheter att redan på ett tidigt stadium inrikta ungdomarna på rätt sätt, och jag har den uppfattningen att det kanske skulle vara mera nytta med en sådan undervisning i dessa ämnen än med undervisningen i kemi, fysik och matematik — men det är en privat uppfattning som jag inte törs dra ut för långt.

Jag kommer sedan in på frågan om timantalet för religionsundervisningen. Det är med mycket stor tillfredsställelse som vi kan konstatera att departementschefen i sitt förslag givit möjligheter till religionsundervisning inom både den merkantila och den tekniska utbildningen. På det sättet har ämnet fått en legalisering, vilket är det viktigaste i detta sammanhang. Om man nu syftar till att med religionsundervisningen — som herr Torsten Andersson här säger — ge ungdomen en viss ledning och en undervisning som bygger på västerländsk grunduppfattning och ideologi o. s. v., tror jag inte att man lyckas med att ge en sådan ledning, om man lägger till två timmar. Jag anser att man kan göra det med tre veckotimmar, eller för gymnasiet med tre plus tre plus tre plus två plus två. Det hela beror naturligtvis i mycket stor utsträckning på hur undervisningen skötes, och där är naturligtvis den personliga insatsen viktig. Sedan kan vi kanske diskutera ämnets ställning. Vi har anslutit oss till det förslaget i en motion som innebär att denna fråga skall prövas, men därmed menar jag inte att vi direkt skall sikta till ett utökad timantal utan att vi bör gå andra vägar, som herr Torsten Andersson antydde. Det finns andra vägar framför allt genom kursplaner och dylikt varigenom man kan få ungdomen mera intresserad av ämnet.

Jag vill sedan tala något om de gemensamma samlingarna. På denna punkt har vi haft dels gymnasieutredningens formulering och dels departementschefens formulering — departe-

Ang. reformering av de gymnasiala skolorna m. m.

mentschefen har i någon mån i sitt resonemang rättat till en del misstag som uppstått genom gymnasieutredningens skrivning. Departementschefen anser att det bör finnas möjlighet att vid de gemensamma samlingarna få en anknytning till religiösa och etiska frågor. Utan tvekan kan man bara göra detta, men å andra sidan kan det bli fråga om huruvida man pressat uttrycken och om man när det gäller dessa anknytningar till religiösa och estetiska ämnen inte ens kan få läsa en bön eller sjunga en psalm. Här har man pressat uttrycken från båda hållen. Jag skulle hellre vilja ha den lösningen — och jag tror att jag var inne på det resonemang — att låta skolchefen få avgöra i stort sett vad som skall förekomma på dessa gemensamma samlingar. Skolchefen har väl dock i de allra flesta fall en viss erfarenhet av ungdom och har väl, som jag hoppas, i de flesta fall ett något så när hyggligt omdöme, och om han får avgöra denna sak tror jag att samlingar med anknytning till religiösa ämnen skulle få ett visst värde. Däremot är jag mycket rädd för att så inte skulle bli fallet, om man skulle börja undersöka om det är någonting som skulle kunna stöta den eller den elevens livsåskådning eller religiösa åskådning — jag tror inte att de är så ömtåliga på den punkten. Det är den erfarenhet jag har. Däremot tycker jag att man på något sätt måste förklara departementschefens resonemang i den senare delen framför allt för att ta bort något av de misstankar som uppstått. Helst skulle jag som skolman ha velat se att man inte fått ett institut som medger befrielse av den anledning som det här gäller, utan befrielse av lokala och praktiska skäl — det kan man ju alltid få. Men i stort sett bör det ordnas så att eleverna kan vara med på dessa samlingar, som kan vara till information och gärna till uppbyggelse — varför skulle de inte kunna vara det? I så fall skulle man kunna få en formulering

som innebär att man litar på skolledarna.

Vidare har disciplinfrågorna här berörts. Departementschefen har där gått ifrån konstruktionen med disciplin-nämnd och talar nu i stället om samarbetsnämnd. Det gäller alltså samarbetet i skolan, och vilka är det vi skall samarbeta med? Ja, det är väl med föräldrarna. Det är givet att man skall ha samarbete med personal av olika slag inom skolan men det gäller framför allt föräldrarna. När samarbetsnämnderna ges en sådan sammansättning att föräldraföreningarna inte har någon möjlighet att bli representerade, kommer vi med en reservation med yrkande att föräldraföreningarna skall få möjlighet att få göra sig gällande i samarbetsnämnderna. Jag är något upprörd över att man inte går med på den saken. Föräldraföreningarna har gjort mycket stor nytta, och de skulle på detta sätt få en uppgift som kan intressera dem.

Jag tror också att det finns föräldraföreningar på de flesta gymnasieorter. Man har sagt att det inte finns någon formell möjlighet att ge föräldraföreningarna denna rätt därför att det inte finns sådana överallt. Jag skulle kunna tänka mig att skolstyrelsen där det inte finns föräldraföreningar i stället skulle utse två representanter. Jag vill inte vara med om utskottets förslag i denna del. Jag hoppas faktiskt att det blir en ändring på denna punkt, så att föräldraföreningarna får något att intressera sig för. Det är alldeles nödvändigt att samarbetet med skolan sker genom föräldraföreningarna både i stort och när det gäller det individuella planet, de särskilda eleverna.

Herr talman! Jag har tidigare nämnt något om den fortsatta utvecklingen inom vårt utbildningsväsen. Genom den reform, som vi nu kommer att besluta om och som skall förverkligas år 1966, har vi hunnit ännu en bit på väg till en skola, där alla våra ungdomar skall

Ang. reformering av de gymnasiala skolorna m. m.

kunna finna en lämplig form av utbildning. Det är något vi kan glädja oss åt. Redan i dag, när förslaget ligger på riksdagens bord, har vi i någon mån möjlighet att välja personliga värdefulla utbildningsvägar. Vi strävar efter att stärka demokratin och ge de olika utbildningsvägarna samma värde för personlighetsdanningen och skapa respekt för olika insatser i samhället på olika plan. Ännu tror jag dock inte att vi har funnit den rätta formen. Redan i dag är vi färdiga att sträva vidare mot en ungdomsskola av en sammanhållen typ, som bildar en gemensam plattform för all utbildning.

Vi bör i dag, när vi har denna stora reform, ändå göra klart för oss att vi måste fortsätta att reformera skolan. Då blir det mening i den uppfattningen, att skolan måste leva, och därmed har vi också sagt att om skolan lever måste den förändras. Skolan förändras utan tvekan, och vi hoppas att den kommer att bli ännu bättre än den vi i dag beslutar om.

Jag ber, herr talman, att med detta få yrka bifall till utskottets utlåtande med undantag av punkten 14, där jag yrkar bifall till reservation nr 3, punkt 17, där jag yrkar bifall till reservation nr 4 a, punkt 44, där jag yrkar bifall till reservation nr 19, punkt 50, där jag yrkar bifall till reservation nr 24, och punkt 82, där jag yrkar bifall till reservation nr 32.

Herr VIRGIN (h):

Herr talman! Det råder inga delade meningar om behovet av en reform av gymnasiet som anpassar detta till den nioåriga grundskolan och som drar ut konsekvenserna av de stora förändringar som har ägt rum och pågår i samhället. Det kvantitativa behovet av utbildning i årsklasserna ovanför grundskolan liksom behovet av differentiering i denna utbildning har starkt ökat. Det nuvarande gymnasiet fyller inte alla de behov som man i dag vill ställa,

men det kan vara skäl att erinra om, att den svenska skolutbildningen av i dag dock ligger på en hög nivå. Inte minst den nuvarande studentexamen hävdar sig i kvalitativt avseende väl vid en internationell jämförelse. Detta är ett faktum som man inte bör låta gymnasiets brister undanskymma. Den självklara utgångspunkten för en reform är därför enligt vår uppfattning att man måste kunna ställa samma höga krav på det nya, som man ställde på det gamla. Det vore djupt olyckligt från såväl samhällets som den enskilde elevens synpunkt om man underlät att hålla kvalitetskravet uppe.

Det material som har presenterats kammaren som underlag för de beslut som vi nu har att fatta är så utomordentligt omfattande och delvis dessutom så sent erhållet, att det har varit svårt att få en klar överblick och en samlad bild inte minst av målsättningar och syften. Detta är beklagligt och försvårar bedömning och ställningstagande, i varje fall för dem som inte är rena specialister.

Jag vill emellertid börja med att uttala min oreserverade anslutning till vad som allmänt anges vara en väsentlig strävan i gymnasieutbildningen. Jag tänker på kravet att den skall skapa individer som har förvärvat både goda kunskaper och förmåga att kritiskt granska dessa kunskaper, kravet att eleverna skall fostras till objektivitet och självständighet, att de skall ges perspektiv på utvecklingen och tillvaron och lära sig bedöma andra tider och andra folks förhållanden efter då och där gällande uppfattningar och vedertagna normer.

Man måste med tillfredsställelse hälsa att gymnasieutredningen och propositionen så starkt har understrukit behovet av en sådan allmän inriktning. Den är nödvändig om en verklig demokrati skall kunna hållas levande i ett samhälle, som med så raska steg som vårt går mot kollektivering och likriktning. Det är bara synd att tillämp-

Ang. reformering av de gymnasiala skolorna m. m.

ningen icke helt lyckts svara mot det deklarerade syftet. Den överbetoning som undervisningsplanerna ger åt de senast 100—150 årens kulturutveckling och samhällsutveckling är inte helt förenlig med detta syfte. Den minskar möjligheten till en nyanserad teckning av hela bakgrunden, och den är för övrigt ett typiskt uttryck för en felsyn, som man alltför ofta möter i dagens svenska samhälle.

Man måste av samma skäl ställa sig litet frågande inför det starkt ökade utrymmet för naturvetenskap och teknik på bekostnad av humanistisk bildning. Det verkar som om man läste blicken så fast vid dessa ämnesområdens alla fascinerande möjligheter, att man försummar behovet av att kunna väl förstå uttrycksmedel och tankegångar i vårt rika kulturarv.

Strävan efter tolerans och objektivitet får inte befria skolan från ansvar för elevernas etiska fostran. Den kristna livsåskådningen är och bör vara den självklara grunden för samhällsliv, moral och normer i vårt land. Eleverna måste därför göras väl förtroagna med den kristna etiken. Samtidigt är det väsentligt att skolan i en tid av ökat internationellt utbyte och ökat internationellt ansvar förmedlar kunskaper om främmande religioner och livsåskådningar. Även om tyngdpunkten bör läggas på kristendomen, behövs kännedom om de icke-kristna religionerna för att skapa förståelse och vidsyn. Det är viktigt att religionsundervisning meddelas på samtliga linjer i gymnasiet, och det är viktigt att den får tillräckligt utrymme. Det har den enligt vår mening inte fått. Vi anser att de krav som en väldig folkopinion har rest borde till fullo ha tillgodosetts. Herr Torsten Andersson tog nys upp detta till diskussion och sade att han för sin del inte kunde acceptera en kristendomsundervisning på bibehållen nivå, bl. a. därför att det skulle innebära en ökning av arbetsbördan i gymnasiet. Bortsett från den oklara utgångspunkten är det ändå en

sanning med modifikation. Alla är överens om att den nuvarande arbetsbördan i gymnasiet skall minskas. Vi anser bara att kristendomsundervisningen är så viktig, att dess tillgodoseende kan motivera en något måttligare minskning, och vi framför för övrigt också andra förslag som kan lätta arbetsbördan och som måste vara med i bilden.

Beträffande de gemensamma samlingarna är det säkert önskvärt att ge dem förnyelse och variation. Vi kan däremot inte ansluta oss till regler som försvårar eller utesluter möjligheten att ge samlingarna ett religiöst innehåll. Tvärtom anser jag för min del att sådant innehåll i viss utsträckning bör vara det normala.

På många samhällslivets områden är utvecklingens takt och inriktning en fråga om avvägning mellan investering och konsumtion. Detta gäller också utbildningen. Här kompliceras emellertid bilden av att utbildning kan vara både investering och konsumtion. Att den kan vara investering är självklart. Konsumtion blir den då den drivs längre än vad som produktivt kan nyttiggöras — produktivt då givetvis taget i sin vidaste bemärkelse och inneslutande alla önskvärda samhälls- och kulturinsatser.

Hur har man då tänkt sig denna avvägning i fråga om utbildningen efter grundskolan? Ja, behovet har man försökt fastställa genom att studera de två faktorerna: ungdomarnas efterfrågan på gymnasieutbildning och avnämarnas efterfrågan på gymnasieutbildade. Dessa två faktorer är emellertid, som man också påpekar, inte helt oberoende av varandra. I ett balanserat utbildningssystem löper de parallellt, och det är ur alla aspekter väsentligt att försöka uppnå att så blir förhållandet. Nu är de önskemål som redovisats av avnämarna av naturliga skäl kortsiktiga och avser främst de direkta kunskaper som kan bedömas önskvärda i dagens situation och i den begränsade framtid som går att säkert överblicka. Vad som också är viktigt att observera är, att avnä-

Ang. reformering av de gymnasiala skolorna m. m.

marnas önskemål inte fullt har avvägs — jag medger att det är svårt att objektiskt göra en sådan avvägning — mot samhällets kostnader för att tillgodose dem. Det ligger i sakens natur att en avnämare i en sådan situation ställer kraven högre än om en kostnadsavvägning skulle ha avkrävts honom. Detta kan alldeles särskilt bli förhållandet, om utbildningskostnaden kan drabba avnämannen i det fall att samhället inte svarar för den.

För ett kultursamhälle är det en självklarhet att ge och avkräva sina invånare ett visst mått allmän kunskap och bildning, alldeles oavsett om det kan motiveras av samhällsnytta eller inte. Det är kanske inte fullt lika klart hur stort det måttet bör vara, men själva den omständigheten att grundskolans nio år är obligatoriska får väl sägas vara ett ställningstagande som innebär att måttet för närvarande just fylls av den bildningsvolym som grundskolan lämnar. På utbildning därutöver, som samhället tar på sig kostnaden för, måste då kravet på samhällsnytta logiskt ställas, men jag upprepar att jag i detta sammanhang inte vill se samhällsnyttan trångt.

Man hör ofta ett påstående, som gärna ges en självklart generell innebörd, nämligen att utbildning är en produktiv faktor i samhället. Naturligtvis är det så, men inte utan vidare. Utbildningen måste fylla ett bestämt ändamål och ge en ersättning för kostnaderna. All utbildning är förvisso inte lönsam från samhällets synpunkt. Man siktar nu mot en tvåårig ungdomsskola efter grundskolan som skall suga upp ytterligare en betydande del av ungdomarna och i stor utsträckning ge en allmän teoretisk undervisning utöver yrkesutbildningen. Fyller detta verkligen något angeläget ändamål? Behöver de ungdomar, som inte lämpar sig för eller avser att ägna sig åt teoretiska yrken, verkligen ytterligare teoretisk utbildning utöver grundskolan? Borde vi inte först låta grundskolan växa in i sam-

hället, innan vi ger oss in på sådana funderingar? Riskerar vi inte också att fackskolan, som vi nu vill pröva oss fram med, kommer att råka i kläm mellan å ena sidan gymnasiet och å andra sidan ungdomsskolans yrkesutbildning?

Både när det gäller den stora grupp av ungdomar som vill ut i yrkesarbetet så snart som möjligt efter den obligatoriska skolgången och när det gäller den grupp, som vill ha en längre teoretisk utbildning som grundval för yrkesarbetet måste utbildningen vara meningsfull för att den i längden för ungdomarna skall kunna framstå som meningsfull. Det går inte att lägga fram krav som inte svarar mot behov. Det är emellertid svårt att frigöra sig från uttrycket att man på många håll har en stor benägenhet att sikta mot utbildning som ett självändamål vid sidan om behovstäckningen. Man ger dock ungdomen föga hjälp genom att föra dem som har en bestämd målinriktning vidare in i utbildningslabyrinten så att säga på måfå, i stället för att uppmuntra och tillgodose deras önskan om direkt yrkesutbildning. Man måste också observera deras relationer till de ungdomar — och det kommer väl alltid att bli en betydande grupp — som går ut i förvärvslivet direkt efter den obligatoriska skolan. Får inte de vidareutbildade bättre villkor på arbetsmarknaden i förhållande till den tid och de uppoffringar som utbildningen krävt, så blir det nog svårt att få tillräckligt intresse för denna vidareutbildning. Sådana bättre villkor kan knappast i längden bara konstrueras utan måste grundas på vederbörandes kapacitet och värde, med andra ord på utbildningens kvalitet.

All utbildning lägger stora kostnader på samhället, inte bara genom utgifter för dess bedrivande utan också genom att näringslivet och samhällssektorn berövas arbetskraften under utbildningstiden. Det är betydande kontingenter som det här gäller. Nu kan man naturligtvis inte anpassa utbildningspro-

Ang. reformering av de gymnasiala skolorna m. m.

blemet kortsiktigt efter förhållandena på arbetsmarknaden, men man kan inte heller helt nonchalera den situation som vi har med stor brist på arbetskraft även på mycket vitala områden, en situation som enligt alla prognoser kommer att fortvara under den tid som kan överblickas. Den bristen måste dock understryka kraven på att utbildningen läggs på en realistisk nivå. En realistisk nivå är däremot minst av allt en över hela fältet låg nivå. Arbetskraftsbristen har också den effekten att ytterligare driva på den snabba rationaliserings- och omställningsprocess som vi nu genomlever och som för sin planläggning, sitt genomförande och sin goda funktion kräver högt kvalificerad och alltså väl utbildad arbetskraft.

Allt detta synes mig klart underbygga det krav som vi från vårt håll alltid vill uttala när det gäller utbildning, nämligen kravet på kvalitet. Om jag har fattat den socialdemokratiska utbildningsideologien rätt innebär den bl. a. att en social utjämning skall åstadkommas genom en allmän och likformig undervisning utan kvalitetsspärrar. Vi tror inte riktigt på den metoden. Vi tror att den innebär risker för en lika allmän sänkning av kunskapsnivån och att den för med sig en försening av yrkesutbildningen utan att ge vinster som motiverar detta. Vi vill i stället genom lämpliga kvalifikationsspärrar hålla upp kravet på kvalitet i varje form av utbildning. Vi tror mera på en social utjämning som grundar sig på respekt för alla goda prestationer i samhället — hur och var de än utförs. I det fallet vill jag instämma i vad herr Källqvist nyss sade.

Det brukar ibland hävdas att ett gymnasium med hög kvalitet och därmed följande betygsspärrar och utgallring skulle vara odemokratiskt. Det sägs då att ett sådant gymnasium skulle anknyta till föräldrade utbildningsideal. Detta synsätt måste vara direkt felaktigt. Det som är viktigt är att var och en oberoende av bostadsort och av ekonomisk

och social bakgrund får den utbildning för vilken han eller hon har förutsättningar. Den brist på tillfredsställelse och den missanpassning, som blir följden av att ungdomar på grund av något slags social övervärdering av den teoretiska utbildningen lockas att välja en studiebana för vilken de inte är lämpade, kan knappast vara ett kännetecken på god demokrati. Vi anser i stället att man förutsättningslöst och kontinuerligt måste försöka anpassa utbildningen till de verkliga behoven inom näringsliv och administration. Vi anser att samhällets bästa funktion ständigt kräver balans mellan utbildningssektorn och den produktiva sektorn.

Herr talman! Jag har här försökt att teckna den allmänna bakgrunden till de reservationer som från vårt håll har fogats till särskilda utskottets utlåtande. Jag ber att få yrka bifall till dessa reservationer nämligen nr 1 a, 2, 4 b, 5—8, 10, 11 b, 12 b, 14—17 och 19—26.

I herr Virgins yttrande instämde fröken *Andersson* (h), fru *Hultell* (h), herr *Wallmark* (h), fröken *Ljungberg* (h), herrar *Hübinette* (h), *Arvidson* (h), *Yngve Nilsson* (h) och *Gösta Jacobsson* (h), fru *Rosvall* (h) samt herrar *Gustaf Henry Hansson* (h), *Enarsson* (h) och *Kaijser* (h).

Herr **ANDERSSON, TORSTEN**, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag ber att få tacka för generositeten, men jag tror inte jag behöver de sex minuterna.

Det föreföll mig som om herr Virgin och jag inte var riktigt ense om vikten av timtilldelningen åt kristendomen. Jag vill inte vara med om någon större utökning, på grund av att man vid avvägningen av timplanen ändå måste betrakta kristendomsämnet såsom ett ämne bland alla övriga. Jag är helt ense med herr Virgin, när han betonar vikten av detta ämne i och för sig, men man kan inte se bort från den bistra

Ang. reformering av de gymnasiala skolorna m. m.

realitet som den gemensamma timplanen ändå utgör.

Sedan skulle jag vilja säga ett par ord också om en annan punkt. Herr Virgin säger att all utbildning inte betalar sig. Nej bevars, det faller väl även där åtskilligt på hälleberget, men att ta den tesen till intäkt för att förvägra människor, som har valt att yrkesarbeta, möjlighet att skaffa sig teoretisk utbildning, att bli delaktiga av kulturens frukter och att leva ett rikare liv tycker jag är hårt, och det är att gå alltför långt. Jag ber att få göra en alldeles bestämd invändning på den punkten.

Jag kan gärna förråda att det inom gymnasieutredningen då och då fördes diskussioner om att kunskapsinhämtandet gjorde livet rikare och att man inte kunde se bort från att det fanns och kanske i ännu högre grad skulle uppkomma ett behov av ren konsumtion av kunskaper för det egna livets rikaregörande och det egna välbefinnandet, och jag kan, herr talman, inte vara med om ett resonemang, som går ut på att vi skulle dra ett streck mellan dem som vi skall kosta på teoretisk utbildning och dem som valt yrkesarbete och som vi inte skulle ha något intresse för i det sammanhanget. Jag vet inte i vad mån högergruppens allmänna instämmande i herr Virgins yttrande innebar att man solidariserade sig även med den synen, men jag förmodar att man gör det. Då måste jag säga, att det för mig är skrämmande att iakta att man har en sådan inställning. Den är enligt min mening inte förenlig med den syn på människan och människovärdet som man måste ha i det allmänna livet.

Herr VIRGIN (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan nöja mig med att konstatera att det herr Torsten Andersson gav uttryck för i senare delen av sitt anförande visar att han totalt missuppfattade vad jag sade. Jag inskränker mig till att hänvisa till vad jag verkligen yttrade, vilket ju kommer att framgå av kammarens protokoll.

Herr statsrådet PALME:

Herr talman! Jag är övertygad om att ecklesiastikministern senare kommer att i kammaren redogöra för propositionen och ta upp en rad av de saker som har varit föremål för debatt. Mitt uppträdande här motiveras av två skäl, dels att jag har varit i tillfälle att lyssna till debatten, vilket inte departementschefen kunnat, eftersom han varit i andra kammaren, dels att jag varit delaktig av den glädje som herr Torsten Andersson inledningsvis talade om, nämligen glädjen att medverka i det utredningsarbete som så småningom har lett fram till dagens debatt.

Jag vill bara konstatera att diskussionen här visar, att högern i denna fråga liksom vid de flesta tillfällen där det har gått att göra genomgripande skolreformer har ställt sig vid sidan. Jag kan säga, om rätt skall vara rätt, att högern på vissa punkter har tagit upp förslag som så länge utredningsarbetet var i gång drevs främst av folkpartiets representanter. Folkpartiet har emellertid lärt om, men högern står kvar.

Herr Torsten Andersson påpekade att han förkroppsligade idén om fler timmar till religionskunskapen. Det är alldeles riktigt. Jag vill gärna betyga att departementschefens förslag överensstämmer med den reservation som bland andra Torsten Andersson avgav i gymnasieutredningen, och det tycker jag han bör kamma in. Jag skulle vilja uttrycka den förhoppningen att Torsten Andersson hade velat förändliga denna idé även i så måtto att han stått kvar på den ståndpunkt han intog i gymnasieutredningen och inte givit sig ytterligare ut en bit på vägen i punkterna 14 och 17.

Men det är inte för att behandla dessa ting som jag tar kammarens tid i anspråk. Jag vill börja med det som både herr Källqvist och herr Virgin har varit inne på rätt mycket, nämligen den kvantitativa utvecklingen på gymnasie-stadiet. Som alla känner till har vi upplevat en oerhört dramatisk ökning av

Ang. reformering av de gymnasiala skolorna m. m.

utbildningsbenägenheten hos den svenska ungdomen. Den kom över realskolan och gick vidare över gymnasiet på det sättet, att vi från 1952 till 1962 kunde uppleva en tredubbling av intagningen till de gymnasiala skolformerna. Vi kan konstatera att de prognoser som tidigare har gjorts i fråga om denna utveckling alla har slagit fel. Vi hade i gymnasieutredningen någonting som vi kallade »vaxkabinettet», där vi ställde upp tidigare prognoser och var ofina nog att bredvid ange facit, och det slog alldeles fel, inte beroende på dåliga räknexperterna utan beroende på att vi alla har så svårt att fatta snabbheten i den samhällsutveckling vi upplever. Det finns en mängd faktorer som driver fram en allt större utbildningsbenägenhet på gymnasiestadiet. Genomförandet av grundskolan är härvidlag i hög grad en avgörande faktor, liksom också gymnasieorganisationens utbredning och den ekonomiska och sociala utvecklingen, i så måtto som den avspeglar sig i standardutvecklingen och i föräldrarnas ekonomiska och sociala ställning. Vi kunde i studiehjälpsutredningen klart påvisa det utomordentligt kraftiga samband som förelåg mellan utbildningsbenägenhet och föräldrarnas utbildningsnivå och sociala ställning. Inom socialgrupp 1 — föräldrarna hade minst realskola och elevernas betyg låg över genomsnittet — har det visat sig att pojkarna till 97 procent går vidare till gymnasium. När det gäller flickor — föräldrarna tillhörde socialgrupp 3 och hade inte realskoleutbildning, och betygen låg under genomsnittet — är motsvarande siffra 11 procent. Det visade sig vara minst lika vanligt att barn från socialgrupp 1 med betyg under genomsnittet går vidare som att barn från socialgrupp 3 med betyg över genomsnittet går vidare. Den fortgående sociala utvecklingen kommer med all säkerhet att öka utbildningsbenägenheten. Riksdagen har ju också i år fattat ett beslut, vars medvetna syfte är att försöka upphäva de sociala och ekonomi-

ka spärrar som fortfarande finns. När studiehjälpspropositionen i våras bifölls var det, förmodar jag, i fullt medvetande om att den med nödvändighet — det var i varje fall vår strävan — kommer att leda till att trycket på gymnasieorganisationen ytterligare kommer att öka. De som är intresserade därav kan naturligtvis under en övergångstid fortsätta att tala om köer framför gymnasiernas portar. Vi är väl dock alla ense om att det inte kan vara rimligt att barn från hem med sämre ekonomiska resurser och med bristande studietraditioner skall få lov att träda tillbaka i kampen om utbildningsplatser.

Allt detta gör att det väl är rimligt att tänka sig att trycket kommer att öka och möjligen accelerera. Det har sagts att vår prognos inom gymnasieutredningen innebar att 50 procent av en årskull år 1970 kommer att söka sig till teoretisk utbildning ovanför den obligatoriska skolan. Det är fel. Vi var verkligen varnade av alla tidigare felslag. Vi vet att trycket kommer att öka. Vår prognos innebar att vi kommer in i en utveckling, där den allt övervägande delen av en årskull kommer att söka sig till fortsatt utbildning efter grundskolan. Den praktiska frågan är hur snabbt vi kan tillgodose detta utbildningstryck. Därvidlag utgör naturligtvis våra resurser den främsta bromsen på utbildningstakten.

Herr Virgin gjorde gällande att det också bör finnas andra bromsar. Vilken typ av bromsar och spärrar herr Virgin syftade på, fick jag inte riktigt klart för mig. Å ena sidan sade herr Virgin att det bör finnas kvalifikationsspärrar. Jag delar herr Torsten Anderssons mening, att man inte fick klart för sig om det var kvalifikationsspärrar som skulle gälla vissa typer av skolor, exempelvis gymnasier; om man där skulle ha en spärr för att hålla uppe kvaliteten eller om det skulle vara en kvalifikationsspärr som gäller all utbildning efter den obligatoriska skolan. Herr Virgin uttryckte sig mycket oklart på den punkten. Men

Ang. reformering av de gymnasiala skolorna m. m.

samtidigt var herr Virgin inne på en annan typ av spärrar, nämligen arbetsmarknadsspärrar. Man skulle anpassa utbildningen efter behovet av utbildning. Man skulle göra klart för sig att all utbildning icke är lönsam. Det är klart att sådana spärrar finns; vi spärrar t. ex. jägmästarutbildningen i landet med hänsyn till hur mycket utbildat folk som behövs på skogens område. När det gäller sådana specialiserade yrkesgrenar går det att göra ganska fina spärrar, men man märker mycket snart att det är mycket farligt att införa sådana spärrar på andra områden, helt enkelt därför att osäkerheten är så stor. För tio år sedan hade herr Virgin, om han stått här i kammaren, säkert inte talat om en yrkeskategori, som nu kallas för datamaskinprogrammerare och som inom få år är en stor akademikerkategori, av det skälet att det på den tiden möjligen fanns en enda försöksapparat på datamaskinområdet här i landet; nu är detta ett stort ämne och en stor utvecklingsgren. Den tekniska och vetenskapliga utvecklingen leder till ett utbildningsbehov som inte i dag kan överblickas.

Jag vill också framhålla för herr Virgin att vi måste tänka på den mänskliga faktorn i sammanhanget. Det är lättare att avväga behovet av en materiell investering, som man vet kommer att ge en bestämd avkastning, än att försöka göra avvägningar som gäller enskilda människor. Man kan göra vissa prognoser med hänsyn till vederbörandes förutsättningar vid starten, men man kan inte vara alltför säker — måhända lyckligtvis — om utfallet.

Det är klart att man hela tiden har försökt beräkna efterfrågan från näringslivet, samhället, avnämarna över huvud taget, på gymnasieutbildad arbetskraft, men jag tror att det vore synnerligen olyckligt om man försökte sig på någon förfördelning i det avseendet — då skulle man kunna låsa vår tekniska utveckling.

Jag kan inte tolka herr Virgins an-

förande på annat sätt än att han avsåg att man med något slags avnämarneresonemang skulle avgöra, hur stor del av varje årskull som borde tillåtas gå vidare efter grundskolan. Jag delar herr Torsten Anderssons mening att det vore djupt olyckligt om vi fick en sådan spärr. Vi måste räkna med att all ungdom i framtiden kommer att skaffa sig utbildning i någon form efter den obligatoriska grundskolan, och problemet är: Hur snabbt kan vi tillgodose det utbildningsbehovet? Vilka typer av utbildning kan och bör vi erbjuda? Jag återkommer strax till de frågorna, men vill säga att den främsta spärren i detta sammanhang helt enkelt är våra materiella resurser.

Jag skall här inte tala om pengar och skatter — vi får väl tillfälle att återkomma till de frågorna — utan om lärarbehovet. Vi möter här en företeelse som brukar kallas *feed back*, dvs. att en snabb utbildningsexpansion medför att allt fler av dem som utbildas måste omedelbart återgå till utbildningsväsendet för att utbilda nästa generation. Låt mig nämna ett exempel. Hälften av dem som för närvarande når licentiatexamen eller doktorsgrad i tekniska eller naturvetenskapliga ämnen bör stanna vid universiteten och ägna sig främst åt undervisning. På 1940-talet var väl studentexamen ungefär 5 procent av varje årskull, och det är dessa ganska små studentkullar som på lärarsidan svarar för den våldsamma expansionen inom det svenska utbildningsväsendet under 1950- och 1960-talen. När gymnasiefrekvensen nu når 25—30 procent av varje årskull är naturligtvis situationen i detta hänseende en helt annan, men i dag har vi mycket markerat den processen att allt fler av dem som utbildas måste omedelbart tillbaka i utbildningsväsendet för att utbilda nästa generation.

Näringsliv och andra, som ivrigt och ihärdigt begärt att få denna arbetskraft och säger sig ha behov av den, står i den situationen litet snopna och säger:

Ang. reformering av de gymnasiala skolorna m. m.

»Jaså, var det detta som blev resultatet av utbildningsexpansionen?» I ett dynamiskt skede ställs vi där alltid inför ett avvägningsproblem. Vi kan naturligtvis vända kurvan uppåt ännu hårdare och djärvare, säga att nu sätter vi industrien och samhället i övrigt medvetet på svältkost — vi ser till att ännu flera tack vare olika stimulanser går tillbaka till utbildningsväsendet. Men här måste man försöka göra en avvägning — 50 procent fram till 1970 är ingen gräns, det är en sannolikhetsbedömning av vad man kan tänkas orka med.

Herr Källqvist hängav sig åt en viss optimism och ansåg att lärarbristen kunde vara avklarad år 1970. Jag skulle vilja varna honom, därför att här liksom då det gäller åtskilliga andra prognoser finns många faktorer som man inte så lätt kan överblicka. Låt mig nämna ett exempel. Statistiska centralbyrån beräknade 1963 att antalet födda det året skulle vara maximalt 109 000. Verkliga antalet födda blev 112 000. Byrån beräknade ännu så sent som i fjol, tror jag, att antalet födda år 164 skulle vara mellan 110 000 och 112 000. Nu föreligger de verkliga siffrorna beträffande första halvåret, och med ledning av dem kan man beräkna att antalet födda 1964 kommer att uppgå till ungefär 120 000, dvs. 8 000 fler än enligt prognosen. Räknar vi med den trenden några år framöver, behöver man ju inte vara särskilt insatt i skolplanering för att veta att den kommer att ge ett kraftigt utslag i våra skolor och vårt lärarbehov. Detta är en sådan faktor som inte utan vidare kan långtidsberäknas — där får man anpassa sig efter den faktiska utvecklingen. Här har också talats om vuxenutbildningen och yrkesutbildningen, och vi har ännu inte några exakta prognoser för vad dessa områden kommer att kräva i form av lärare. Därför tror jag, herr Källqvist, att man skall vara försiktig och inte hissa alltför djärva signaler om att lärarbristen kommer att vara avskaffad år 1970.

Detta har att göra med fördelningen 30—20. Det är inte fråga om några fixerade tal — vare sig de 50 procent jag nämnde eller fördelningen 30—20 — men man har återigen gjort ett försök till en rimlig avvägning. Fördelningen 30—20 fordrar 1970 ungefär 10 000 lärare, uttryckt i heltidstjänster. Går man till 40—10 i stället, fordrar det, grovt schematiskt, 600 à 700 fler tjänster. I verkligheten blir det ju väsentligt flera, eftersom fackskolorna blir relativt sett mycket mer personalkrävande då skolorna blir små, och vid låga frekvenser går fackskolan helt enkelt inte att inrätta.

Det här är en ganska intressant principiell fråga. Det har sagts att om ungdomarna allt starkare söker sig till gymnasiet, bör vi inte bygga ut fackskolan för snabbt. Vi måste anpassa oss efter vad ungdomarna vill; vi måste förändra proportionerna. Det låter enkelt.

Men tanken är ju den att fackskolan skall byggas ut på alla gymnasieorter och att alla studievägar skall kunna erbjudas. Det är den valfrihet man är ense om att ungdomarna bör erbjudas. Skall detta kunna förverkligas, får det antal elever som går till fackskolan inte bli för litet, ty i så fall går det inte att erbjuda eleverna en fackskola eller i varje fall inte att erbjuda alla alternativ. Konsekvensen blir att vi berövar ungdomarna möjligheten att välja fackskolan och dess olika linjer och även berövar näringslivet möjlighet att få tekniskt och ekonomiskt utbildad arbetskraft som är mycket eftertraktad. Fackskolan ersätter ju åtskilliga tekniska skolor, handelsskolor och sådant.

Jag vill upprepa att det inte bör finnas några vissa fixerade gränser för fackskolan. Men vill vi erbjuda eleverna den valmöjlighet som fackskolan innebär, måste denna skola byggas upp till en viss volym, annars bör vi låta bli att över huvud taget bygga ut fackskolan. Jag tror inte att kravet i praktiken kommer att ställas på sin spets, ty det har visat sig, att fackskolan har stor

Ang. reformering av de gymnasiala skolorna m. m.

attraktionskraft. Men jag ville med exemplet visa att detta med valfriheten inte är så enkelt som man ibland föreställer sig.

Nå, vad är det då för utbildning som skall erbjudas ungdomen i den gymnasiala skolan? Herr Virgin var inne på att man gjorde sig urarva. Skolan blir för mycket nyttobetonad med för mycket naturvetenskap och teknik och för litet av den allmänna kulturen, sade herr Virgin, men det hindrade honom inte att några meningar senare säga att man måste tänka på näringslivet och lära ut sådant som är användbart och lönsamt. Det påminner mig en liten historia i C. P. Snow's bok om de två kulturerna. Författaren var inbjuden till lunch i Cambridge och satt vid det s. k. honnörsbordet. Efter lunchen hade man ett vittert samtal, och då var det två figurer som satt absolut tysta och inte sade ett ord. De gick redan innan kaffet serverades, och Snow frågade vad det var för ena. Svaret blev: Det är två matematiker. Dem talar vi inte med.

Jag vill gärna betyga att gymnasieutredningen i hög grad har talat med matematiker och naturvetenskapare. På ett sätt har det varit ett glädjande tecken att man från tekniskt och naturvetenskapligt håll bland avnämarna har ställt krav på specialkunskaper i sina respektive ämnen, men dessutom har man haft en mycket vid syn för att de elever som väljer teknisk och naturvetenskaplig specialinriktning behöver mera än den specialiseringen. Man lägger stor vikt vid att dessa elever skall få en stor portion allmän orientering i samhällskunskap, religionskunskap, språk, litteratur m. m. De har nästan haft en större vidsyn än de humanistiska vetenskapernas företrädare, skulle jag vilja säga. Resultatet är också att vi har en mycket starkare allmänorientering på de tekniska och naturvetenskapliga linjerna än tidigare, men vi har också infört naturvetenskaplig orientering på linjer med humanistisk specialinrikt-

ning, och det tror jag sannerligen inte kan skada.

När man skall försöka bedöma vilken typ av utbildning som skall erbjudas, måste man försöka göra sig en föreställning om vart de syftar som kommer att söka sig till dessa skolor. De utgör inte någon enhetlig grupp. De kommer att ha varierande intressen, både när det gäller ämnesområden och annat. Deras förutsättningar kommer att växla såväl i fråga om ambition som intellektuell prestationsförmåga. Det är många faktorer som bestämmer valet av studieväg och förmågan att följa den vägen, och dessa faktorer är kombinerade på olika sätt hos olika individer.

Det har funnits en tendens i skoldebatt och skolplanering i alla länder att försöka dela upp eleverna på fack och i fallor med lämplig stämpel och etikett, ty det gör saker och ting mycket enklare. Det gäller bara att få var och en in i sitt bås, och sedan är problemen lösta, har man ansett. Detta är en illusion, eftersom det inte finns två individer som är exakt likadana. Utgångspunkten borde ju vara den motsatta. Idealet vore att det fanns en gymnasial skola för varje elev som söker sig dit. Var och en vet att detta är praktiskt fullständigt omöjligt, men det gäller att så långt möjligt nå variationer och anpassningar efter olika elevers särskilda förutsättningar och intressen.

När man sagt att man skall försöka individualisera undervisningen så långt det går och anpassa den till den enskilda individens förutsättningar och intressen, har man sagt det väsentliga för hela skolorganisationen, nämligen att man bör försöka undvika att skapa skarpa gränser mellan olika utbildningsvägar och tvära omkastningar i skolgången. Detta problem återkommer i hög grad när man diskuterar problemet bredd eller specialisering inom den gymnasiala utbildningen. All utbildning på detta stadium bör ge en bred orientering. Detta bör, herr Virgin, även gäl-

Ang. reformering av de gymnasiala skolorna m. m.

la dem som väljer en mera klart yrkesinriktad väg. Det är inte bara de här samhällsfilosofiska tingen som vi tidigare varit inne på som motiverar det, utan också att man bör möjliggöra valfrihet på arbetsmarknaden, flexibilitet i utbildningen och möjlighet till anpassning till ändrade förhållanden på arbetsmarknaden.

Men bredd skall inte innebära att alla läser i stort sett samma sak.

Intressena är mycket varierande, och jag tror att vitaliteten inom hela skolorganisationen kräver att man tar hänsyn till elevernas intressen. De som är klart tekniskt studieinriktade skall inte behöva vänta år ut och år in för att få syssla med det som är deras stora intresse. Skolan skall för sin egen skull gå eleverna till mötes för att ge dem den stimulans som erfordras.

All utbildning skall ha en bredd, men — och på den punkten är jag i viss mån ense med herr Virgin — utbildningen skall samtidigt vara klart mål- inriktad. Det betyder inte en långt gående specialisering på ett tidigt stadium och betyder absolut inte en specialinriktning mot en snävt avgränsat yrke. Så skall vi inte tolka avnämarenkäterna. Men ungdomen skall inte ha en känsla av att utbildningen är en pil ut i det blå. Utbildningen skall leda någonsans, även om grunden är gemensam, avnämargrupperna breda och valmöjligheterna rikt differentierade. Jag tror att det är en viktig grundprincip.

Lika viktigt är att utbildningsorganisationen ger eleverna rika möjligheter att välja utbildningsväg och att de sedan även har möjlighet att ändra sitt val. En utbildningsorganisation som erbjuder eleverna ett rikt sortiment av utbildningsvägar som ett förträffligt dukat smörgåsbord kan i första ögonblicket synas medföra högsta tänkbara valfrihet. Denna valfrihet blir dock inskränkt om det en gång träffade valet hårt binder för framtiden och i vissa fall eventuellt kan uppfattas som ett val till en återvändsgränd. Valfriheten blir i ännu

högre grad en illusion om den snävt begränsar elevernas möjligheter att efter skolan välja ett yrke och anpassa sig till förändringarna på arbetsmarknaden. Det måste därför finnas rika övergångsmöjligheter inom skolan, och den bör skapa förutsättningar för bredaste möjliga register i fråga om yrkesvalet efter skolan.

Det är från dessa allmänna principer som gymnasieutredningen har kommit fram till sin helhetssyn, till sin integration av hela det gymnasiala stadiet. Åsikterna var delade i den allmänna debatten i riksdagen även så sent som år 1963. Man har dock nu nått mycket långt i enighet. Man har i första hand integrerat de tekniska och ekonomiska gymnasierna och slagit samman dem med det allmänna gymnasiet. Det var nödvändigt, ty annars hade man inte kunnat utbygga de tekniska och ekonomiska gymnasierna, men det var även nödvändigt ur elevernas valsynpunkt.

Sedan uppstår frågan om man skall gräva klyftor mellan fackskolan och gymnasiet och på det sättet slå vakt om fackskolans särprägel. Ännu så sent som i fjol var det åtskilliga som krävde en sådan klar gränslinje mellan gymnasium och fackskola. Dessa röster har dock i hög grad förstummats, därför att man har kommit underfund med att fackskolan endast genom en samordning med gymnasiet kan bli en attraktiv studie- väg. Det är viktigt att undvika att de elever som väljer fackskolan skall frukta att de väljer någonting som kan bli en återvändsgränd.

Även i den allmänna debatten har större enighet nåtts om att i detta helhetsperspektiv yrkesskolan kommer in såsom en mycket väsentlig komponent. Jag har brukat tala om den gymnasiala integrationens fem nycklar. För det första gäller det ett samordnande av läroplanerna och för det andra gemensamma intagningsbestämmelser. När man som en allmän princip försöker upprätta något slags trappstege med kvalifikationsspärrar, vilket möjligen

Ang. reformering av de gymnasiala skolorna m. m.

andas ur en del högerförslag, slår man sönder integrationen. För det tredje lika övergångsmöjligheter och för det fjärde en nära samordning av den lokala och regionala skolplaneringen. Den allra största framgång som gymnasieutredningen har vunnit bland dem som ute på fältet sysslar med dessa ting är väl den stora förståelse som kommunalmännen i landet har visat för nödvändigheten av denna samordnade skolplanering. De vet hur mycket pengar som står på spel. De vet vad det kostar om en felplanering kommer till stånd, och de vet vad en rätt planering betyder för både dagens och morgondagens ungdom.

Den sista nyckeln slutligen men inte den minsta — jag har talat om den många gånger här — gäller vuxenutbildningen, som ger utbildningsmöjligheter för dem som har ställts utanför det hittillsvarande traditionella utbildningssystemet. Ungdomarna har inte blivit tre gånger mera lämpade för gymnasieutbildning, därför att intagningen har tredubblats under de senaste tio åren. Vuxenutbildningen ger i långtidsperspektiv möjligheter till korrigerande av felval samt påbyggnad.

Här skyntar ungdomsskolan. Jag vet inte om herr Virgin tänkte sig en fackskola, en yrkesskola och så en ungdomsskola. Kanske jag inte förstod honom rätt. Det är väl inte så de som talat om ungdomsskolan föreställt sig det, men för att kunna forma denna skola måste man ha en viss grad av erfarenhet av den gymnasieorganisation vi i dag diskuterar. Vidare är yrkesutbildningen och vuxenutbildningen under utredning.

Jag tror att det framför allt är tre komponenter som är viktiga. För det första uppstår ungdomsskolan så att säga av sig själv i det ögonblick då det gymnasiala skolsystemet utbyggs så långt att det kan ta emot alla de ungdomar som söker sig dit, alltså den helt övervägande delen av årskullen. Det är det första kriteriet. För det andra måste

det vara en organisatoriskt sammanhållen skola, och det måste ske en enhetlig planering av skolorganisationen på detta stadium. Vi måste från början undvika att det uppstår ett parallellskole-system på det gymnasiala stadiet. För det tredje talar vi om ungdomsskolan för att markera likvärdigheten mellan olika typer av utbildning, praktisk och teoretisk, och för att markera viljan att komma till rätta med allt gammalt klass-tänkande och inte minst gammalt köns-rollstänkande och annat som i hög grad försvärat en rationell skolpolitik ur både ungdomens och samhällets synpunkt.

Detta är de tre grundläggande motiven, men jag föreställer mig att om detta inte är en skräckvision för herr Virgin, så fyller det honom med en viss oro. Enligt hans uppfattning tycks en 11- eller 12-årig ungdomsskola innebära en fortsättning av enhetsskolan genom att man bit för bit förlänger skolplikten och erbjuder i stort sett likartad utbildning för alla. Det bör man emellertid undvika. Om man går den vägen, tror jag att man löper risk att skapa en skola som varken tillgodoser elevernas intressen eller arbetsmarknadens behov. Vad som verkligen skett är att första steget tagits i dag — nej, andra steget ty det första var grundskolans genomförande — till skapandet av en enhetlig skolorganisation för det gymnasiala stadiet, innefattande en utbildning med relativt rika variationer, anpassad efter elevernas skiftande intressen och efter samhällets ständiga föränderlighet. Men det skall vara variationer utan skarpa gränser på det horisontala planet, utan att man gräver diken mellan utbildningsvägarna och utan tvära kast i den vertikala studiegången men med en successiv anpassning efter elevintressena i den vertikala studiegången. På det sättet slår vi bäst vakt om den helhetssyn på det gymnasiala stadiet som väl var ett av gymnasieutredningens främsta bidrag och som nått ett så stort mått av förståelse i den allmänna debatten.

Herr talman! Jag har här begränsat

Ang. reformering av de gymnasiala skolorna m. m.

mig till några allmänna synpunkter på den föreliggande propositionen utan att gå in på enskildheter i de olika reservationerna.

Herr VIRGIN (h) kort genmäle:

Herr talman! Statsrådet Palme sade inledningsvis att högern ställt sig vid sidan i denna fråga. Jag vet faktiskt inte riktigt vad statsrådet Palme tar till intäkt för ett sådant påstående. Det kan väl inte rimligen vara den omständigheten att vi tagit vår uppgift som opposition på allvar, en uppgift som innebär att kritiskt granska de förslag som läggs fram från regeringens sida. Vi har i stor utsträckning, kanske i huvudsak, ställt oss positiva till förslaget om en förändrad gymnasieorganisation. Där vi har skilda meningar gäller det för det första i viss mån frågor, där ingen rimligen kan ha någon kunskap om hur utfallet i verkligheten kommer att bli, samt för det andra de områden där vi har en principiellt sett annan grundsyn. Här kommer vi in på den fråga som statsrådet Palme tog upp, nämligen frågan om spärrarna. Vi ser saken så, att vi vill ha kvalifikationsspärrar, och vi vill ha sådana spärrar i varje form av utbildning. Vi anser nämligen att utbildningen måste kräva intresse för ämnet och förmåga att tillgodogöra sig undervisningen om den inte skall bli bortkastad. Statsrådet Palme erkänner själv att spärrar behövs av materiella skäl — av brist på lärare, av brist på lokaler, av brist på pengar. Det är därför möjligt att för ögonblicket samma effekt uppnås i alla fall, men vi vill alltså i första hand se spärrarna som ett medel att hålla kvaliteten uppe.

Man kan inte komma ifrån att utbildningsvolymen måste vara en avvägningsfråga. Man kan väl ändå inte uppmantra till och underlätta studier eller annan utbildning som inte leder till rimliga resultat eller som bedrivs av ungdomar som uppenbarligen inte är

lämpade därför. Det var egentligen detta jag ville ha sagt. Jag tror att man har tagit upp frågan om den s. k. ungdomsskolan för tidigt. Vi måste få grundskolan att växa in i samhället och se vad den leder till innan vi driver fram en utbildning som närmast måste ses som en direkt förlängning av grundskolans allmänna teoretiska utbildning.

Herr KÄLLQVIST (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle gärna vilja ta upp det anförande som herr Virgin nyss höll och de principer som han gjorde sig till tolk för. Tiden är för kort för det, men jag hoppas att möjligen kunna återkomma senare.

Däremot vill jag ta upp den varning som statsrådet Palme riktade till mig beträffande min ljusa syn på lärarutbildningen. Jag uttryckte mig nog på det sättet i början, men sedan nyanserade jag mig något och talade om att det var min förhoppning. Däremot kan man säga att de som skall utreda frågan — det finns något som heter 1960 års lärarutbildningssakkunniga — har gått ifrån förhoppningen och kommit fram till något annat. På ett ställe i deras betänkande står det: »Denna kalkyl (man redovisar en kalkyl) visar att det är rimligt att bygga på den förutsättningen att bristen på lärare är hävd vid 1970-talets början.»

På ett annat ställe heter det: »Sannolikt torde endast det i ämneslärarprognosen gjorda högsta antagandet om lärrartillskott innebära att år 1970 föreligger risk för överskott på lärare.»

Det har jag läst, men jag måste erkänna att jag inte läst igenom motive-ringarna. Därför uttryckte jag mig försiktigt, innan herr Palme varnade mig, men jag har också hört uttalanden i den riktningen man och man emellan. Det var därför jag kom med mina citat. Jag hoppas att vi måtte få god utbildning och att spärrarna måtte bli mindre än som aviserades i prognosen.

Ang. reformering av de gymnasiala skolorna m. m.

Herr statsrådet PALME:

Herr talman! Leva på hoppet får vi alla göra. På den punkten är jag helt ense med herr Källqvist. Han har inte läst motiveringen för dessa uttalanden, och han kanske inte heller känner till författaren, ty såvitt jag vet är det inte lärarutbildningssakkunniga som uttalar dessa förhoppningar utan en av utredningens experter, som för egen räkning gjort denna prognos. Då kände han exempelvis inte till den utveckling av födelsetalen som jag nyss redogjort för.

Jag skall inte fördjupa mig i debatten med herr Källqvist, men jag tror att vår erfarenhet om prognoser borde ha gett oss all anledning att vara försiktiga i våra framtidsbedömningar och utgå ifrån att vi i allmänhet gissar för lågt såväl när det gäller den kvantitativa utvecklingen som när det gäller kravet på lärare.

Till herr Virgin vill jag säga att jag fotade mitt omdöme att högern ställt sig vid sidan på den kraftiga kritik som högern riktat mot gymnasieutredningen, mot propositionen och mot utskottsmajoriteten och på den rika flora av reservationer som nu finns. Det vill väl herr Virgin inte bestrida. Han ville väl snarare säga att högern inte ställt sig vid sidan utan ställt sig emot. Det må så vara.

Det är inte några små detaljer det gäller. Om man efter allt det omfattande material som gymnasieutredningen lagt fram fortfarande vidhåller sitt förslag om en fast organiserad fyraårig studiegång, spräcker man mycket av den konstruktion som är avgörande för gymnasieutredningen. Likaså om man som principiell realitet håller fast vid en kvalifikationsspärr för all framtid. Då spräcker man mycket av den konstruktion som vi inom gymnasieutredningen utgått ifrån när vi visat hur skönsmissiga, tvivelaktiga och svåra sådana spärrar måste bli.

Nu säger herr Virgin, att man inte skall tala om ungdomsskola — den 11

—12-åriga skola som bara måste bli en fortsättning av en nioårig enhetsskola — ty vi kan inte genomföra den nu. Det är riktigt. Men vi måste tala om den nu därför att vi är medvetna om att vi obönhörligen kommer dithän. Det måste inverka på ett avgörande sätt, hur vi konstruerar det gymnasiala skol-systemet i dag. Det är den grundläggande motiveringen för helhetssynen på det gymnasiala systemet. Har man inte det framtidsperspektivet, hamnar man i vad jag ville beteckna som det underliga ståndpunktstagande som högern kommit till.

Herr KÄLLQVIST (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara kommentera herr Palmes senaste inlägg med ett par ord. Jag är mycket tacksam för att jag — och kammaren — av herr Palme har fått reda på att det var en expert som gjort uttalandena. Om det är en expert, är det nämligen än större anledning att fästa sig vid dem.

Herr VIRGIN (h) kort genmäle:

Herr talman! Statsrådet Palme skärpte nyss sitt uttalande från att förut ha varit att högern ställt sig vid sidan till att nu innebära att vi går emot hela frågan. Jag tycker att detta är ännu felaktigare. Vi har i princip godtagit propositionens förslag till ett nytt gymnasium, även om vi har erinringar på väsentliga punkter. Erinringarna rör dock mest tekniska ting, som i den fortsatta debatten kommer att belysas närmare av dem som från vårt håll deltagit i utskottsarbetet.

Herr Palme sade vidare att han för sin del inte kan acceptera kvalifikationsspärrar, därför att dessa har visat sig tvivelaktiga ur flera synvinklar. Får jag fråga: Vad är det för extra fördel med de utbildningsspärrar som nu uppenbarligen ändå är nödvändiga och som herr Palme kan acceptera?

Ang. reformering av de gymnasiala skolorna m. m.

Herr statsrådet **PALME**:

Herr talman! Experter och politiker, herr Källqvist, har det gemensamt att de ofta har mycket svårt att blicka in i framtiden, vilket alla prognoser visar. Experten har den fördelen att hans räknekunnighet är större; politikerna har den fördelen att de bör kunna sätta in expertprognoserna i en samhällsutveckling i stort. Det är därför som det ofta är ett samspel mellan experter och politiker också på planeringsområdet, där det är absolut nödvändigt. Jag vet inte vad experten heter i detta fall. Jag hoppas att han inte skall behöva komma in i framtida utredningars s. k. vaxkabinett.

Till herr Virgin vill jag bara säga, att om det förhåller sig så som han menar, nämligen att högern egentligen har godtagit hela gymnasieutredningens förslag och bara har gjort några kriorättningar i marginalen, så finner jag detta vara ganska hoppfullt. Jag tycker ju för min del att det är fundamentala angrepp som högern gör på kärnpunkter i hela konstruktionen, men om, som sagt, herr Virgin såsom högerns företrädare här i kammaren bara vill göra marginalanteckningar, så låter detta hoppfullt. Då finns ju alla möjligheter för att herr Virgin, sedan riksdagen väl fattat beslut, kommer att glömma bort dessa marginalanteckningar och vi kommer att vinna enighet om hela det praktiska genomförandet av denna reform.

Herr **VIRGIN** (h) kort genmäle:

Herr talman! Statsrådet Palme hoppar verkligen från det ena påståendet till det andra på ett högst uppseendeväckande sätt. Jag upprepar att vi i stort sett har godtagit gymnasiepropositionen, men att vi har gjort väsentliga erinringar, som jag delvis har redovisat och som kommer att vidare utvecklas senare under debatten.

Jag kan inte uttala mig om huruvida jag kommer att glömma bort de in-

lägg som jag gjort — det är möjligt, men jag tror det knappast. Jag har i varje fall försökt att redovisa en klar inställning.

Herr statsrådet **PALME**:

Herr talman! Det är riktigt, som herr Virgin säger, att högern har väsentliga erinringar mot förslaget. Jag anser att de är så väsentliga att om riksdagen skulle biträda dessa erinringar, skulle det icke vara gymnasieutredningens och propositionens förslag som skulle genomföras utan något annat. Detta skulle allvarligt försämra förutsättningarna för gymnasieformen på en rad punkter.

Det är därför att jag anser högerns erinringar vara så väsentliga, som jag tycker att högern för sin del går emot eller ställer sig vid sidan av reformen genom att den rycker undan några av fundamenten för reformen, även om den lämnar de övriga oangripna.

Eftersom herr Virgin förklarar att detta inte är riktigt, utan att högern i stort sett godtar vårt förslag, så anser jag att läget i alla fall är hoppfullt. Ty är högern ändå inställd på att stödja de grundläggande principerna för förslaget och endast vill ändra på en del — låt vara väsentliga — punkter, så kan man ju hoppas att högern senare vill glömma dessa invändningar och, när beslutet har fattats, i enighetens tecken ansluta sig till förslaget.

Så enkelt är det, och detta resone-mang hänger såvitt jag förstår ihop.

Herr **WIDEN** (fp):

Herr talman! Jag vill också något anknyta till debatten om de 30 respektive 50 procenten; de har ju haft en ganska framträdande plats i den allmänna debatten den sista tiden. Jag måste bekänna, att när jag första gången hörde talas om denna begränsning till 30 procent, så blev jag ganska besviken. Det var inte vad man hade räk-

Ang. reformering av de gymnasiala skolorna m. m.

nat med, utan man hade väntat sig att våra resurser att berika utbildnings-samhället var större och bättre.

Nu förefaller det som om denna begränsning till 30 procent inte har någon ideologisk bakgrund under hypotetiska antaganden om att vi skulle äga vissa statistiska begåvningsreserver, utan den hänför sig, som redan sagts i dag, till bristen på personella och materiella resurser, personellt och materiellt. Det är klart att grundskolan först måste byggas ut över hela landet. Detta kräver naturligtvis både lokaler och lärare.

Det finns dock en annan punkt som man nog inte bör glömma bort i debatten. Riksdagen beslöt för ungefär ett år sedan en utbyggnad av det akademiska undervisningsväsendet, d. v. s. av universitetet och högskolorna. Det var onekligen en mycket kraftig utbyggnad som då beslöts; under inte fullt en tioårsperiod skulle det göras nästan en fördubbling av detta undervisningsväsendes kapacitet.

Nu understryker departementschefen i propositionen, att en utbyggnad av gymnasiet mot en alltför stegrad studentproduktion inverkar på detta beslut. Det skulle nämligen inverka på universitetens och högskolornas möjligheter att ta emot årskullarna, om vi får en alltför stor intagning från början till gymnasier. Vi skulle då kunna komma i det läget att universitetsramarna skulle sprängas inifrån.

Vi kommer nu att litet schematiskt uttryckt få ett urval till högre studier vid inträdet till gymnasiet. Om vi nu räknar med dessa 25 eller 30 procent eller något mer under ett i övrigt starkt tryck på utbildningsverksamheten med en stark sovring och en stark gallring, kommer dessa uttagna givetvis att bli en rätt gynnad grupp i vårt samhälle. Man kan naturligtvis vända på hela denna tankegång och säga, att vi önskar skjuta upp denna gallring till längre fram och låta själva det gymnasiala stadiet bli så rikhaltigt och så omfat-

tande som över huvud taget är tänkbart. En begränsning på lång sikt av studentproduktionen i syfte att få en som vi hoppas adekvat utbildning och sedermera även en adekvat sysselsättning måste ju leda till andra bedömningar i många avseenden, om en kraftig begränsning kommer att äga rum — nämligen kraftig i förhållande till det antal som skulle vilja fortsätta sin studiegång i gymnasiet.

Man kan naturligtvis fråga sig, och i den hittillsvarande debatten har det spörsmålet på visst sätt berörts: Vilka är nu dessa 30 procent? Hur skall de sovräs? Med vilka instrument skall själva sovringen och gallringen ske?

Det måste vara utomordentligt viktigt att detta kan ske på ett så allmänt omfattande, vederhäftigt och betryggande sätt som möjligt. De många unga människornas vidare levnadslopp och livsbana kommer att avgöras just vid den tidpunkt i deras liv då de befinner sig i sextonårsåldern. Vi har då här använt oss av betygen. Högern fordrar nu kvalificerade betyg med inriktning på de teoretiska ämnena. Det har visat sig att en uttagning till högre skolor vid 11-årsåldern eller vid 13-årsåldern inte varit den riktiga och inte bort vara utslagsgivande — det har begåtts många, många misstag på den punkten. Jag vet inte om det finns någon undersökning som visar att dessa betygs prognosvärde är större vid 16-årsåldern än vid 13- respektive 11-årsåldern; om det nu alls föreligger någon skillnad i detta avseende med tanke på åldrarna. Dock förefaller det mig, som om enbart ett betygstänkande är uteslutande tveksamt och i många fall diskutabelt. Att å andra sidan anvisa nya vägar och nya uttagningsinstrument har hittills under årtiondena inte visat sig vara så enkelt.

Detta mycket stora och djupt ingripande utbildningstryck återkommer också i det resonemang som dagens föräldrar och ungdomar för och som ger uttryck för en tendens att försöka uppskjuta valet av yrke och levnadsbana

Ang. reformering av de gymnasiala skolorna m. m.

så länge som möjligt. Härigenom får vi en helt annan värdering av vissa saker; ett starkt tryck och en stark sovring med betygen såsom utslagsgivande instrument måste ju i sin tur även påverka den underliggande skolans arbete — jag tänker då närmast på grundskolan.

I bara några få ord sammanfattas såsom en vacker och som jag tycker riktig målsättning för grundskolan i följande: »Vi skall därför hjälpa varje elev till en harmonisk utveckling.» Det är ett vackert omdöme. Men om nu grundskolan under detta utbildningstryck skall bli den skola, som ger de betyg som kommer att ha så stort värde under hela livet framdeles, kan man bli en smula betänksam. De 75 procent av eleverna som i dag i grundskolan väljer de teoretiska linjerna gör nämligen inte bara ett val så där i tanklöshet och i största allmänhet, utan det är här helt enkelt fråga om en realistisk syn på vad samhället kräver och ett medvetande om att utbildning är en investering som man bör satsa på. Det är också intressant att iakta att 1957 års skolberedning — vars resultat även varit föremål för 1962 års riksdags beslut — nedlade stor omsorg på att skapa många och attraktiva studievägar för att få den önskvärda bredden för elevernas och samhällets bästa, och den omsorgen synes nu så kort tid därefter ha varit fåfäng. Så fort går utvecklingen. Den fortskridande skolreformen påkallar därför en ständig och aktiv uppmärksamhet för att genomföra de justeringar, som då och då måste vidtas.

Jag måste bekänna, att när det nu talas om dessa 50 procent så är detta tal för mig en aning olustigt. Man liksom klipper itu hela vår ungdomsskara i två grupper — 50 procent å ena sidan och de andra 50 procenten å den andra sidan. Och den *andra* gruppen har man i dag ägnat ytterst ringa uppmärksamhet. Det låter mycket otäckt för mig, och det är någonting som man nog bör vara mycket försiktig med.

Utskottet ser nu detta som en etapplösning tills nästa steg tas, nämligen yrkesutbildningen även på det gymnasiala stadiet, och jag anser att det är väsentligt med denna syn — här är fråga om en etapplösning på väg till den hela och fullständiga lösningen.

Det är kanske många fler än jag som har drömt om att vi kanske skulle kunna åstadkomma en allmän ungdomsskola. Den behöver för all del inte vara helt likartad utan kunde vara rätt differentierad om den då blev mer attraktiv, men vi skulle inom denna skola kunna skapa ett paritetsintresse mellan vad vi kallar teoretisk och praktisk utbildning.

Med åren har jag emellertid blivit litet osäker på denna punkt. Jag vet inte riktigt vilka orsaker som ligger bakom, men jag påminner återigen om att 75 procent väljer den teoretiska utbildningsvägen. Det går helt enkelt inte att klara vissa utbildningsvägar i grundskolan, därför att det inte finns tillräckligt många elever. Det finns en överbetoning eller övervärdering av just dessa teoretiska studier, som är en aning besvärande och besvärlig.

Det är alltså inte så enkelt att nå denna fulla paritet, och jag föreställer mig att det inte bara är kurser, lärare, studiehjälp och allt övrigt som här kan spela in, utan det synes som om vi även här måste räkna med vårt yrkes- och arbetsliv jämte en mångfald sociala och ekonomiska faktorer och värderingar, över vilka det inte är så lätt att råda.

En bättre verklighet kanske vi kan nå. Vi kan vinna en klarare insikt om vars och ens värde i en komplicerad produktionsapparat, som kännetecknas av knapphet på människor som *kan* sitt arbete och vilka värderas efter detta arbete oavsett dess natur bara därför att det är nödvändigt för helheten.

Jag tänker återigen just på detta med anledning av att herr Virgin talade om kvalitetskraven på ungdomar och på människor i allmänhet. Är det då så oerhört enkelt att avgöra en människas

Ang. reformering av de gymnasiala skolorna m. m.

kvalitet, att man bara kan sätta upp vissa sifferkolumner som visar vad han eller hon skall vara värd i framtiden? Detta är dock litet för enkelt som grund för bedömningar av alla möjliga slag. Den mänskliga kvaliteten har så många aspekter, och så oändligt många faktorer spelar in. En kvalitet är att till exempel kunna studera fysik och kemi med framgång, men en annan kvalitet är också att rejält och ordentligt kunna utföra ett arbete som för samhällets funktion är lika nödvändigt — oavsett vilket arbete det gäller. Jag tror att vi skall vara ytterst försiktiga med att hålla fast vid traditionella och som jag tycker fullkomligt felaktiga uppfattningar om vad som är värdefullt i detta liv.

Det har diskuterats mycket om skolans målsättning, och det är utan tvivel mycket önskvärt med klarhet och entydighet om vart man vill nå med skolans verksamhet.

Departementschefen betonar skolans personlighetsfostrande uppgift; det är alldeles riktigt, och detta stora mål har redan blivit framhåvt här i debatten. Det räcker emellertid inte med en vacker och högt syftande målsättning. Utan att gå in på vissa ämnens fostrande betydelse och utan att yttra mig om huruvida det ena eller andra har något utslagsgivande värde därvidlag, vill jag i alla fall peka på att en skolas målsättning sedermera måste avspegla sig i alla de resurser som skolan tilldelas för att kunna uppfylla de uppställda målen. I annat fall är det hela rätt meningslöst.

Det förefaller mig som om mycket i den gymnasieform som vi nu är i färd att besluta om kan betecknas som riktigt och elevvänligt. Vi kommer återigen in på de olika valmöjligheterna, arbetsformerna och friheten att läsa under eget ansvar. Allt detta och mycket därtill kan skapa de gynnsamma och positiva attityder, som är förutsättningen för att skolan skall vara den vi vill ha. Man kan inte säga att det är likgiltigt hur skolans liv gestaltar sig och hur eleverna uppfattar sin miljö i sko-

lan. Man måste plocka in det som skapar denna goda och positiva attityd, som är av utomordentligt stor fostrandebetydelse.

Jag vill här nämna förslaget med de mindre studiekurserna. Dessa kan också bli ett verksamt medel för att skapa gynnsamma attityder. De flesta av oss har våra svaga sidor. Jag tror vi skall akta oss för att säga, att den och den personen inte duger till just en viss sak, eller att den eller den personen inte kan fylla en viss uppgift. I vår skola har sådana resonemang varit litet för vanliga — här fattas det något på en liten punkt, säger vi; du kan ju vara bra i övrigt men just detta BC eller detta C är av sådan farlig art, att din närvaro inte längre är lämplig.

Vi måste vara mera generösa även i det avseendet mot våra ungdomar. Det är omöjligt att klara allt lika gott och lika väl, och då kan just den generositeten vara något som för den enskilde eleven kan vara mycket värdefullt. Att anpassa kraven så att de motsvarar varje elevs förmåga och läggning, så att varje elev då och då får uppleva känslan av att även han eller hon kan lyckas och få framgång i sitt arbete, det är något av oerhörd betydelse i skolans liv.

1962 års skolreform beträffande grundskolan och denna reform av gymnasiet förändrar i många avseenden lärarnas arbetssituation. Båda reformerna är avsedda att gå vida längre än till organisatoriska och administrativa förändringar. Det är arbetsformen som man vill ha annorlunda. Mig förefaller det att vara en omöjlighet att genomföra t. ex. den gymnasiereform som vi nu önskar utan att lärarnas insatser berörs. En skolreform över huvud taget är väl fullkomligt omöjlig utan lärarnas positiva och aktiva medverkan. Man kan alltid tvista om det antal minuter och timmar som insatsen består i, något som även den sittande arbetstidsutredningen är i färd med att undersöka. Men det finns så mycket andra in-

Ang. reformering av de gymnasiala skolorna m. m.

slag, som påfordrar aktivitet och ett starkt och levande intresse för att intentionerna skall kunna nås.

Departementschefen är ytterst försiktig på denna punkt. Han nämner undervisningsformerna, innehållet i undervisningen och elevvården, men han vill mycket ogärna — ja, helst inte alls — dra några konsekvenser av vad denna skolreform kan tänkas innebära för den enskilde läraren. Han hänvisar här till underlättande faktorer. Det är elevernas fria och mer adekvata val av studievägar. Det är stödundervisningen och dessa mindre studiekurser. Han hänvisar till ytterligare hjälpmedel och biträdespersonal i skolans tjänst.

Jag vill, herr talman, endast något beröra det farliga ord som vi har mött på många sätt de senaste åren — skolans hjälpmedel. Det finns nämligen den något behagliga uppfattningen på en del håll, att hjälpmedel i skolan leder till att lärarna på något vis kan sitta vid sidan om och titta på, att det är en hjälp i lärarens hand som gör att han får det mycket bättre och bekvämare. Sådan är i alla fall inte hjälpmedlens rätta innebörd. Vi har hjälpmedel här av mångahanda slag, och en del är mycket svåra att hantera trots att de kallas hjälpmedel. Hjälpmedel är ändå till för att på ett gott och effektivt sätt förverkliga skolans målsättning. De är icke till hjälp för läraren i hans arbete, utan en hjälp för lärarna att kunna förverkliga vissa målsättningar beträffande arbetsformer o. d. Jag tror att det är nödvändigt att detta sägs ifrån ordentligt.

Samhället kräver nu mera av skolan. Effektivitetskravet ökas, och allt som står i förbindelse med skolans fostrande verksamhet och ett starkare hänsynstagande till den enskilde elevens goda studiegång gör att lärarens insats kommer i ett annat och mera ansvarsfullt läge. Även i denna reform måste utbildningsverksamheten och omskolningen tillmätas ett avgörande värde.

Det är inte bara de lärare, som ge-

nom ämnesintegrationen får sitt gamla ämne såsom en del av ännu större områden, som här kräver speciellt beaktande, utan även en omfattande verksamhet i syfte att sätta lärarna in i det nya man vill nå och de arbetsformer som har direkt syfte på målsättningen. Denna fortbildningsverksamhet bör även i denna reform vara vettigt och planenligt utbyggd i alla avseenden. Man får nog ändå räkna med att lärarnas eftermiddagar och kvällar under åtminstone ganska många år framåt i stor utsträckning måste ägnas åt ett ganska intensivt efterarbete och en planläggning för nästa dags arbete.

Ytterligare ett par punkter vill jag beröra, herr talman. Utskottets herr ordförande framställde det såsom mycket önskvärt att minska antalet elever i klasserna. Det är ju en gammal tanke som vi har fört fram under årens lopp. Vi har inte i anledning av att denna proposition framlagts uttalat något konkret önskemål om minskade delningstal, men det innebär icke ett uppgivande av vår hittillsvarande uppfattning, att klassernas storlek så småningom måste minskas. En sänkning av delningstalet är alltjämt för oss, och även för utskottets herr ordförande, förefaller det, en långsiktig målsättning, som vi inte släpper ur sikte.

Sedan vill jag ta upp en punkt som också har behandlats här, nämligen de gemensamma samlingarna. Från alla håll synes departementschefens synpunkter ha godtagits intill en bestämd punkt. Vederbörande rektor och kollegium, slår departementschefen fast, skall ha stor frihet vid utformningen. Det skall kunna förekomma ämnen med etisk eller religiös anknytning, och det skall inte förekomma någon begränsning till vissa områden eller uteslutning av några områden. Men så kommer detta vars innebörd särskilda utskottets ledamöter och många andra verkligt allvarligt har funderat över: innehållet får inte strida mot vad som är

Meddelande ang. enkel fråga

förenligt med vissa elevers religiösa uppfattning eller inställning i livsåskådningsfrågor över huvud.

Man kan i många avseenden bli en aning betänksam och allvarligt oroad inför detta. Vad syftar ecklesiastikministern till? Här rör det sig om svensk ungdom på 16, 17, 18 år. Jag har litet kätterskt ställt mig frågan, om dessa unga män och unga kvinnor har så oerhört fasta uppfattningar i livsåskådningsfrågor, att de skulle bli sårade om de fick höra någonting som går stick i stäv mot vad de anser. Jag måste säga att jag har svårt att tro det. De svenska ungdomarna vill ju gärna vara litet hårda och tuffa, som de säger, och de tål nog att höra skilda uppfattningar. Jag har fått för mig att de med brinnande intresse diskuterar olika uppfattningar även i mycket delikata frågor — SECO-konferenserna har givit oss starka vittnesbörd om att de inte på grund av någon blygsamhet väjer inför vad som helst. Jag tycker det måste vara en oerhört svår uppgift för herrar läroverksrektorer att bedöma, om elevkåren skall ta anstöt av vad en medverkande säger vid en samling.

Dessa ungdomar är väl inte helt färdiga än, och skulle de nu få någon vägledning och hjälp av skolan i hur man kan bedöma vissa frågor, tror jag bara de mår bra av det. Jag instämmer helt och hållet i vad herr Källqvist sade om att vi nog borde ha kunnat bli något så när eniga om en skrivning på denna punkt. Här lämnar vi frågan med särskiljande uppfattningar, och det tror jag icke är bra för den sak som det skall gagna. Man borde ha kunnat åstadkomma en hopskrivning av dessa tyvärr rätt vitt skilda och kanske på vissa punkter oförsonliga motsatser. En auktoritativ tolkning av just denna mening skulle nog vara ytterst välgörande och av stort värde för oss alla.

På framställning av herr talmannen beslöts att den fortsatta överläggningen

i förevarande fråga skulle uppskjutas till morgondagens sammanträde.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 365, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 27 juli 1954 (nr 579) om nykterhetsvård.

Anmälades och godkändes tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 370, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa bestämmelser angående fastighetsbildning efter ändring i kommunal indelning m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 371, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till naturvårdslag m. m., dels i ämnet väckta motioner.

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 372, till Konungen i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 2:o, 4:o, 11:o, 16:o och 17:o i lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt, till den del propositionen icke av riksdagen tidigare slutligt behandlats, dels ock Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 2:o och 17:o samma lag.

Meddelande ang. enkel fråga

Meddelades, att jämlikt § 20 kammarens ordningsstadga följande enkla fråga denna dag framställdes av herr *Jacobsson, Per*, (fp), till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet: »Har Statsrådet observerat att ett stort antal provinsialläkartjänster i vissa de-

Meddelande ang. enkel fråga

lar av landet äro obesatta? Anser sig Statsrådet på något sätt kunna medverka till att underlätta tjänsternas återbesättande?»

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 14.26.

In fidem

K.-G. Lindelöw
